Επίτροπος Προστασίας
των Δικαιωμάτων
του Παιδιού

2015

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

2015

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΗ ΥΠΟΒΑΛΛΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΔΑΦΙΟ (1) ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 7 ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΝΟΜΩΝ ΤΟΥ 2007 ΚΑΙ 2014

«We owe it to the children of today to help them realize their potential to become the adults of tomorrow; and to fully develop their talents and strengths at school rather than endure work which weakens and destroys that potential. We must do these things so that they can have the childhood to which they are entitled. And by doing so, we lay the foundations for them to have an adult life as full-fledged citizens living in dignity and contributing to the development of their society under decent working conditions».

Juan Somavia
Director-General
International Labour Organization(ILO)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 4

ΠΡΟΛΟΓΟΣ 8

ΜΕΡΟΣ Α΄ 10

1. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ....10

1.1. ΈΛΕΓΧΟΣ- ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ....12

1.2 ΔΙΑΦΩΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ....14

1.2.1.Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα». 15

1.2.2. Πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτρόπου σε σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου». 16

1.3. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 18

1.3.1 Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ). 18

1.4 ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΤΑ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ. 22

2. ΔΙΚΤΥΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ (ENOC)....26

3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ....28

4. ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 2016-2021 32

ΜΕΡΟΣ Β΄ 34

1. Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ- Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ. 34

2. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ 36

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 36

2.1. Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, στις 29/6/2015, με θέμα: «Προβλήματα χωρισμένων συζύγων και τρόποι αντιμετώπισής τους: Η ανάθεση της γονικής μέριμνας των παιδιών σε περιπτώσεις διαζυγίου και τα προβλήματα άνισης μεταχείρισης που τυχόν να δημιουργούνται ανάμεσα στους γονείς με τις αποφάσεις δικαστηρίων και η αντιμετώπιση της γονικής αποξένωσης». 38

2.2. Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την Κοινή Επιμέλεια Παιδιού- Σεπτέμβριος 2015. 39

2.3. Ανάγκη διορισμού ψυχολόγου κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας από το δικαστήριο. 43

2.4. Συμμετοχή Επιτρόπου στην Ομάδα Εμπειρογνωμόνων που συστάθηκε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως για την αναθεώρηση κα εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου. 45

2.5. Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στις 22/6/2015 και 12/10/2015 με θέμα «Η πορεία υλοποίησης της νομοθεσίας για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν και η ανάγκη τροποποίησής της, προκειμένου να υπάρξει πραγματικό δίκτυ προστασίας των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού». 45

2.6 Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στις 12/10/2015 με θέμα «Τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών και η ανάγκη λήψης μέτρων από το κράτος για στήριξή τους». 47

Αντί Επιλόγου 49

3. ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ....52

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ 52

3.1. Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τη νομοθεσία και τις διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές που διέπουν την εγγραφή και έκδοση πιστοποιητικού γεννήσεως. 53

3.2. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για Ασυνόδευτους Ανήλικους. 58

3.2.1. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για τις διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας, το ρόλο των ΥΚΕ ως κηδεμόνας και το ρόλο των ΥΚΕ ως εκπροσώπου....58

3.2.2. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανηλίκους που διασώθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία. 60

3.3. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου που αφορούν το καθεστώς οικογενειών αιτητών ασύλου των οποίων εκκρεμεί προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο....62

3.4. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου που αφορούν σε παιδιά ευρωπαίους πολίτες με μονογονιό υπήκοο τρίτης χώρας (ΥΤΧ). 63

3.5. Άλλες παρεμβάσεις της Επιτρόπου για εξατομικευμένες περιπτώσεις οικογενειών μεταναστών. 64

3.5.1. Παρεμβάσεις για μητέρα, μονογονιό χωρίς χαρτιά με μακροχρόνια παραμονή, η οποία συνελήφθη με σκοπό την απέλαση. 64

3.5.2. Παρέμβαση για παραχώρηση άδειας παραμονής σε ανήλικη, οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, προκειμένου να συμμετέχει στην σχολική εκδρομή στο εξωτερικό....66

3.5.3. Παρεμβάσεις για αξιολόγηση του συμφέροντος παιδιού ευρωπαίου πολίτη κατά τη λήψη απόφασης απέλασης ατόμου που ασκούσε μητρικό ρόλο. 67

3.5.4. Παρεμβάσεις για τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν έναντι υπηκόου τρίτης χώρας, χωρίς χαρτιά, πατέρα παιδιού με κυπριακή ιθαγένεια. 68

3.6. Συμμετοχή της Επιτρόπου στο πρόγραμμα «Προώθησης και εφαρμογή εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση ΥΤΧ στην Κύπρο»....70

Αντί Επιλόγου 71

4.ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ....72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 72

4.1 Εξελίξεις σε σχέση με την προώθηση του προσχεδίου Νομοθεσίας που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. 74

4.2. Υπόμνημα της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού στη συζήτηση του θέματος «Το παιδί ως μάρτυρας σε υποθέσεις και η προσέγγιση από τις Αρμόδιες Αρχές από την μαρτυρική, την ανακριτική έως και τη δικαστηριακή διαδικασία. Η θεωρητική εκπαίδευση και εξειδίκευση των ατόμων και τρόπος χειρισμού σε πραγματικές καταστάσεις». 75

4.3 Υποβολή απόψεων της Επιτρόπου στη συζήτηση του θέματος «Ο περί Θεραπείας Κατηγορουμένων και καταδικασθέντων, Χρηστών ή Ουσιοεξαρτημένων Νόμος του 2015»....78

Αντί Επιλόγου 81

5.ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (ΜΜΕ) 82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 82

5.1. Τοποθέτηση της Επιτρόπου αναφορικά με τη δημοσίευση διαφημίσεων για επί πληρωμή σεξουαλικές τηλεφωνικές υπηρεσίες, σε έντυπα ΜΜΕ και την απεικόνιση των έμφυλων ρόλων στα ΜΜΕ. 84

5.2. Τοποθέτηση Επιτρόπου αναφορικά με τη συμμετοχή παιδιών σε τηλεοπτικές παραγωγές, όπως προγράμματα/εκπομπές/διαγωνισμούς. 86

5.3. Δημόσια Παρέμβαση της Επιτρόπου σχετικά με περιστατικά σεξουαλικής βίας παιδιών που απασχόλησαν την επικαιρότητα. 88

5.4. Αυτεπάγγελτη Δημόσια Τοποθέτηση της Επιτρόπου, σε σχέση με φωτογραφίες, που περιλήφθηκαν σε δημοσίευμα, οι οποίες αποκάλυπταν απόκρυφα μέρη σώματος κακοποιημένου παιδιού. 89

5.5. Συνδιοργάνωση της Επιτρόπου με την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, Ημερίδας με θέμα «Παιδιά - Βία και ΜΜΕ». 90

5.6. Συμβολή της Επιτρόπου στον αναθεωρημένο Οδηγό του Αντιναρκωτικού Συμβούλιου Κύπρου, "Αντιμετωπίζοντας το στίγμα της εξάρτησης: Οδηγός Καλής Πρακτικής για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας- Β΄ Έκδοση". 91

Αντί Επιλόγου 93

6. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΒΙΑ 94

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 94

6.1. Ενδοοικογενειακή βία 95

6.2. Παρακολούθηση της εφαρμογής του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [Ν.91(Ι)/2014]. 97

6.3. Συμμετοχή της Επιτρόπου στη Συντονιστική Επιτροπή της Εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης παιδιών «Ένα στα Πέντε». 100

Αντί επιλόγου 101

7. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ 102

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 102

7.1 Διαδικασίες που ακολουθούνται, από πλευράς σχολικής μονάδας και ΥΠΠ, κατά τη διερεύνηση ισχυρισμών που αφορούν καταπάτηση των δικαιωμάτων των παιδιών στο πλαίσιο του σχολείου. 103

7.2 Το δικαίωμα του παιδιού για συμμετοχή στη διαδικασία κατάρτισης εσωτερικών κανονισμών 103

7.3 Διαδικασία επιβολής παιδαγωγικών μέτρων στο πλαίσιο του σχολείου 104

Αντί Επιλόγου 104

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΕΚΘΕΣΗ

ΑΣΚ	Αντιναρκωτικό Συμβούλιο Κύπρου
ΓΕΠ	Γραφείο Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού
ΕΔΔ	Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας
ΕΕΕ	Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα
Επιτροπή	Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
Επίτροπος	Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού
ΚΕ	Κοινοβουλευτική Επιτροπή
ΚΜΣ	Κεντρικό Μαθητικό Συμβούλιο
Κώδικας	Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας
ΛΚΥ	Λειτουργός Κοινωνικών Υπηρεσιών
ΜΚΟ	Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΠΣΕΜ	Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Μαθητών
Σύμβαση	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού
ΤΑΠΜ	Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης
ΥΑΜ	Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης
ΥΔΔΤ	Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως
ΥΕ	Υπουργείο Εσωτερικών
ΥΕΠΚΑ	Υπουργείο Εργασίας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΥΚΕ	Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας
ΥΠΠ	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
ΥΤΧ	Υπήκοος Τρίτων Χωρών
ΥΥ	Υπουργείο Υγείας
ΥΨΥ	Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εγκαθίδρυση του Θεσμού της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, το 2007, υπήρξε, σε θεσμικό επίπεδο, μετά την κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού το 1991, το πλέον αποφασιστικό βήμα, προς την κατεύθυνση της διασφάλισης των δικαιωμάτων του παιδιού στην Κύπρο. Στη διάρκεια της πρώτης μου θητείας (2008 – 2014). Ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, με σκληρή δουλειά, καταφέραμε, ο Θεσμός να κερδίσει την αναγνώριση και την εκτίμηση των θεσμικών και πολιτειακών παραγόντων, να οικοδομήσει αξιοπιστία και να αποκτήσει αναγνωρισιμότητα ανάμεσα στο ευρύτερο κοινό. Προς επίρρωση τούτων, σημειώνω, τη ρητή στήριξη στο Θεσμό από την Πολιτεία, αποτυπωμένη, ουκ ολίγες φορές, σε δημόσιες δηλώσεις του εκάστοτε Προέδρου της Δημοκρατίας, την παραγωγική σχέση που διατηρεί ο Θεσμός με όλα τα Υπουργεία που χειρίζονται θέματα που αφορούν παιδιά, καθώς και τη στενή συνεργασία που διατηρεί ο Θεσμός με τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Κατά τον τρόπο αυτό, πετύχαμε να προωθήσουμε στο δημόσιο διάλογο, θέματα που αφορούν ή ενδιαφέρουν τα παιδιά. Διεκδικήσαμε, παράλληλα, τα θέματα αυτά να προσεγγίζονται μέσα από μια παιδοκεντρική προοπτική, ειδικότερα, στο επίπεδο λήψης αποφάσεων και χάραξης πολιτικής. Πρόκειται για σημαντικές επιτυχίες, στις οποίες όμως δεν μπορούμε να επαναπαυτούμε. Αντίθετα, δημιουργούν τις προϋποθέσεις συνέχισης της προσπάθειας, με την ίδια συνέπεια και την ίδια αποφασιστικότητα. Η μεγαλύτερη, ίσως πρόκληση, βρίσκεται στον επανακαθορισμό του όρου «παιδοκεντρικό», στη βάση της θεώρησης του παιδιού, ως υποκειμένου δικαιωμάτων.

Με εφόδιο την πλούσια εμπειρία που απέκτησε ο Θεσμός, στα πρώτα έξι χρόνια της λειτουργίας του, και με αυξημένο το αίσθημα της ευθύνης, ως αποτέλεσμα των προσδοκιών που δημιουργεί η μέχρι σήμερα επιτυχημένη δράση του, ανέπτυξα ένα ολοκληρωμένο, λεπτομερή και πολυδιάστατο, Στρατηγικό Σχεδιασμό, για την τριετία 2015 – 2018. Όπως μπορεί εύκολα να αντιληφθεί ο αναγνώστης της παρούσας Έκθεσης, στα πλαίσια υλοποίησης του Τριετούς αυτού Στρατηγικού Σχεδιασμού, έχουν σχεδιαστεί δράσεις και προγράμματα που αφορούν το πλήρες φάσμα των αρμοδιοτήτων μου, συγκροτημένες γύρω από πέντε Στρατηγικές Επιδιώξεις.

Πιο συγκεκριμένα, η πρώτη επιδίωξη, αφορά την ενδυνάμωση των παιδιών για τα δικαιώματά τους, την πληροφόρηση και συμμετοχή τους σε θέματα που τα αφορούν και την εκπροσώπησή τους. Προς την κατεύθυνση αυτή, εντός του 2015, εγκαινίασα νέες οδούς επικοινωνίας με τα παιδιά (έκδοση και αποστολή σε όλα τα σχολεία τριμηνιαίων ηλεκτρονικών ενημερωτικών δελτίων, χρήση νέων τεχνολογιών και κοινωνικών δικτύων) ενισχύοντας και εμπλουτίζοντας, παράλληλα, προηγούμενες δράσεις, όπως είναι οι επισκέψεις μου στα σχολεία, η Δικαιωματοχώρα και η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ). Σημειώνω εδώ τη συνεργασία της ΟΕΣ με το European Network of Young Advisors (ENYA) το 2015, στα πλαίσια του προγράμματος "Let's talk young: Τα παιδιά μιλούν για τη βία", μέσω της οποίας είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους, όσον αφορά το θέμα της βίας.

Παράλληλα, με τις προσπάθειες για την ενδυνάμωση των ίδιων των παιδιών, η αναβάθμιση της κατανόησης του ρόλου και των αρμοδιοτήτων της Επιτρόπου από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τους επαγγελματίες είναι ουσιαστική προϋπόθεση για την οικοδόμηση μιας φιλικής, προς τα παιδιά, κοινωνίας και τη διάχυση και εμπέδωση, εντός της κοινωνίας, της θεώρησης του παιδιού ως φορέα δικαιωμάτων. Γύρω από την επιδίωξη αυτή, έχουν σχεδιαστεί δράσεις στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδιασμού, από τις οποίες εντός του 2015, ξεχωρίζει η συνδιοργάνωση, του Γραφείου μου με την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, Ημερίδας με θέμα «Παιδιά - Βία και ΜΜΕ».

Η άσκηση ελέγχου στους αρμόδιους φορείς και αρχές που ασχολούνται με τα παιδιά αποτελεί θεσμική υποχρέωσή μου. Ως εκ τούτου, η συγκεκριμένη επιδίωξη, δεν ήταν δυνατόν να απουσιάζει από τον Στρατηγικό Σχεδιασμό. Γύρω από την επιδίωξη αυτή κινούνται ένας όγκος παρεμβάσεών μου προς Αρχές και Υπηρεσίες του Κράτους μετά από διερεύνηση παραπόνων, Υπομνήματά μου σε συνεδρίες Κοινοβουλευτικών Επιτροπών, Δημόσιες Τοποθετήσεις αλλά και Θέσεις μου.

Η εδραίωση μιας νέας θεώρησης του παιδιού, ως υποκειμένου δικαιωμάτων, προϋποθέτει την ανάπτυξη στην κοινωνία και στην πολιτεία, κουλτούρας αναγνώρισης του παιδιού, ως ξεχωριστής οντότητας. Παράλληλα, απαιτεί την ενσωμάτωση, στην εθνική νομοθεσία, μιας παιδοκεντρικής προοπτικής εδρασμένης στα δικαιώματα του παιδιού. Η συγκεκριμένη επιδίωξη τέμνει εγκάρσια το Στρατηγικό Σχεδιασμό, καθώς σχεδόν όλο το εύρος των δράσεων μου συνεισφέρουν στην υλοποίησή του. Για το 2015 ξεχωρίζουν οι προσπάθειες, για την προώθηση της νέας νομοθεσίας για τα παιδιά που έρχονται σε σύγκρουση με το Νόμο, οι προτάσεις μου για την επιδοματική πολιτική, οι οποίες κατατέθηκαν στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, καθώς και η Θέση μου για την Κοινή Επιμέλεια και οι Παρεμβάσεις μου για θέματα που αφορούν τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού, σε δικαστικές διαδικασίες με αντίδικους τους γονείς.

Η πέμπτη και τελευταία επιδίωξη του Στρατηγικού Σχεδιασμού για την περίοδο 2015 – 2018, αφορά την ανάδειξη της ύπαρξης των ευάλωτων ομάδων παιδιών, των αναγκών τους και των υποχρεώσεων του Κράτους απέναντί τους. Πρόκειται για μια από τις σταθερές προτεραιότητες μου, δεδομένης της κατάστασης των συγκεκριμένων ομάδων παιδιών. Παιδιά με αναπηρίες, παιδιά από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, παιδιά μετανάστες και, ειδικότερα, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι οι κυριότερες ευάλωτες ομάδες παιδιών, για τις οποίες αναπτύχθηκαν δράσεις οι οποίες παρουσιάζονται στην Έκθεση μου για το 2015.

Η διασφάλιση και η προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικά και των δικαιωμάτων του παιδιού ειδικότερα, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, είναι μια ανοιχτή διαδικασία η οποία απαιτεί διαρκή δέσμευση και συνεχή προσπάθεια τόσο στο επίπεδο των επίσημων θεσμών, όσο και στο επίπεδο της ευρύτερης κοινωνίας. Η Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για το 2015, αποτυπώνει, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, το μέγεθος της δέσμευσής μας στην προσπάθεια αλλά και την προσήλωσή μας στην υλοποίηση της αποστολής του Θεσμού.

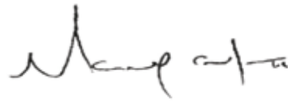

Λήδα Κουρσουμπά

Επίτροπος Προστασίας
των Δικαιωμάτων του Παιδιού

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΠΥΛΩΝΕΣ

Η Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (εφεξής Επίτροπος), αντλώντας από την εμπειρία που απεκόμισε ο Θεσμός τα εφτά χρόνια λειτουργίας του και με επίγνωση ότι, η εμπέδωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι μια συνεχής και ανοικτή διαδικασία που προϋποθέτει ανελλιπή προσπάθεια, διαμόρφωσε τον Στρατηγικό Σχεδιασμό του Γραφείου της (εφεξής ΓΕΠ) 2015-2017 με το όραμα όπως, το ΓΕΠ, «πρωτοστατήσει στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών στην Κύπρο και στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας όπου κάθε παιδί θα απολαμβάνει υψηλής ποιότητας ζωή και θα συμμετέχει ως ισότιμος πολίτης σε ό,τι το αφορά».

Αποστολή της Επιτρόπου, βάσει του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2015-2017, είναι να προβαίνει σε συγκεκριμένους στρατηγικούς στόχους ώστε να επιτυγχάνεται η ενημέρωση και η διαφώτιση των παιδιών και της κοινωνίας για τα δικαιώματα των παιδιών, οι απόψεις τους και οι εισηγήσεις τους, για θέματα που τα αφορούν, να λαμβάνονται υπόψη και να προωθούνται, να υπάρχει έλεγχος στις πολιτικές, τις πρακτικές και τη νομοθεσία ώστε να υπάρχει εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (εφεξής Σύμβαση) και άλλες διεθνείς συμβάσεις, να υπάρχει εκπροσώπηση των παιδιών, από την Επίτροπο, σε δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες, όπου και όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο, βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων.

Οι στρατηγικοί στόχοι, που καθορίζονται με βάση το όραμα και την αποστολή της Επιτρόπου, διαρθρώνονται γύρω από τους ακόλουθους τέσσερις πυλώνες, στους οποίους συγκλίνει το σύνολο των αρμοδιοτήτων της Επιτρόπου, όπως αυτές απορρέουν από τους περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμους του 2007 και 2014 [Ν.74(Ι)/2007 και Ν.44(Ι)/2014].

Α **«Έλεγχος-Παρακολούθηση, νομοθεσιών, διαδικασιών και πρακτικών»**, όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες εκείνες οι οποίες απορρέουν από τη λειτουργία του Θεσμού ως ανεξάρτητου εθνικού οργανισμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με ειδική αναφορά το παιδί. Στα πλαίσια του συγκεκριμένου πυλώνα, υποβάλλονται εισηγήσεις για εναρμόνιση νομοθεσιών, πολιτικών, διαδικασιών και πρακτικών με τα διεθνή πρότυπα των δικαιωμάτων του παιδιού..

Β **«Διαφώτιση και Ευαισθητοποίηση των παιδιών και της κοινωνίας ευρύτερα σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού»**, όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες που σκοπό έχουν την προώθηση και την εμπέδωση των δικαιωμάτων των παιδιών, στα πλαίσια μιας κουλτούρας ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γ **«Ενδυνάμωση και Συμμετοχή των παιδιών»**, όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες με κεντρικό άξονα την ενημέρωση, την ενδυνάμωση και στήριξη των παιδιών, με την εισαγωγή πρακτικών και διαδικασιών, σε όλα τα επίπεδα, υποβοηθητικών για την εξάσκηση των δικαιωμάτων τους στη συμμετοχή.

Δ **«Αντιπροσώπευση των παιδιών και των συμφερόντων τους σε διαδικασίες που τα επηρεάζουν»**, όπου συγκλίνουν οι αρμοδιότητες οι οποίες στοχεύουν στην παροχή δυνατότητας στα παιδιά να εκπροσωπούνται και να προωθείται το συμφέρον τους, με νομικό αντιπρόσωπο σε διαδικασίες που τα αφορούν και τα επηρεάζουν.

Εντός του Στρατηγικού Σχεδιασμού 2015-2017, η Επίτροπος ανέπτυξε επιχειρησιακούς στόχους που διαρθρώνονται και στους τέσσερις πυλώνες. Με γνώμονα την καλύτερη εξυπηρέτηση του κοινού αλλά και τη βέλτιστη διεκπεραίωση των στρατηγικών στόχων που τέθηκαν, ολόκληρο το προσωπικό του ΓΕΠ συμμετείχε σε τριήμερο εργαστήριο με τίτλο «Επικοινωνία και ποιοτική εξυπηρέτηση, οργάνωση και συντονισμός εργασίας», στις 15-17 Δεκεμβρίου 2014, στο κτίριο της Κυπριακής Ακαδημίας Δημόσιας Διοίκησης. Το εν λόγω εργαστήριο σχεδιάστηκε, από την Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης, αποκλειστικά βάσει των αναγκών του ΓΕΠ και με προσανατολισμό την οικοδόμηση δεξιοτήτων και εργαλείων για τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και προγραμματισμό υλοποίησης του Στρατηγικού Σχεδιασμού της Επιτρόπου.

1.1 ΕΛΕΓΧΟΣ· ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΩΝ, ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Ο πρώτος πυλώνας της δράσης της Επιτρόπου, αφορά ιδιαίτερα τον ελεγκτικό της ρόλο και συγκεντρώνει τις δράσεις της που κατ' εξοχήν σχετίζονται με τη λειτουργία του Θεσμού ως εθνικός οργανισμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στα πλαίσια αυτού της του ρόλου, η Επίτροπος, εξετάζει και διατυπώνει άποψη για το βαθμό εναρμόνισης και συμβατότητας των εθνικών νομοθεσιών, αποφάσεων πολιτικής, διαδικασιών και πρακτικών με την Σύμβαση και άλλες Διεθνείς Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και, παρεμβαίνει όπου κρίνει ότι υπάρχει απόκλιση. Η Επίτροπος αναπτύσσει επίσης στενή επικοινωνία και συνεργασία τόσο με την Εκτελεστική, όσο και με τη Νομοθετική Εξουσία, στα πλαίσια διαβούλευσης για την ετοιμασία Νομοσχεδίων και την εναρμόνισή τους με τη Σύμβαση.

Συμμετέχει,– μετά από πρόσκληση - σε Κοινοβουλευτικές Επιτροπές (εφεξής ΚΕ) και εκθέτει και καταθέτει γραπτώς θέσεις και εισηγήσεις της, για διάφορα θέματα που βρίσκονται στην ημερήσια διάταξη και αφορούν τα παιδιά, τόσο στα πλαίσια του νομοθετικού έργου όσο και του κοινοβουλευτικού ελέγχου. Η Επίτροπος, σε αυτό το σημείο, εκφράζει τον έντονο της προβληματισμό για τον λόγο ότι για πολύ σοβαρά θέματα καλείται να παρουσιαστεί σε ΚΕ και να δώσει τις θέσεις και εισηγήσεις της, έχοντας πολύ στενά χρονικά πλαίσια. Στις πλείστες των περιπτώσεων υπάρχει περιθώριο δύο-τριών ημερών για μελέτη του θέματος και σύνταξη γραπτού Σημειώματος προς την ΚΕ. Επιπρόσθετα, υπάρχει έντονος προβληματισμός και όσον αφορά τη μελέτη και χρήση των Σημειωμάτων από τα μέλη των ΚΕ.

Παράλληλα, η Επίτροπος παρεμβαίνει προς την Εκτελεστική Εξουσία για να επισημάνει στρεβλώσεις των νομοθεσιών, πολιτικών, διοικητικών πρακτικών και διαδικασιών, είτε αυτεπάγγελτα, είτε στα πλαίσια του μηχανισμού εξέτασης παραπόνων που υποβάλλονται στο ΓΕΠ.

Ο μηχανισμός εξέτασης παραπόνων, αποτελεί μία ανοικτή γραμμή επικοινωνίας, μεταξύ της Επιτρόπου και των πολιτών, ενηλίκων και παιδιών. Αφού προηγηθεί εξέταση των παραπόνων, η Επίτροπος παρεμβαίνει προς τους αρμόδιους Υπουργούς, για αποκατάσταση της διασφάλισης των δικαιωμάτων των παιδιών. Σε περίπτωση που διαπιστωθούν αδυναμίες στο Σύστημα Διοίκησης οι οποίες απαιτούν ριζικότερες μεταρρυθμίσεις, η Επίτροπος ετοιμάζει σχετική Θέση την οποία δημοσιοποιεί. Επιβλέπει, επίσης, τη διαδικασία κύρωσης Συμβάσεων που αφορούν παιδιά, από τη Δημοκρατία. Στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου, και σύμφωνα και με τις πρόνοιες της Σύμβασης και τους κανόνες Διαδικασίας των Ηνωμένων Εθνών, η Επίτροπος, υποβάλλει Συμπληρωματικές Εκθέσεις, προς την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, για τα Δικαιώματα του Παιδιού θέτοντας τις απόψεις της ως προς το βαθμό συμμόρφωσης η μή, του Κράτους με τις Συστάσεις της εν λόγω Επιτροπής.

1.2 ΔΙΑΦΩΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Ο δεύτερος πυλώνας δράσης, αναφέρεται στο ρόλο της Επιτρόπου ο οποίος συγκεντρώνει το σύνολο των δράσεων που συμβάλλουν στη λειτουργία του Θεσμού, ως φορέα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των παιδιών και της κοινωνίας γενικά για τα Δικαιώματα του Παιδιού και, την εδραίωση κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων αυτών στην κοινωνία. Η ανάπτυξη κουλτούρας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θα επιτρέψει την πραγμάτωση της απόλαυσης των δικαιωμάτων του παιδιού και την ομαλή εφαρμογή των όποιων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων γίνονται, προς την κατεύθυνση αυτή.

Στα πλαίσια του δεύτερου πυλώνα, η Επίτροπος, οργανώνει εκστρατείες, παρεμβαίνει ή ανοίγει δημόσιο διάλογο και διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (εφεξής ΜΜΕ), διοργανώνει εκδηλώσεις και συμμετέχει σε εκδηλώσεις όπου προσκαλείται, με ομιλίες, εισηγήσεις και παρουσιάσεις, πραγματοποιεί σεμινάρια προς επαγγελματικές ομάδες που εμπλέκονται στην ευημερία, την εκπαίδευση, και γενικότερα στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και προς τους κατεξοχήν υπευθύνους για την ανατροφή και διαπαιδαγώγηση του παιδιού, δηλαδή, τους γονείς ή τους νόμιμους κηδεμόνες του. Περαιτέρω, εκδίδει και διανέμει σχετικό υλικό, επισκέπτεται σχολεία και άλλους χώρους, καθώς και ιδρύματα τα οποία φιλοξενούν παιδιά. Συνεργάζεται, επίσης, με κρατικές Υπηρεσίες και Μη Κερδοσκοπικούς Οργανισμούς (εφεξής ΜΚΟ).

Κορυφαία δράση διαφώτισης και ευαισθητοποίησης της Επιτρόπου είναι η ετήσια επετειακή εκδήλωση την οποία οργανώνει με την ευκαιρία της Παγκόσμιας Ημέρας Δικαιωμάτων του Παιδιού στις 20 Νοεμβρίου. Η εορταστική εκδήλωση της 20ης Νοεμβρίου 2015 ήταν αφιερωμένη στο δικαίωμα του παιδιού στο παιχνίδι και ήταν ανοικτή στο κοινό. Ως σύνθημα της εκδήλωσης επιλέγηκε: «Το δικαίωμα στο παιχνίδι, δεν παίζεται», αφενός, για να αναδειχθεί η σημασία του δικαιώματος και, αφετέρου, για να υποδειχθεί η αδιαπραγμάτευτη ευθύνη και υποχρέωση της πολιτείας και των ενηλίκων για τη διασφάλιση του συγκεκριμένου δικαιώματος. Το δικαίωμα στο παιχνίδι είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την παιδικότητα και το δικαίωμα των παιδιών να απολαμβάνουν την ιδιαίτερη αυτή περίοδο της ζωής τους με απόλυτο σεβασμό στα δικαιώματά τους και τις δυνατότητες που αυτά τους δημιουργούν προκειμένου να οικοδομήσουν υγιείς, πολυδύναμες και ολοκληρωμένες προσωπικότητες. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2015, στο Κέντρο Εικαστικών Τεχνών Κώστα και Ρίτας Σεβέρη (CVAR) στη Λευκωσία. Στην ομιλία του, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, την οποία ανάγνωσε ο Υπουργός Άμυνας κ. Χρ. Φωκαΐδης, επαναβεβαίωσε τη δέσμευση της Πολιτείας στην προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού και τη στήριξή της στο θεσμό της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Η Επίτροπος, στη δική της ομιλία[1], αναφέρθηκε στην επέτειο ως σταθμό στην ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Επίτροπος ανέδειξε το ενιαίο της Σύμβασης και την αλληλεξάρτηση που χαρακτηρίζει τις πρόνοιές της. Στο πλαίσιο αυτό συζήτησε το δικαίωμα του παιδιού στο παιχνίδι, μεταφέροντας, παράλληλα, τις απόψεις/ θέσεις της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων (ΟΕΣ) της Επιτρόπου επί του θέματος. Η εκδήλωση έκλεισε με διαδραστικού χαρακτήρα παρέμβαση της ΟΕΣ.

Έχοντας ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση, την επιμόρφωση και ταυτόχρονα την ενδυνάμωση των παιδιών (βλέπε επίσης Μέρος Α΄, σημείο 1.3 παρούσας Έκθεσης), η Επίτροπος έχει αναπτύξει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά και επαγγελματίες που ασχολούνται με παιδιά:

1.2.1. Εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα»

Στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα των αρμοδιοτήτων της, η Επίτροπος, υλοποιεί για έκτη συνεχή χρονιά το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα», το οποίο απευθύνεται σε παιδιά προδημοτικής και δημοτικής εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ενδυνάμωση των παιδιών μέσα από την ενημέρωσή τους για τις πρόνοιες της Σύμβασης και εστιάζει στην παροχή γνώσεων, στην καλλιέργεια στάσεων και συμπεριφορών στα παιδιά,

1 *Το κείμενο της ομιλίας της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.com στο σύνδεσμο Μηνύματα/ Ομιλίες Επιτρόπου.*

αντλώντας από θεματικές τοπικού, εθνικού και παγκόσμιου ενδιαφέροντος και σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την καθημερινή πραγματικότητα των παιδιών[2].

Εντός του 2015, με στόχο τη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων του προγράμματος, έχουν ενσωματωθεί σε αυτό αλλαγές, ώστε η εφαρμογή του να υποστηρίζεται με δραστηριότητες πριν από την επίσκεψη των παιδιών στην Επίτροπο, καθώς επίσης, με εκπαιδευτικό υλικό που έχει ως στόχο την ενθάρρυνση ανάπτυξης δράσεων από τα παιδιά στο επίπεδο της σχολικής μονάδας. Οι συμμετοχές των σχολείων και οι καλές πρακτικές που αυτά υλοποιούν δημοσιοποιούνται στην ιστοσελίδα της Επιτρόπου[3] με στόχο την ενθάρρυνση και υποστήριξη της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας.

Κατά τη διάρκεια του 2015 συμμετείχαν στο πρόγραμμα 14 δημοτικά σχολεία, από αστικές και αγροτικές περιοχές των επαρχιών Λευκωσίας, Λάρνακας και Λεμεσού με συνολικό αριθμό 306 παιδιών. Μέσα από τις αξιολογήσεις των παιδιών και των εκπαιδευτικών συνάγεται ότι το πρόγραμμα ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό τις προσδοκίες των συμμετεχόντων. Οι εκπαιδευτικοί επικεντρώνονται ιδιαίτερα, στη εφαρμογή φιλικής προς τα παιδιά μεθοδολογίας και στην ευκαιρία που παρέχεται στα παιδιά για συζήτηση με την Επίτροπο. Τα παιδιά επισημαίνουν κυρίως την ανάδειξη της σημασίας των δικαιωμάτων του παιδιού και την κατανόησή τους μέσα από τη διασύνδεση με την καθημερινότητά τους.

Οι αξιολογήσεις τις οποίες καλούνται οι συμμετέχοντες να συμπληρώσουν μετά το πέρας του προγράμματος λαμβάνονται υπόψη από την Επίτροπο ώστε η ποιοτική βελτίωση του προγράμματος να είναι συνεχής. Επιδίωξη της Επιτρόπου είναι οι συμμετέχοντες να λαμβάνουν τέτοια εφόδια τα οποία αφενός, θα τους ενδυναμώνουν σε ατομικό επίπεδο και αφετέρου, θα τους καθιστούν ικανούς να συνεισφέρουν στην κοινωνία με τρόπο που να βελτιώνει το επίπεδο εφαρμογής των δικαιωμάτων του παιδιού.

1.2.2. Πρόγραμμα επισκέψεων της Επιτρόπου σε σχολεία με τίτλο «Δώσε φωνή στην άποψή σου».

Το πρόγραμμα επισκέψεων στα σχολεία δίνει την ευκαιρία στην Επίτροπο, να καταγράψει τους προβληματισμούς και τις εισηγήσεις των παιδιών και να κατανοήσει βαθύτερα την οπτική μέσα από την οποία τα παιδιά αντιλαμβάνονται τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τους στο σχολικό περιβάλλον. Παράλληλα, παρέχει τη δυνατότητα στην Επίτροπο να λάβει

2 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα «Στη Δικαιωματοχώρα».

3 Για περισσότερα βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο εικονίδιο Καλές Πρακτικές Εκπαίδευσης στα Δικαιώματα του Παιδιού.

ανατροφοδότηση σχετικά με μέτρα που έχουν ληφθεί όσον αφορά στην πρακτική εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολικό ή/και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό, επιλέχθηκαν δύο θέματα, τα οποία εντάσσονται στις στρατηγικές επιδιώξεις του Θεσμού, το δικαίωμα στη συμμετοχή και το δικαίωμα προστασίας από σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση. Η επιλογή του πρώτου θέματος αποτελεί διαχρονική προτεραιότητα της Επιτρόπου καθώς, η διασφάλιση του συγκεκριμένου δικαιώματος προωθεί με άμεσο και ουσιαστικό τρόπο την πραγμάτωση άλλων δικαιωμάτων και την καλλιέργεια της ενεργού πολιτότητας και των δημοκρατικών αξιών. Η επιλογή του δεύτερου θέματος υλοποιεί την υποχρέωση της Επιτρόπου η οποία απορρέει από τη ψήφιση του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [N.91(I)/2014] της Κυπριακής Δημοκρατίας για εφαρμογή προγραμμάτων ενημέρωσης των παιδιών. Εξυπηρετεί παράλληλα, τις προσπάθειες της Επιτρόπου στο πλαίσιο συμμετοχής της στην Συντονιστική Επιτροπή Προώθησης της Εκστρατείας Ένα στα Πέντε του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Κύπρο και την προσπάθεια της Επιτρόπου για την άμεση προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στην εκπαίδευση.

Στις επισκέψεις της Επιτρόπου κατά τη διάρκεια του 2015 επιλέγηκε το πρώτο θέμα κατά τις επισκέψεις στο St Mary's School και στο Λύκειο Πέτρου και Παύλου ενώ το δεύτερο θέμα επιλέγηκε στις επισκέψεις στο Λύκειο Αραδίππου και στο Λύκειο Εθνομάρτυρα Κυπριανού. Κατά τη διαβούλευση που είχε η Επίτροπος με τα παιδιά σχετικά με το δικαίωμα στη συμμετοχή διαφάνηκε ότι, παρά τις προσπάθειες από τις διευθύνσεις των σχολείων παραμένουν αρκετά εμπόδια στην καλλιέργεια συμμετοχικής κουλτούρας στο σχολικό περιβάλλον. Σχετικά με το δεύτερο θέμα, οι διαπιστώσεις της Επιτρόπου από τη διαβούλευση που είχε με τα παιδιά ήταν αποθαρρυντικές καθότι, καταγράφονται ελλείψεις αναφορικά με την ενημέρωση των παιδιών και την επάρκεια των εκπαιδευτικών σε σχέση με την προσέγγιση και τη διδασκαλία των σχετικών πτυχών καθώς επίσης, σε σχέση με τον εντοπισμό και χειρισμό περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

Η προώθηση του δικαιώματος στη συμμετοχή και η ενημέρωση των παιδιών σε σχέση με τη σεξουαλική εκμετάλλευση και σεξουαλική κακοποίηση προάγει άμεσα και ουσιαστικά την καλλιέργεια κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολικό περιβάλλον και ευρύτερα. Επιδίωξη της Επιτρόπου είναι η συνέχιση της διαβούλευσης με τα παιδιά όσον αφορά τα συγκεκριμένα θέματα και η προώθηση και αξιοποίηση των απόψεων και εισηγήσεών τους.

1.3 ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ο τρίτος πυλώνας, συγκεντρώνει το σύνολο των δράσεων που αναλαμβάνει η Επίτροπος, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, με στόχο την ενημέρωση και ενδυνάμωση των παιδιών, τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο, προκειμένου να έχουν τη δυνατότητα να διεκδικήσουν και να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά το ρόλο τους, ως ενεργοί πολίτες, στα κοινωνικά πλαίσια όπου είναι ενταγμένα.

Η πραγμάτωση του δικαιώματος κάθε παιδιού να έχει άποψη, να την εκφέρει και αυτή να ακούγεται, σε σχέση με κάθε θέμα που το αφορά, προϋποθέτει την ενημέρωση και ενδυνάμωσή του, τη διαμόρφωση, δηλαδή, συνθηκών μέσα στις οποίες τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν γνώσεις, να καλλιεργήσουν δεξιότητες συμμετοχής και να διαμορφώσουν στάσεις ενεργού εμπλοκής και συμμετοχής. Η ενημέρωση και ενδυνάμωση ουσιαστικά αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της συμμετοχής και, για τούτο, η Επίτροπος επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ανάπτυξη και προώθηση σχετικών δράσεων και προγραμμάτων. Στην κατεύθυνση αυτή κινούνται και πολλές από τις παρεμβάσεις της προς κρατικούς αξιωματούχους, στις οποίες υπογραμμίζει ότι, η αξιολόγηση του τι είναι το συμφέρον για ένα παιδί, συνεπάγεται προηγούμενη ενημέρωση και διαβούλευση με το ίδιο το παιδί.

Παράλληλα, η Επίτροπος ενισχύει και στηρίζει θεσμικά όργανα αιρετής αντιπροσώπευσης παιδιών, όπως είναι η Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Μαθητών (εφεξής ΠΣΕΜ), τα Κεντρικά Μαθητικά Συμβούλια (εφεξής ΚΜΣ) και η Παιδοβουλή. Η Επίτροπος διατηρεί στενή συνεργασία με τα όργανα αυτά, πραγματοποιεί τακτικές συναντήσεις και διαβουλεύεται συχνά μαζί τους, για θέματα τα οποία εξετάζει.

Τα διαδραστικά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά, τα οποία οργανώνει και προσφέρει η Επίτροπος, ενισχύουν ακόμη περισσότερο την προσπάθειά της να συμβάλει στην ενδυνάμωση των παιδιών. Κορωνίδα των δράσεων της Επιτρόπου για ενδυνάμωση των παιδιών και ενίσχυση της συμμετοχής τους είναι η λειτουργία της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων (εφεξής ΟΕΣ) της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία συστάθηκε για πρώτη φορά με πρωτοβουλία της Επιτρόπου το 2010.

1.3.1 Ομάδα Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (ΟΕΣ).

Το 2015 αποτέλεσε την 5η συνεχόμενη χρονιά συγκρότησης της Ομάδας Εφήβων Συμβούλων της Επιτρόπου (εφεξής ΟΕΣ), η οποία, από το 2014, έχει κατοχυρωθεί νομοθετικά με τον περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Τροποποιητικό) Νόμο του 2014 [44(Ι)/2014]. Ο πολλαπλάσιος αριθμός αιτήσεων σε σχέση με τις θέσεις των μελών της Ομάδας καθώς επίσης, το αυξανόμενο ενδιαφέρον που επιδεικνύουν τα μέλη της ΟΕΣ κατά τη θητεία τους καταδεικνύει αφενός, την ανάγκη παροχής περισσότερων ευκαιριών εξάσκησης του δικαιώματος στη συμμετοχή και αφετέρου, την εμπιστοσύνη που επιδεικνύουν τα παιδιά προς το Θεσμό της Επιτρόπου.

Η ανάγκη για παροχή περισσότερων ευκαιριών εξάσκησης του δικαιώματος στη συμμετοχή επισημάνθηκε από τα ίδια τα μέλη της ΟΕΣ κατά την παραλαβή, από τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, της εγκυκλίου που αφορά στην πρόληψη, αντιμετώπιση και διαχείριση περιστατικών σχολικού εκφοβισμού. Η εφαρμογή του δικαιώματος στη συμμετοχή περιλαμβάνει την υποχρέωση αυτών που λαμβάνουν τις αποφάσεις να ενημερώσουν τα παιδιά που συμμετείχαν για το αποτέλεσμα της διαδικασίας καθώς, επίσης, για τον τρόπο και τα κριτήρια με τα οποία λήφθηκε η απόφαση. Ο εκπρόσωπος της ΟΕΣ εξέφρασε την ικανοποίησή του γιατί η ΟΕΣ συνέβαλε στη διαβούλευση η οποία οδήγησε στην έκδοση της εγκυκλίου εκφράζοντας την επιθυμία η διαδικασία που ακολουθήθηκε να μην παραμείνει η εξαίρεση υπογραμμίζοντας, ταυτόχρονα ότι, η διαβούλευση με τα παιδιά δεν θα πρέπει να φοβίζει αλλά αντιθέτως, να επιδιώκεται και να αποτελεί μέρος της κουλτούρας της κοινωνίας μας.

Κατά τη θητεία τους τα μέλη της ΟΕΣ ασχολήθηκαν με τρία κυρίως θέματα: τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, το δικαίωμα στο παιχνίδι και το δικαίωμα στη συμμετοχή. Σε σχέση με το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης τα μέλη της ΟΕΣ είχαν ανοικτή διαβούλευση με τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού στον οποίο επισήμαναν τη σοβαρότητα και την πολυπλοκότητα των θεμάτων που τους απασχολούν και ταυτόχρονα, τις ελλείψεις στην ενημέρωσή τους. Ελλείψεις τις οποίες συνειδητοποιούν καθημερινά και οι οποίες επενεργούν αρνητικά στην κοινωνικοποίησή τους. Επισήμαναν, επίσης, στον Υπουργό ότι, τα συγκεκριμένα θέματα απασχολούν καθημερινά και σε αρκετή έκταση τα παιδιά και εξέφρασαν παράλληλα, την αγωνία τους για την έλλειψη προόδου όσον αφορά την εφαρμογή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στο σχολείο (βλέπε επίσης Μέρος Β΄, κεφ. 7 παρούσας Έκθεσης).

Το δικαίωμα στο παιχνίδι απασχόλησε ιδιαίτερα της ΟΕΣ αφού ως αποτέλεσμα το έναυσμα για ανάληψη και άλλων πρωτοβουλιών για προώθηση του θέματος όπως η συμμετοχή στην επετειακή εκδήλωση του ΓΕΠ για την 26η επέτειο υιοθέτησης της Σύμβασης η οποία ήταν αφιερωμένη στο συγκεκριμένο δικαίωμα (βλέπε επίσης Μέρος Α΄, σημείο 1.2 παρούσας Έκθεσης). Συμμετείχαν επίσης, σε εκστρατεία ευαισθητοποίησης του κοινού σε πολυσύχναστες οδούς της Λευκωσίας διανέμοντας ενημερωτικό υλικό και εμπλέκοντας τους περαστικούς σε παιχνίδια.

Κατά τη διαβούλευση που είχαν με την Επίτροπο τα μέλη της ΟΕΣ ανέφεραν, ότι, ενώ όλοι θεωρούν σημαντικά στοιχεία στο πρόγραμμα ενός παιδιού την ξεκούραση και τη συμμετοχή του σε δραστηριότητες ενδιαφέροντος, ωστόσο, ο χρόνος που τελικά τα παιδιά αφιερώνουν σε αυτό είναι ελάχιστος. Όπως σημείωσαν, η ιεράρχηση των δραστηριοτήτων στο ημερήσιο πρόγραμμά τους επηρεάζεται από τις αξίες που προωθούνται στην κοινωνία, τους στόχους που θέτουν στη ζωή τους, καθώς επίσης, από την έγκριση και υποστήριξη που λαμβάνουν από τους γονείς/κηδεμόνες για την πραγμάτωσή τους και σε μικρότερο βαθμό από τις προσωπικές τους ανάγκες. Κατέληξαν επίσης στο συμπέρασμα ότι, η σημασία και ο χρόνος που αποδίδεται στο κάθε στοιχείο του προγράμματός τους εξαρτάται από τη συμβολή του στην ακαδημαϊκή επιτυχία και σε πολύ λιγότερο βαθμό από το επίπεδο προσωπικής ευχαρίστησης που αποκομίζει το παιδί με την εμπλοκή του.

Διατύπωσαν την άποψη ότι το κράτος, γενικά, δε δίνει την απαραίτητη σημασία και αφήνει την ευθύνη στα ίδια τα παιδιά για τη συμπερίληψή του παιχνιδιού στο ημερήσιο πρόγραμμά τους. Όπως υπογράμμισαν τα μέλη της ΟΕΣ, η συγκεκριμένη διαπίστωση, σε συνδυασμό με τις αντιλήψεις της κοινωνίας για το παιχνίδι αποτελεί σημαντικό παράγοντα ο οποίος περιορίζει την απόλαυση του δικαιώματος στο παιχνίδι, αφού η έλλειψη κρατικής πολιτικής, σχεδιασμού, υποδομών, πόρων και ενημέρωσης που να αφορούν το παιχνίδι, οδηγεί στη συλλογική παραβίαση του δικαιώματος αυτού[1].

Το τρίτο θέμα με το οποίο ασχολήθηκε η ΟΕΣ ήταν το δικαίωμα στη συμμετοχή, ένα θέμα το οποίο, όπως διαφάνηκε από την έως τώρα λειτουργία της Ομάδας, απασχολεί έντονα τα μέλη σε κάθε θητεία της ΟΕΣ αλλά και γενικότερα τα παιδιά. Όπως ανέφεραν τα μέλη της ΟΕΣ κατά τη διαβούλευση που είχαν με την Επίτροπο, οι συνθήκες και οι σχέσεις δύναμης κάτω από τις οποίες τα παιδιά καλούνται να συμμετέχουν επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από διάφορους παράγοντες. Ως τέτοιους ανέφεραν το κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο των παιδιών, την ανισότητα ευκαιριών, τις γνώσεις και πληροφορίες στις οποίες ένα παιδί μπορεί να έχει πρόσβαση, την προσβασιμότητα στο χώρο στον οποίο θα συμμετέχει, την αυτοπεποίθηση που νιώθει, το κύρος και τη σημασία που αποδίδεται στη συμμετοχή των παιδιών καθώς επίσης, από διάφορες άλλες κοινωνικές, ψυχολογικές και περιβαλλοντικές συνθήκες.

Τα μέλη της ΟΕΣ εξέφρασαν την άποψη ότι οι δεξιότητες και οι προϋποθέσεις για ουσιαστική συμμετοχή των παιδιών θα πρέπει να επιδιώκονται τόσο από το σχολείο όσο και από τα ίδια τα παιδιά. Αναφέρθηκαν επίσης, στον ανοικτό διάλογο που εξήγγειλε ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού ζητώντας όπως προηγηθεί ενημέρωση των παιδιών για το θέμα υπό διαβούλευση και να διεξαχθεί εκτενής συζήτηση για οποιοδήποτε θέμα, ώστε ο Υπουργός να αντιληφθεί τις απόψεις των παιδιών. Ανέφεραν επίσης, ότι, δεν επιθυμούν να εκπροσωπούνται από παιδιά που ανήκουν ή επηρεάζονται από κομματικές ιδεολογίες και παρατάξεις και για το λόγο αυτό θα πρέπει να δοθεί σημασία στον τρόπο επιλογής των παιδιών που θα συμμετέχουν σε οποιαδήποτε διαβούλευση. Στοχεύοντας την προώθηση του δικαιώματος στη συμμετοχή μέλη της ΟΕΣ ανέλαβαν να παρουσιάσουν καλές πρακτικές εφαρμογής του δικαιώματος όπως τις βιώνουν μέσα από τη θητεία τους στην ΟΕΣ σε διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Μέλη της ΟΕΣ συμμετείχαν στη δράση του δικτύου ENYA στην οποία είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους όσον αφορά το θέμα της βίας. Οι απόψεις των μελών της ΟΕΣ καταγράφηκαν μέσα από ένα σύντομο βίντεο το οποίο προβλήθηκε κατά το 19ο ετήσιο συνέδριο των Ευρωπαίων Επιτρόπων για το Παιδί (βλέπε επίσης Μέρος Α΄, κεφ. 2 παρούσας Έκθεσης).

Οι Έφηβοι Σύμβουλοι αξιολογώντας τη συμμετοχή τους στην ΟΕΣ, αναφέρθηκαν με πολύ θετικά σχόλια για τον τρόπο λειτουργίας της ωστόσο, επισήμαναν ως αδυναμία την έλλειψη ενημέρωσης των παιδιών γενικότερα για τη λειτουργία και τη δράση της. Επιδίωξη της Επιτρόπου είναι η εφαρμογή του δικαιώματος στη συμμετοχή, μέσα από τη λειτουργία της ΟΕΣ, να είναι τέτοια ώστε αφενός, να ικανοποιεί τις προσδοκίες των μελών της και αφετέρου, να αποτελεί καλή πρακτική για άλλους θεσμούς και για την κοινωνία γενικότερα.

1 *Για περισσότερα βλέπε www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Ομάδα Εφήβων Συμβούλων.*

1.4 ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ ΣΕ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΤΑ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ

Ο τέταρτος πυλώνας της δράσης της Επιτρόπου, στόχο έχει να δώσει τη δυνατότητα στα παιδιά να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε διαδικασίες που τα αφορούν, ενώπιον οποιασδήποτε διοικητικής ή δικαστικής Αρχής, μέσω εκπροσώπησης του συμφέροντός τους από την Επίτροπο.

Η Επίτροπος, με δικηγόρους που τυγχάνουν κατάλληλης καθοδήγησης και εποπτείας από το Γραφείο της, εκπροσωπεί τα παιδιά σε διοικητικές και δικαστικές διαδικασίες στις οποίες εμπλέκονται και/ή επηρεάζονται, όπως, κυρίως, υποθέσεις γονικής μέριμνας στις οποίες υπάρχει σύγκρουση μεταξύ του συμφέροντος των γονιών και του παιδιού ή όταν λόγω της μεταξύ των γονιών αντιπαλότητας, οι τελευταίοι, αδυνατούν να διασφαλίσουν το συμφέρον του παιδιού τους. Μέσω της εκπροσώπησης αυτής, μεριμνά ώστε, τα παιδιά, να ενημερώνονται για το δικαίωμα τους να εκφέρουν τη δική τους άποψη, αξιώνει όπως αυτή ληφθεί υπόψη από τις αρμόδιες Αρχές και όπως, τα δικαιώματά τους, διασφαλίζονται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Η νομική βάση για τη νομική εκπροσώπηση παιδιών από την Επίτροπο πηγάζει από τα Άρθρα 3, 9 και 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Άσκηση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η οποία έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με το Νόμο 23 (III)/ 2005, από τους περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμους του 2007 και 2014 [N.74(I)/2007 και N. 44(I)/2014]», Άρθρο 4(1) (ε), (ζ) και (η), τον περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Διορισμός του Επιτρόπου από το Δικαστήριο ως Αντιπρόσωπος Παιδιού) Διαδικαστικό Κανονισμό του 2014 και από άλλους ειδικούς Νόμους που παρέχουν στην Επίτροπο την αρμοδιότητα εκπροσώπησης ανηλίκων σε δικαστικές ή άλλες διαδικασίες (διοικητικές, προδικαστικές κ.α). Οι ειδικοί Νόμοι είναι ο περί Πρόληψης και Καταπολέμησης της Εμπορίας και Εκμετάλλευσης Προσώπων και της Προστασίας των Θυμάτων Νόμος του 2014 [N. 60(I)/2014], πιο συγκεκριμένα, το Άρθρο 38 (1) και το Άρθρο 41 και, ο περί Πρόληψης και Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 [N.91(I)/2014], πιο συγκεκριμένα, το Άρθρο 33 (1) και το Άρθρο 42(1).

Βασικό νομικό εργαλείο της Επιτρόπου για την προάσπιση και προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού είναι η Σύμβαση, η οποία έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με το Νόμο 243/1990. Ιδιαίτερα σχετικά είναι τα Άρθρα 3, 9, 12, 18 και 19 της Σύμβασης. Σύμφωνα με τη νομολογία δυνάμει της Σύμβασης, το Άρθρο 3 εισάγει τη Γενική Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η οποία πρέπει να εφαρμόζεται ως αυτόνομο δικαίωμα αλλά και σαν γενική αρχή σε σχέση με την εφαρμογή όλων των άλλων δικαιωμάτων του παιδιού που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση.

Η Επίτροπος, εντός του 2015 χειρίστηκε, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων που της παρέχεται από την πιο πάνω νομική βάση, 14 αιτήματα (3 αφορούσαν την ίδια υπόθεση), εκ των οποίων τα 13 ήταν νέα. Η μεγάλη εισροή αιτημάτων, η οποία παρατηρήθηκε το 2015, για εκπροσώπηση παιδιών στο Δικαστήριο από την Επίτροπο, ανέδειξε την ανάγκη δημιουργίας εσωτερικής διαδικασίας στη βάση της οποίας θα μελετιούνται και θα αξιολογούνται τα αιτήματα που της υποβάλλονται. Για την αντιμετώπιση της ανάγκης αυτής, συστάθηκε ad hoc επιτροπή, αποτελούμενη από την Επικεφαλής του ΓΕΠ, τη Νομική Σύμβουλο της Επιτρόπου, τη Λειτουργό του Κλάδου Δ΄ και τη Διοικητικό Λειτουργό του ΓΕΠ, και η οποία συνέρχεται όποτε της υποβάλλονται αιτήματα για εκπροσώπηση.

Συγκεκριμένα, τα 14 αιτήματα για εκπροσώπηση με τα οποία ασχολήθηκε η Επίτροπος το 2015, ήταν τα εξής:

- Συνέχισε την εκπροσώπηση παιδιών υπόθεσης η οποία βρισκόταν σε εξέλιξη από το 2014 και επιπρόσθετα, διορίστηκε κατόπιν σχετικών αποφάσεων των Οικογενειακών Δικαστηρίων, σε 3 νέες υποθέσεις. Οι εν λόγω υποθέσεις αφορούσαν δικαστική αντιπαράθεση των γονιών για θέματα γονικής μέριμνας και ο διορισμός της Επιτρόπου για

την εκπροσώπηση των εμπλεκόμενων παιδιών έληξε, και για τις τέσσερις αιτήσεις, εντός του 2015. Μια εξ' αυτών των υποθέσεων, η οποία παρουσιάζει σοβαρά και ιδιάζοντα χαρακτηριστικά, εξακολουθεί να παρακολουθείται από την Επίτροπο, στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου.

- Υποβλήθηκαν στο Δικαστήριο, 2 αιτήσεις από τους δικηγόρους των γονιών, (η μια υπόθεση αφορούσε γονική μέριμνα και η άλλη αφορούσε διαχείριση περιουσίας ανήλικης) για διορισμό της Επιτρόπου, οι οποίες απορρίφθηκαν με απόφαση Δικαστηρίου. Περαιτέρω, για μια υπόθεση που εκκρεμούσε αίτηση στο Οικογενειακό Δικαστήριο και έφεση για την αναστολή εφαρμογής προσωρινού διατάγματος στο Ανώτατο Δικαστήριο, η Επίτροπος καταχώρησε αιτήσεις διορισμού της, οι οποίες απορρίφθηκαν από τα αντίστοιχα Δικαστήρια.

- Υποβλήθηκαν στην Επίτροπο, 2 αιτήματα από τους δικηγόρους γονιών (αφορούσαν υποθέσεις γονικής μέριμνας), χωρίς να προηγηθεί σχετική αίτηση ενώπιον Δικαστηρίου, για τα οποία η Επίτροπος έκρινε ότι, δεν υπήρχε σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των παιδιών και των γονιών ώστε να είναι απαραίτητη η ξεχωριστή εκπροσώπησή τους στο Δικαστήριο, και ως εκ τούτου δεν προχώρησε σε οποιεσδήποτε σχετικές ενέργειες.

- Υποβλήθηκαν στην Επίτροπο 4 αιτήματα για εκπροσώπηση, τα οποία βρίσκονται, ενώπιον της προαναφερθείσας ad hoc επιτροπής για αξιολόγηση και αναμένεται ότι, το 2016, θα ληφθεί απόφαση σε σχέση με το κατά πόσο ενδείκνυται ξεχωριστή εκπροσώπηση των εμπλεκόμενων παιδιών στο Δικαστήριο, από την Επίτροπο.

2 ΔΙΚΤΥΟ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ (ENOC)

Το Δίκτυο Ευρωπαίων Επιτρόπων για τα Παιδιά (European Network of Ombudspersons for Children-ENOC), στο οποίο ο Θεσμός της Επιτρόπου κατέστη πλήρες μέλος το 2008, αποτελεί ένα μη-κερδοσκοπικό δίκτυο ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών για τα δικαιώματα των παιδιών (Independent Children's Rights Institutions-ICRIs). Ιδρύθηκε το 1997 στη Νορβηγία, με απώτερο στόχο την προώθηση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, όπως αυτά κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση. Συγκεκριμένα, λειτουργεί ως δίκτυο για ανταλλαγή πληροφοριών και επαγγελματικής υποστήριξης μεταξύ των μελών του, προωθεί το σχεδιασμό στρατηγικών για την καλύτερη εφαρμογή της Σύμβασης, προωθεί την ίδρυση νέων ανεξάρτητων εθνικών οργανισμών, προσφέροντας στήριξη σε τέτοιες πρωτοβουλίες και, τέλος, ενθαρρύνει την επαφή και αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των διαφόρων ICRIs και δικτύων από όλο τον κόσμο. Σήμερα αριθμεί 41 μέλη-ανεξάρτητους εθνικούς οργανισμούς για τα δικαιώματα των παιδιών, από 33 χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το 19ο Ετήσιο Συνέδριο του ENOC πραγματοποιήθηκε στις 22 και 23 Σεπτεμβρίου 2015 στο Άμστερνταμ, και πραγματευόταν το θέμα της βίας κατά των παιδιών. Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου, στο οποίο και συμμετείχε, η Επίτροπος, παρουσίασε τις δράσεις του Γραφείου της, για την περίοδο 2014 – 2015 όσον αφορά στην πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών. Η Επίτροπος συνόψισε ενώπιον των συναδέλφων της Ευρωπαίων Επιτρόπων για Παιδιά τη ''Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο - Δεκέμβριο 2014''. Ακολούθως η Επίτροπος παρουσίασε, σε συντομία, το πλάνο δράσεων του Γραφείου της για την επόμενη χρονιά.

Εξάλλου, στα πλαίσια της Γενικής Συνέλευσης του Δικτύου στις 24/09/2015 στη Χάγη υιοθετήθηκε από τους Επιτρόπους, επίσημη Δήλωση για το θέμα της βίας κατά των παιδιών με τίτλο «Καμιά μορφή βίας κατά των παιδιών δεν είναι θεμιτή, κάθε μορφή βίας κατά των παιδιών μπορεί να προληφθεί». Οι Επίτροποι ενέκριναν επίσης Ανοιχτή Επιστολή προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τις Κυβερνήσεις των Ευρωπαϊκών κρατών, με την οποία ζητούν τη λήψη άμεσων μέτρων για τον τερματισμό των καθημερινών τραγωδιών που λαμβάνουν χώρα στη Μεσόγειο .

Συνεχίζοντας την παράδοση των τελευταίων χρόνων, να ακούγεται δηλαδή και η άποψη των παιδιών κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου των Ευρωπαίων Επιτρόπων, τα παιδιά είχαν την ευκαιρία, μέσα από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα του ENOC «Let's talk young: παιδιά μιλούν για τη βία», να δώσουν το δικό τους στίγμα. Στη βάση της αντίληψης που η Σύμβαση εγκαθιδρύει όσον αφορά το παιδί, το πρόγραμμα «Let´s talk young: Τα παιδιά μιλούν για τη βία», είχε ως στόχο να δώσει την ευκαιρία στα παιδιά που συμμετέχουν, να ακουστούν οι απόψεις τους προς τα έξω, μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ), σε ένα θέμα που τους αφορά άμεσα, όπως είναι αυτό της βίας.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, τα παιδιά από εννιά ευρωπαϊκές χώρες – μεταξύ αυτών και η Κύπρος, η οποία συμμετείχε με την ΟΕΣ- ετοίμασαν πεντάλεπτο βίντεο, στο οποίο αποτύπωναν, με το δικό τους ξεχωριστό τρόπο, τις απόψεις τους για το πώς η βία επηρεάζει τη ζωή ενός παιδιού, καθώς και τα μηνύματά τους για μια κοινωνία χωρίς βία.

Όσον αφορά την υλοποίηση του προγράμματος στην Κύπρο, τα παιδιά, συμμετείχαν σε δύο ολοήμερα βιωματικά εργαστήρια τον Απρίλιο. Κατά τη διάρκεια του πρώτου εργαστηρίου τα παιδιά είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν ιστορίες παιδιών που υπήρξαν θύματα βίας, με ειδικούς από Υπηρεσίες του κράτους που εμπλέκονται στο χειρισμό περιστατικών βίας (Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας/Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας) και από Μη-Κυβερνητικούς Οργανισμούς (Future World Center, Σύνδεσμος για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια). Κατά τη διάρκεια του δεύτερου εργαστηρίου, τα παιδιά συναντήθηκαν με δημοσιογράφους, συζήτησαν μαζί τους το θέμα της διασφάλισης του δικαιώματος της συμμετοχής των παιδιών μέσα από τα ΜΜΕ και γιατί είναι σημαντικό να προβάλλονται οι απόψεις των παιδιών σε θέματα που τα αφορούν άμεσα. Στη συνέχεια επεξεργάστηκαν τρόπους παρουσίασης των μηνυμάτων των παιδιών προς την κοινωνία, για το θέμα της βίας, μέσα από τα ΜΜΕ. Το βίντεο της συμμετοχής της Κύπρου βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο banner της αρχικής σελίδας με τίτλο «Let's talk young: Τα παιδιά μιλούν για τη βία».

Όλα τα βίντεο ενσωματώθηκαν σε ένα ενιαίο βίντεο-ντοκιμαντέρ διάρκειας 50', το οποίο είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν και να συζητήσουν οι Ευρωπαίοι Επίτροποι στο ετήσιο Συνέδριο του ENOC .

3 ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η λειτουργία του Θεσμού τα πρώτα χρόνια εφαρμογής του περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Νόμου [74/(Ι)/2007], κρίνεται επιτυχημένη σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Αυτή η επιτυχία επιβεβαιώνεται από την αυξανόμενη προστασία των παιδιών και το σεβασμό των δικαιωμάτων τους- μέσω του ελεγκτικού ρόλου της Επιτρόπου-, την αυξημένη ευαισθητοποίηση γενικότερα, τόσο των αρμοδίων Αρχών όσο και των πολιτών σε ότι αφορά στην προστασία των παιδιών και των δικαιωμάτων τους αλλά και από την σημαντική παρουσία της Επιτρόπου σε ευρωπαϊκούς και διεθνείς Οργανισμούς και Δίκτυα (για περισσότερα βλέπε Μέρος Ά, κεφ. 2 παρούσας Έκθεσης).

Στα πλαίσια της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί, διεφάνηκε ότι ο θεσμικός Νόμος έχρηζε πλέον τροποποιήσεων, έτσι ώστε να απαλειφθούν ρυθμίσεις που κρίθηκαν ασύμβατες με τα διεθνή επίπεδα ως προς την ανεξαρτησία του Θεσμού και παράλληλα, να θεσμοθετηθούν, με νομοθεσία, πρακτικές για ενδυνάμωση των παιδιών και εμπέδωση της ουσιαστικής συμμετοχής τους στη λειτουργία του Θεσμού, οι οποίες ήδη εφαρμόζονται από την Επίτροπο, μέσα στο πιο πάνω πλαίσιο.

Για τούτο, η Επίτροπος προέβηκε το 2012 στην κατάρτιση Νομοσχεδίου για τροποποίηση του θεσμικού Νόμου, το οποίο, εν τέλει, κατατέθηκε στη Βουλή των Αντιπροσώπων το 2014, ψηφίστηκε σε Νόμο -Ο περί Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού (Τροποποιητικός) Νόμος του 2014- [44(Ι)/2014] και τέθηκε σε ισχύ στις 11.4.2014.

Οι προτεινόμενες τροποποιήσεις στηρίχθηκαν στην εμπειρία που αποκτήθηκε με την εφαρμογή του Νόμου και τη λειτουργία του Θεσμού κατά τα πρώτα χρόνια από τη σύσταση του, ιδιαίτερα, με την υιοθέτηση καλών πρακτικών που εφαρμόζονται σε αντίστοιχους Θεσμούς άλλων χωρών και είναι απολύτως αναγκαίες για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας του Θεσμού, (θέμα το οποίο έχει επισημανθεί σε όλες τις ετήσιες Εκθέσεις της Επιτρόπου), καθώς και για την περαιτέρω ανάπτυξη και εμπέδωση του Θεσμού. Οι κυριότερες τροποποιήσεις αφορούσαν τα άρθρα 10 και 12 και την προσθήκη των νέων άρθρων 13, 13Α, 13Β και 13Γ.

Ειδικότερα όσον αφορά την τροποποίηση του Άρθρου 10, που αφορά στο διορισμό και στη θητεία του Επιτρόπου, στόχος ήταν όπως, σε περίπτωση που το ίδιο πρόσωπο διορίζεται και ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και ως Επίτροπος δυνάμει άλλου Νόμου ή πράξης του Προέδρου της Δημοκρατίας, να διασφαλίζεται από απόψεως τόσο του τρόπου διορισμού όσο και θητειών, ότι δεν διακυβεύεται, άμεσα ή έμμεσα, με οποιοδήποτε τρόπο η ανεξαρτησία του Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως αυτή επιμελώς διασφαλίζεται από τον ίδιο το Νόμο 74(Ι)/2007 (δείτε πχ άρθρα 15, 8). Πιο συγκεκριμένα, για σκοπούς διασφάλισης της ανεξαρτησίας του Θεσμού, σε περίπτωση διπλού διορισμού, ο τερματισμός του ενός διορισμού δεν επηρεάζει ή επιφέρει αυτόματα και τερματισμό του άλλου, καθώς επίσης και οι θητείες του Επιτρόπου δυνάμει άλλου Νόμου ή Πράξης του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν επηρεάζουν, με οποιοδήποτε τρόπο τις θητείες του Επιτρόπου Προστασίας του Παιδιού, οι οποίες βέβαια σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα δώδεκα έτη (όπως προνοεί ο υφιστάμενος Νόμος).

Σε ότι αφορά την τροποποίηση του Άρθρου 12, που αφορά τον τρόπο στελέχωσης του ΓΕΠ, αυτή στόχο έχει να διασφαλίσει ότι το ΓΕΠ θα μπορεί να στελεχώνεται από προσωπικό που θα ανήκει στο ΓΕΠ και να μην εξαρτάται αποκλειστικά από αποσπάσεις δημοσίων υπαλλήλων και εκπαιδευτικών λειτουργών, γεγονός που υποσκάπτει την ανεξαρτησία του θεσμού, αλλά και θέτει σε κίνδυνο τη διαρκώς αποκτούμενη εμπειρία και συνέχιση της λειτουργίας του. Οι διατάξεις αυτές είναι απαραίτητες και αποτελούν συστατικό στοιχείο της ανεξαρτησίας του Θεσμού, σύμφωνα με τις Αρχές των Παρισίων και το Γενικό Σχόλιο Αρ. 2 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (εφεξής Επιτροπή). Ήταν, επίσης, μέρος των Συστάσεων της Επιτροπής στις Τελικές Παρατηρήσεις της αναφορικά με την εξέταση της Συνδυασμένης 3ης και 4ης Έκθεσης της Κύπρου για την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC/C/CYP/CO/3-4, 15/6/2012), ιδιαίτερα παράγραφοι 13 και 14. Με το εδάφιο (2) του Άρθρου γίνεται πρόνοια ώστε να μη μπορεί να εφαρμοστεί μέχρις ότου οι δημοσιονομικές συνθήκες το επιτρέψουν.

Σε ότι αφορά την προσθήκη των νέων άρθρων 13, 13Α, 13Β και 13Γ σκοπό είχαν την κατάργηση της Συμβουλευτικής Επιτροπής, αφού στην πράξη διαφάνηκε ότι, με την παρούσα σύνθεση της, δεν είχε ρόλο να διαδραματίσει δεδομένου ότι, στην ουσία, απαρτιζόταν από Υπηρεσίες οι οποίες υπόκειντο στον έλεγχο (monitoring) του Επιτρόπου σε ότι αφορά στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, και, ως τέτοιες, δεν μπορούσαν να ασκούν συμβουλευτική προς τον Επίτροπο αρμοδιότητα, ενώ, αντίθετα, απουσίαζε από το Νόμο συμβουλευτική επιτροπή που να απαρτίζεται από εφήβους, διασφαλίζοντας έτσι το δικαίωμα των παιδιών σε συμμετοχή, πρακτική που εφαρμόζεται στις πλείστες ευρωπαϊκές χώρες. Σαν τέτοια θεσμοθετήθηκε, με την τροποποίηση, η ΟΕΣ την οποία ήδη λειτουργούσε η Επίτροπος. Επιπρόσθετα, έγινε πρόνοια για θεσμοθέτηση της πρακτικής που ακολουθεί η Επίτροπος, όπως επιβάλλεται από τα διεθνή πρότυπα, για διαβούλευση με οργανωμένα σύνολα παιδιών, με εξειδικευμένες ομάδες παιδιών που συστήνονται ad hoc, ανάλογα με συγκεκριμένο θέμα, καθώς και με μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με θέματα που αφορούν τα παιδιά.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τη νομική εκπροσώπηση παιδιού, από την Επίτροπο, σε περιπτώσεις όπου αυτό είναι διάδικος ή που επηρεάζεται το ίδιο και το συμφέρον του, σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία, εφαρμόζεται ο Διαδικαστικός Κανονισμό του 2014 [ο περί Επιτρόπου Προστασίας Δικαιωμάτων του Παιδιού (Διορισμός Επιτρόπου από το Δικαστήριο ως Αντιπρόσωπος Παιδιού) Διαδικαστικός Κανονισμός του 2014], με βάση απόφαση που εξέδωσε το Ανώτατο Δικαστήριο, στις 19/11/2014.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του εν λόγω Διαδικαστικού Κανονισμού, το Δικαστήριο δύναται: «αφού προηγουμένως λάβει υπόψη του τυχόν ενστάσεις που υποβληθούν και αφού ακούσει και λάβει υπόψη τις απόψεις του επηρεαζόμενου παιδιού, ανάλογα με την ηλικία, ωριμότητα και τη δυνατότητα αντίληψής του, τις απόψεις των διαδίκων και τις απόψεις του προσώπου που έχει τη γονική μέριμνα του παιδιού, και εφόσον κρίνει ότι εξυπηρετείται το συμφέρον του παιδιού, να διορίσει με διάταγμα τον Επίτροπο ως αντιπρόσωπο του παιδιού με σκοπό την εκπροσώπηση του παιδιού και των συμφερόντων του στη συγκεκριμένη δικαστική διαδικασία και την καταχώρηση ή υποβολή από τον Επίτροπο εγγράφων προτάσεων, όπου αυτό ενδείκνυται».

Η απόφαση του Δικαστηρίου για διορισμό του Επιτρόπου ως αντιπρόσωπο του Παιδιού μπορεί να προκύψει είτε κατόπιν αυτεπάγγελτης απόφασης από το Δικαστήριο, είτε κατόπιν αίτησης από: (α) τον Επίτροπο, (β) το παιδί που είναι διάδικος ή επηρεάζεται, αυτοπροσώπως, (γ) το Διευθυντή Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, δ) γονέα ή πρόσωπο που έχει τη γονική μέριμνα (για περιπτώσεις νομικής εκπροσώπησης παιδιών κατά το 2015 βλέπε στο Μέρος Α΄, σημείο 1.4 παρούσας Έκθεσης).

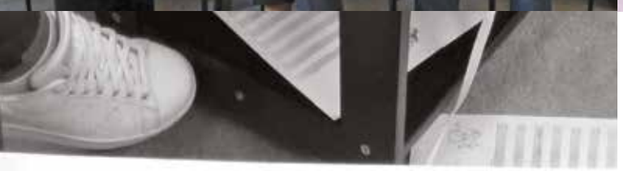

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΠΙΤΡΟΠΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 2016-2021

4

Η Επίτροπος συμμετείχε στις εργασίες της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων για τη Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2016 – 2021, εκπροσωπώντας την Κύπρο. Η Επιτροπή Εμπειρογνωμόνων για τη Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2016 – 2021, συστάθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, προκειμένου να ετοιμάσει έκθεση για την εφαρμογή της Στρατηγικής του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2012 - 2015 και για να αναπτύξει τη νέα Στρατηγική για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την περίοδο 2016 – 2021.

Κατά τη διάρκεια των συναντήσεων, η Επιτροπή ενημερώθηκε για το Προσχέδιο Έκθεσης Προόδου για την εφαρμογή της προηγούμενης Στρατηγικής του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2012 - 2015, το οποίο ετοίμασε η Γραμματεία και συζήτησε το προσχέδιο της Στρατηγικής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την περίοδο 2016 – 2021. Κατά την τρίτη συνάντηση συζητήθηκε και οριστικοποιήθηκε το τελικό προσχέδιο της Στρατηγικής, στο οποίο συμπεριλήφθηκαν οι απόψεις των Εμπειρογνωμόνων, μεταξύ αυτών και της Κύπριας Επίτροπου.

Το προσχέδιο της νέας Στρατηγικής υπήρξε αποτέλεσμα ευρείας διαβούλευσης, υπό την εποπτεία της Επιτροπής Εμπειρογνωμόνων, με τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, τους Ευρωπαίους Επιτρόπους για το Παιδί, την κοινωνία των πολιτών και άλλους διεθνείς οργανισμούς και παιδιά. Οι απόψεις των παιδιών λήφθηκαν υπόψη μέσω άμεσης διαβούλευσης μαζί τους σε εθνικό επίπεδο και μέσω δευτερογενούς ανάλυσης βάσεων δεδομένων στις οποίες αποτυπώνεται η προοπτική των παιδιών σε σχέση με τα υπό συζήτηση θέματα.

Το προσχέδιο της Στρατηγικής εντοπίζει τις μεγαλύτερες προκλήσεις για τα δικαιώματα του παιδιού τα επόμενα χρόνια και προσδιορίζει τις ακόλουθες πέντε θεματικές περιοχές προτεραιότητας για δράση:

- Ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά
- Συμμετοχή για όλα τα παιδιά
- Ζωή απαλλαγμένη από βία για όλα τα παιδιά
- Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλα τα παιδιά.
- Τα δικαιώματα του παιδιού στο ψηφιακό περιβάλλον.

Το κείμενο επισημαίνει, τέλος, τις μεθόδους για την εφαρμογή της Στρατηγικής, περιλαμβανομένων εγκάρσιων μεθόδων εργασίας, βιώσιμες συνεργασίες και εστιασμένες μεθόδους επικοινωνίας.

Η Κυπρία Επίτροπος, με παρεμβάσεις της, τόνισε το γεγονός ότι η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι, διεθνώς, το βασικό εργαλείο για την διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού και είναι αποδεχτή ως νομική βάση όχι μόνο στη σφαίρα των Ηνωμένων Εθνών αλλά και του Συμβουλίου της Ευρώπης, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών Κυβερνήσεων των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ως εκ τούτου, η Κυπρία Επίτροπος επεσήμανε ότι, η νέα Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης πρέπει να εδράζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και, κατά συνέπεια, οι τέσσερεις βασικές αρχές που διέπουν τη Σύμβαση, δηλαδή, η Αρχή της Ισότητας, η Αρχή της Συμμετοχής, η Αρχή του Δικαιώματος στη Ζωή και στην Επιβίωση και η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, να αποτελέσουν εγκάρσιους στόχους που να διατρέχουν όλο το πλαίσιο της Στρατηγικής. Η εισήγηση της Κυπρίας Επιτρόπου έγινε αποδεκτή και η Στρατηγική έχει αναθεωρηθεί ανάλογα.

Το προσχέδιο της Στρατηγικής, εγκρίθηκε από την Επιτροπή Εμπειρογνωμόνων στις 21/10/2015 και θα τεθεί ενώπιον της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για έγκριση, αρχές του 2016.

Το πλήρες κείμενο της Στρατηγικής βρίσκεται αναρτημένο στην Αρχική Σελίδα της ιστοσελίδας της Επιτρόπου (www.childcom@ccr.gov.cy).

ΜΕΡΟΣ Β΄

1

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΣΤΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ · Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού (εφεξής Σύμβαση), την οποία η Κύπρος έχει κυρώσει το 1991 μετά τη ψήφιση του Νόμου 243/1990, αποτελεί το θεμελιώδες κείμενο, πάνω στο οποίο εδράζεται η δράση της Επιτρόπου για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

Η Σύμβαση καθορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο, η πολιτεία, δεσμεύεται να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες, προκειμένου, να δημιουργήσει τις ευκαιρίες και τη δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να απολαύσουν τα δικαιώματά τους. Η Σύμβαση υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, στις 20 Νοεμβρίου 1989 και κατέστη μέρος του Διεθνούς Δικαίου το 1990.

Η υιοθέτηση της Σύμβασης αποτελεί, για πολλούς λόγους, την απαρχή μιας νέας εποχής. Αναγνωρίζει το παιδί όχι ως ενήλικα εν τω γίγνεσθαι, αλλά ως μια πλήρη και διακριτή προσωπικότητα, με εγγενή αξιοπρέπεια και δικαιώματα. Η Σύμβαση θέτει στο επίκεντρο το παιδί, αφενός δε, καθορίζει ότι όλες οι ενέργειες πρέπει να λαμβάνονται προς το συμφέρον του και αφετέρου, αναγνωρίζει στο παιδί το δικαίωμα να εκφέρει άποψη και αυτή να λαμβάνεται υπόψη.

Κάτω από τη Σύμβαση, τα δικαιώματα του παιδιού δε συνιστούν πλέον επιλογή, αλλά δημιουργούν υποχρεώσεις και ευθύνες, που όλοι μας οφείλουμε να προασπίζουμε, να τιμούμε και να σεβόμαστε.

Στη Σύμβαση, δεν υπάρχει ιεράρχηση των δικαιωμάτων, αλλά όλα τα δικαιώματα θεωρούνται σημαντικά και απαραίτητα, για την πλήρη ανάπτυξη του παιδιού. Η Σύμβαση υποδεικνύει ότι, κάθε παιδί είναι εξίσου σημαντικό. Λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα κάθε παιδιού: ακόμη και του παιδιού που δεν το έχει αγγίξει η κοινωνική και τεχνολογική πρόοδος, του ευάλωτου παιδιού και του παιδιού στο περιθώριο. Ταυτόχρονα, η Σύμβαση αναγνωρίζει την κρατική υποχρέωση για την πλήρη εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού. Δεσμεύει το κράτος να υιοθετήσει όλα τα απαραίτητα μέτρα, για την προώθηση και προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, τα οποία επιβάλλεται να είναι στο κέντρο της εθνικής πολιτικής διάταξης.

Η Επιτροπή, το όργανο των Ηνωμένων Εθνών που είναι επιφορτισμένο με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης σε κάθε κράτος μέλος, θέλοντας ακριβώς να υπογραμμίσει τον ενοποιητικό χαρακτήρα που διέπει τη Σύμβαση, έχει καθορίσει τέσσερις Βασικές Αρχές (που αντλούνται από τις πρόνοιες των Άρθρων 2, 3, 6 και 12) που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, ως καθοδηγητικές, για την εφαρμογή όλων των υπολοίπων Άρθρων της Σύμβασης ξεχωριστά. Αυτές είναι:

Αρχή της Μη Διάκρισης: Σύμφωνα με την οποία, κάθε παιδί έχει δικαίωμα να απολαμβάνει, χωρίς καμιά διάκριση, όλα τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση και τα Κράτη έχουν υποχρέωσή τους να εξασφαλίζουν ότι, όλα τα παιδιά που βρίσκονται στην επικράτειά τους, έχουν τη δυνατότητα να τα απολαύσουν.

Η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού: Σύμφωνα με την Αρχή αυτή, κάθε ενέργεια που λαμβάνεται με σημείο αναφοράς το παιδί (ή ομάδα παιδιών), θα πρέπει να λαμβάνει πρώτα και πάνω από όλα υπόψη, το συμφέρον του ίδιου του παιδιού (ή της ομάδας παιδιών).

Η Αρχή του Δικαιώματος στη Ζωή, στην Επιβίωση και στην Ανάπτυξη: Το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και την ανάπτυξη είναι ένα από τα θεμελιώδη δικαιώματά του. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν το εγγενές δικαίωμα του παιδιού στη ζωή.

Η Αρχή της Συμμετοχής: Με βάση την Αρχή αυτή, κάθε παιδί έχει δικαίωμα να λαμβάνει πληροφόρηση σχετικά με ότι το αφορά, αλλά και να του παρέχονται όλες εκείνες οι ευκαιρίες, που θα του επιτρέψουν να διαμορφώσει τις δικές του απόψεις, σε σχέση με τα θέματα αυτά. Το παιδί, θα πρέπει να έχει την ευκαιρία, όχι μόνο να εκφέρει ελεύθερα τις απόψεις του, αλλά αυτές να ακούγονται και να λαμβάνονται υπόψη, ανάλογα με την ηλικία και το βαθμό της ωριμότητάς του, στα πλαίσια των διαδικασιών λήψεως αποφάσεων.

2

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Εισαγωγικά

Η παρακολούθηση και ο έλεγχος της νομοθεσίας αλλά και των πολιτικών, των πρακτικών και διαδικασιών που ακολουθούνται και αφορούν την οικογένεια και το παιδί βρίσκεται, σταθερά, ψηλά στις προτεραιότητες της Επιτρόπου. Σε αυτές περιλαμβάνονται πολιτικές που ακολουθούνται σε ότι αφορά τα θέματα γονικής μέριμνας, στα πλαίσια λύσης ενός γάμου, όπως και αυτές που αφορούν την επιδοματική πολιτική του κράτους, σε οικογένειες με παιδιά.

Το 2015, η Επίτροπος, αξιοποίησε τη συμμετοχή της σε συνεδρίες της ΚΕ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, που ασχολήθηκε με τα προβλήματα γονικής μέριμνας που προκύπτουν μετά το χωρισμό δύο γονέων, προκειμένου να προωθήσει και να επεξηγήσει τις προτάσεις και εισηγήσεις της, γύρω από τα θέματα της γονικής μέριμνας, ειδικότερα όσων είχαν δημοσιοποιηθεί σε προηγούμενες Θέσεις της Επιτρόπου (βλέπε **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι-Ιούλιος 2012»**[1] και **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την ανάγκη διορισμού ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας στο δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014»**[2]). Σε συνέχεια της σχετικής θέσης, την οποία δημοσιοποίησε το 2014, η Επίτροπος, πραγματοποίησε διαβούλευση, στις 15/10/2015, με θέμα την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων από το Δικαστήριο, στα πλαίσια υποθέσεων γονικής μέριμνας. Στη διαβούλευση συμμετείχαν εκπρόσωποι του Ανωτάτου και Οικογενειακού Δικαστηρίου, των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας. Αντικείμενο της συζήτησης ήταν οι προτεινόμενες από την Επίτροπο και τον Πρόεδρο Οικογενειακού Δικαστηρίου τροποποιήσεις στον περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμο του 1990.

Διευρύνοντας τον κύκλο των θεμάτων στα οποία έχει δημόσιες τοποθετήσεις, σχετικά με τη γονική μέριμνα, η Επίτροπος ετοίμασε και δημοσιοποίησε, Θέση με τίτλο: **«Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την Κοινή Επιμέλεια Παιδιού-Σεπτέμβριος 2015»**[3] όπου καλύπτει σφαιρικά το θέμα της κοινής επιμέλειας παιδιών, ως εναλλακτικό μοντέλο καταμερισμού της γονικής μέριμνας. Ως Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού κλήθηκε, από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, να συμμετέχει στην Ομάδα Εμπειρογνωμόνων που συγκρότησε τον Οκτώβριο του 2015 για την αναθεώρηση και εκσυγχρονισμό του οικογενειακού δικαίου.

Σε μια περίοδο που η χώρα μας εξακολουθεί να δέχεται τις συνέπειες της τελευταίας οικονομικής κρίσης, η επιδοματική πολιτική του Κράτους σε παιδιά και οικογένειες, δε θα μπορούσε να απουσιάζει από τα θέματα υπό τη στενή παρακολούθηση και έλεγχο της Επιτρόπου. Μέσα από το μηχανισμό υποβολής παραπόνων στην Επίτροπο, εντοπίστηκαν νέα προβλήματα, όπως η καθυστέρηση εξέτασης αιτήσεων για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα (εφεξής ΕΕΕ) και η απόρριψη αιτήσεων λήψης ΕΕΕ. λόγω του ύψους των τραπεζικών αποταμιεύσεων που διατηρούσαν τα παιδιά. Διαπιστώθηκε, επίσης, ότι παιδιά με κυπριακή υπηκοότητα, τα οποία ανήκουν σε μονογονεϊκές οικογένειες, με μητέρες από τρίτη χώρα, εξακολουθούσαν να αποκλείονται, στη βάση νομοθεσιών, τόσο από το ΕΕΕ. όσο και από το επίδομα μονογονιού Σε συνέχεια σειράς παρεμβάσεων της Επιτρόπου προς την αρμόδια Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για το δικαίωμα των παιδιών αυτών να επωφελούνται από την κοινωνική πρόνοια, στη βάση οικονομικών κριτηρίων με βάση και την Έκθεση της Επιτρόπου με τίτλο **«Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με παράπονο για μη καταβολή επιδόματος μονογονεϊκής οικογένειας από την Υπηρεσία Χορηγιών και**

1 *Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

2 *Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου*

3 *Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου*

Επιδομάτων σε γυναίκες υπηκόους τρίτων χωρών, τα παιδιά των οποίων είναι Κύπριοι πολίτες- Ιούνιος 2014[4] » η Επίτροπος, κατά το 2015, έθεσε το συγκεκριμένο θέμα ενώπιον συνεδριάσεων της ΚΕ Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, με θέμα την πορεία υλοποίησης της νομοθεσίας για το ΕΕΕ και τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών. Παράλληλα, η Επίτροπος έθιξε το θέμα συμφιλίωσης επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, ως ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν γονείς με αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις, ανάμεσα σε αυτούς και πολλοί μονογονιοί, για το οποίο θέμα έχει δεχτεί σωρεία παραπόνων από γονείς και, ως εκ τούτου, προχώρησε σε παρέμβαση προς την Υπουργό Εργασίας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

2.1. Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, στις 29/6/2015, με θέμα: «Προβλήματα χωρισμένων συζύγων και τρόποι αντιμετώπισής τους: Η ανάθεση της γονικής μέριμνας των παιδιών σε περιπτώσεις διαζυγίου και τα προβλήματα άνισης μεταχείρισης που τυχόν να δημιουργούνται ανάμεσα στους γονείς με τις αποφάσεις δικαστηρίων και η αντιμετώπιση της γονικής αποξένωσης».

Κατά τη δικαστική διαδικασία έκδοσης διαζυγίου ανάμεσα σε γονείς οι οποίοι βρίσκονται σε έντονη αντιδικία μεταξύ τους, ένα από τα κεντρικά διακυβεύματα είναι η διασφάλιση του συμφέροντος των εμπλεκομένων παιδιών. Μια τέτοια κατάσταση επιβαρύνει την ψυχική κατάσταση των παιδιών και είναι δυνατόν να θέσει σε δοκιμασία ή και να κλονίσει το συναισθηματικό δεσμό μαζί τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, παρατηρείται διάρρηξη της σχέσης του παιδιού/ των παιδιών με έναν εκ των δύο γονιών και διακοπή της επικοινωνίας μαζί του.

Σε Υπόμνημα[5] που κατέθεσε στα πλαίσια συνεδρία της ΚΕ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, στις 29/06/2015, η Επίτροπος ανέπτυξε τις θέσεις της επί του συγκεκριμένου θέματος, τις οποίες διαμόρφωσε αντλώντας από τη διερεύνηση σωρείας παραπόνων τα οποία είχε λάβει από διαζευγμένους ή σε διάσταση γονιούς.

4 Η Θέση βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου

5 Το Υπόμνημα της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή.

Η Επίτροπος υπέδειξε ότι η γονική αποξένωση είναι ένα υπαρκτό κοινωνικό πρόβλημα και παρουσίασε τις παρακάτω ενέργειες στις οποίες προέβη στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της για την αντιμετώπισή του:

- Η Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Αναφορικά με το ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι- Ιούλιος 2012.[6]

- Η Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με την ανάγκη διορισμού ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας στο δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014.[7]

- Η ετοιμασία και διαβίβαση νομοσχεδίου με τίτλο «ο περί Διαμεσολάβησης σε Οικογενειακές Υποθέσεις Νόμος του 2014» στον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως. Πρόκειται για εναλλακτικό τρόπο επίλυσης διαφορών, ο οποίος διεξάγεται με τη συνδρομή του διαμεσολαβητή, ενός τρίτου ανεξάρτητου και αντικειμενικού προσώπου χωρίς δικαστικές αρμοδιότητες. Στην παρούσα φάση βρίσκεται ενώπιον της ΚΕ Νομικών.

- Η διαβούλευση της Επιτρόπου με εμπλεκόμενα Υπουργεία και Αρχές αναφορικά με τα προβλήματα που παρατηρούνται στην εφαρμογή διαταγμάτων επικοινωνίας παιδιού-γονέα από την Αστυνομία στις 10/10/2014. Στη διαβούλευση συμμετείχαν εκπρόσωποι των εμπλεκομένων φορέων: ο Πρόεδρος του Οικογενειακού Δικαστηρίου Λευκωσίας εκ μέρους του Ανωτάτου Δικαστηρίου, η Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας, η Μονάδα Ισότητας Ανδρών και Γυναικών του Υπουργείου Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης (εφεξής ΥΔΔΤ), η Εισαγγελία του Αρχηγείου της Αστυνομίας, το Γραφείο Βίας του Αρχηγείου της Αστυνομίας και οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (εφεξής ΥΚΕ).

2.2. Θέση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού για την Κοινή Επιμέλεια Παιδιού- Σεπτέμβριος 2015.

Η διατήρηση υγιούς και ισορροπημένης σχέσης του παιδιού και με τους δύο γονείς του και η διαβίωσή του σε ένα περιβάλλον που θα του εξασφαλίζει προστασία, ώστε να αισθάνεται ασφαλής και, συνάμα, θα του παρέχει ευκαιρίες να οικοδομήσει μια ολοκληρωμένη και

6 Η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις Επιτρόπου.

7 Η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις Επιτρόπου.

αυτόνομη προσωπικότητα, είναι μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που έχουν να απαντήσουν οι γονείς που μετά την διάλυση ενός γάμου ή μιας μόνιμης σχέσης, πλέον ζουν κάτω από διαφορετική στέγη. Η όποια απόφαση λαμβάνεται σε ότι αφορά τον καταμερισμό της επιμέλειας του παιδιού θα πρέπει να προάγει και να υπηρετεί, πρωτίστως, το συμφέρον του παιδιού και, κατά συνέπεια, να απαντά στην πιο πάνω πρόκληση. Η Κοινή Επιμέλεια είναι μια από τις δυνατές μορφές καταμερισμού της επιμέλειας του παιδιού/ των παιδιών, την οποία είναι δυνατόν να συμφωνήσουν οι γονείς ή να αποφασίσει το δικαστήριο, αφού αυτοί αποφασίσουν να τερματίσουν τη μεταξύ τους σχέση. Η Επίτροπος μελέτησε το θέμα[8] και το Σεπτέμβριο του 2015 δημοσιοποίησε σχετική με αυτό Θέση.[9] Η Επίτροπος προσεγγίζει το θέμα της Κοινής Επιμέλειας με βάση τη Σύμβαση, τη Νομολογία της και άλλες Διεθνείς Συμβάσεις. Το συζητά σε σχέση με την κείμενη εθνική νομοθεσία για τη γονική μέριμνα, τις κοινωνικές διαστάσεις του θέματος στην Κύπρο καθώς και τη σχετική, με το θέμα, βιβλιογραφία. Η Θέση της Επιτρόπου καταλήγει σε συγκεκριμένες εισηγήσεις προς τα αρμόδια Υπουργεία και Υπηρεσίες, ευελπιστώντας ότι αυτές θα αποτελέσουν χρήσιμο εργαλείο στην προσπάθεια όλων, για διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών.

Η Επίτροπος επισημαίνει ότι, αν και το υφιστάμενο εθνικό νομικό πλαίσιο δεν απαγορεύει την έκδοση δικαστικών αποφάσεων για Κοινή Επιμέλεια, η συνήθης πρακτική που τηρούν τα Δικαστήρια στην Κύπρο, είναι η έκδοση διαταγμάτων, σύμφωνα με τα οποία, η φύλαξη να ανατίθεται στον ένα γονιό (συνήθως στη μητέρα) και να ρυθμίζεται δικαίωμα επικοινωνίας παιδιού- γονιού στον άλλο γονιό. Η Επίτροπος διασυνδέει την πρακτική αυτή τόσο με το γενικόλογο ισχύον νομικό πλαίσιο, όσο και με την ακόμη κυρίαρχη, σήμερα, στην κυπριακή κοινωνία, νοοτροπία προηγούμενων εποχών, όπου η συμβολή της μητέρας στη φροντίδα των παιδιών θεωρείτο απόλυτα απαραίτητη και σημαντική ενώ η εμπλοκή του πατέρα σε θέματα φροντίδας και επιμέλειας, περιοριζόταν στο ελάχιστο και θεωρείτο μη σημαντική ή/και μη αναγκαία.

Η Επίτροπος επισημαίνει ότι σήμερα, οι δύο γονείς, εκτός στις περιπτώσεις εκείνες, όπου ο ένας εκ των δύο ή και δύο, δεν κρίνονται για τον οποιοδήποτε λόγο κατάλληλοι, αναμένεται να λειτουργούν κατά τρόπο συμπληρωματικό ο ένας προς τον άλλο όσον αφορά την κάλυψη του γονικού ρόλου, σε ένα πλαίσιο ισοτιμίας και από κοινού ανάληψης της γονικής ευθύνης. Ως εκ τούτου, παρατηρεί η Επίτροπος, η κατά κόρον χρήση του παραδοσιακού

8 Η Επίτροπος αποφάσισε να εγκύψει στο θέμα της Κοινής Επιμέλειας, στις 25/11/ 2014, σε συνέχεια συνάντησης που είχε με εκπροσώπους του σωματείου «Γονείς – Παιδιά Για Πάντα Μαζί». Στα πλαίσια της συνάντησης, η Επίτροπος, συζήτησε το θέμα και ενημερώθηκε ότι αυτό είχε τεθεί και σε γνώση της ΚΕ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών.

9 Η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις Επιτρόπου.

μοντέλου κατανομής της γονικής μέριμνας, μέσω της έκδοσης διαταγμάτων φύλαξης στον ένα γονιό και ρύθμισης της επικοινωνίας του παιδιού με τον άλλο γονιό, δεν εναρμονίζεται με το πνεύμα της εποχής, αποτυγχάνοντας, να ανταποκριθεί απόλυτα στην επιταγή διασφάλισης του συμφέροντος του παιδιού.

Η Επίτροπος διατυπώνει την άποψη ότι, η Κοινή Επιμέλεια μπορεί να αποτελέσει μια πιο δίκαιη και λιγότερο επώδυνη, για όλα τα επηρεαζόμενα μέρη, κατανομή της επιμέλειας του παιδιού στους δύο γονείς, ικανή να περιορίσει την εκδήλωση αισθημάτων αδικίας, πόνου και κατ' επέκταση συγκρούσεων, ανάμεσα στους δύο γονείς. Το μοντέλο της Κοινής Επιμέλειας εμπλουτίζει τις επιλογές του Δικαστηρίου, διευρύνοντας τη δυνατότητά του να λάβει αποφάσεις που να εξυπηρετούν, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, το συμφέρον του παιδιού.

Η Επίτροπος επισημαίνει ότι (α) η εγκαθίδρυση του θεσμού της Διαμεσολάβησης, (β) η νομική ρύθμιση της εμπλοκής Ψυχολόγου σε υποθέσεις γονικής μέριμνας, τόσο στο στάδιο αξιολόγησης, όσο και στη θεραπευτική διαδικασία (βλέπε **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας από το Δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014»**)[10] και (γ) η ανάπτυξη θεραπευτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για γονείς σε αντιδικία, από τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας (ΥΨΥ) και τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας (ΥΚΕ), (δ) η δυνατότητα έκδοσης, αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο, ενδιάμεσων διαταγμάτων αξιολόγησης ή/ και θεραπείας μελών της οικογένειας από τις ΥΨΥ, (ε) η υιοθέτηση κριτηρίων έγκρισης και απόρριψης αιτήσεων για κοινή επιμέλεια παιδιού, και (στ) η συγκρότηση διατμηματικής ομάδας ειδικών για την εξέταση αιτήσεων για κοινή επιμέλεια παιδιού σε υποθέσεις γονικής μέριμνας, θα καθιστούσαν δυνατές διαφορετικές προσεγγίσεις στα θέματα γονικής μέριμνας, επιτρέποντας στους γονείς να εξετάσουν νηφάλια, όλα τα ενδεχόμενα, περιλαμβανομένης της Κοινής Επιμέλειας.

Στη βάση των πιο πάνω διαπιστώσεων, η Επίτροπος εισηγείται τα ακόλουθα:

A. Την προώθηση τροποποίησης του περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 εώς 1998 και εκσυγχρονισμό των τηρούμενων διαδικασιών και πρακτικών των ΥΚΕ και των ΥΨΥ, έτσι ώστε να προνοείται:

1. Η ανάπτυξη διατμηματικής συνεργασίας, ειδικότερα μεταξύ των ΥΚΕ και των ΥΨΥ, τόσο στη φάση αξιολόγησης όσο και στον χειρισμό των περιπτώσεων, σύμφωνα με τις

10 Η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις Επιτρόπου.

συστάσεις της Επιτρόπου στη Θέση με τίτλο: **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας από το Δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014»**.[11]

2. Η θεσμοθετημένη εμπλοκή Ψυχολόγου από τις ΥΨΥ σε δικαστικές διαδικασίες γονικής μέριμνας, σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτρόπου στη Θέση της με τίτλο: **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας από το Δικαστήριο- Δεκέμβριος 2014»**.[12]

3. Η θεσμοθέτηση διαδικασίας που να καθορίζει, κατά την ακόλουθη σειρά, τα βήματα για την εξέταση αιτήσεων για κοινή επιμέλεια παιδιού από το Δικαστήριο:

- Την εξέταση έκδοσης διατάγματος κοινής επιμέλειας παιδιού, στη βάση αξιολόγησης του συμφέροντος του παιδιού, η οποία να περιλαμβάνει τις επιθυμίες του, την ευελιξία και την ικανότητα των γονέων να συνεργάζονται, από διατμηματική ομάδα.
- Τη λήψη προστατευτικών για το παιδί μέτρων, στη βάση της πιο πάνω αξιολόγησης, που κατά την άποψη των ειδικών, θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ομαλοποίηση των σχέσεων, τη βελτίωση της επικοινωνίας των δύο γονέων και κατ' επέκταση τη διασφάλιση αρμονικής συμβίωσης του παιδιού και με τους δύο γονείς, μέσω έκδοσης ενδιάμεσων διαταγμάτων.
- Την αξιολόγηση του αποτελέσματος των προστατευτικών μέτρων που έχουν εφαρμοστεί, καθώς επίσης, και της θέλησης και της ικανότητας των γονιών, να τα αξιοποιήσουν, προτού παρθεί απόφαση τελικού διατάγματος.

4. Κατάρτιση, διαθεσιμότητα και παροχή θεραπευτικών προγραμμάτων ή/και προγραμμάτων ψυχοθεραπείας και ψυχολογικής/ψυχιατρικής υποστήριξης για τα παιδιά και τα μέλη της οικογένειάς τους, από τις ΥΨΥ.

5. Συμμετοχή των παιδιών και των μελών της οικογένειας σε θεραπευτικά ή/και εκπαιδευτικά προγράμματα, κατά το στάδιο λήψης προστατευτικών για το παιδί μέτρων, μέσω έκδοσης ενδιάμεσων διαταγμάτων, εφόσον κριθεί αναγκαίο από τη διατμηματική ομάδα.

6. Σε περίπτωση έκδοσης από το Δικαστήριο, διατάγματος κοινής επιμέλειας, την κατάρτιση αναλυτικού προγράμματος φύλαξης του παιδιού στον κάθε γονιό, λαμβάνοντας υπόψη παράγοντες όπως, το δεσμό παιδιού-γονιών, τις αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού, τις συνθήκες εργασίας των γονιών, την απόσταση της μιας κατοικίας από την άλλη και την απόσταση της κάθε κατοικίας από το σχολείο του παιδιού, οι οποίοι θα έχουν αξιολογηθεί κατά την διατμηματική συνεργασία των ειδικών.

7. Μη έκδοση διατάγματος κοινής επιμέλειας, σε περιπτώσεις όπου οι ειδικοί (στα πλαίσια διατμηματικής αξιολόγησης της κάθε περίπτωσης) διαπιστώνουν την ύπαρξη ενδοοικογενειακής βίας ή έντονα συγκρουσιακής σχέσης ανάμεσα στους δύο γονείς, οι οποίοι, δεν επιθυμούν να συνεργαστούν με τους ειδικούς ή δεν μπορούν να αξιοποιήσουν υπηρεσίες ή/ και προγράμματα που τους παρέχουν οι τελευταίοι ή δεν παρουσιάζουν βελτίωση μέσα από την παρακολούθησή τους.

Β. Την ψήφιση του νομοσχεδίου αναφορικά με τη Διαμεσολάβηση σε Οικογενειακές Υποθέσεις. Η νομοθετική ρύθμιση του θεσμού της Διαμεσολάβησης σε Οικογενειακές Υποθέσεις θα συμβάλει στην πρόληψη και αντιμετώπιση πολλών προβλημάτων. Σημειώνεται ότι, η Επίτροπος, προέβη στη σύσταση αυτή ε και στα πλαίσια της Θέσης με τίτλο: **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού αναφορικά με το ρόλο των κρατικών Υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού- γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι- Ιούλιος 2012»**.[13]

2.3. Ανάγκη διορισμού ψυχολόγου κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας από το δικαστήριο.

Η Σύμβαση αναγνωρίζει στους γονείς το δικαίωμα και την ευθύνη της φροντίδας, καθοδήγησης και προαγωγής της ευημερίας των παιδιών τους και αναθέτει, παράλληλα, στο Κράτος την ευρύτερη ευθύνη για την προαγωγή των δικαιωμάτων του παιδιού σε κάθε περιβάλλον συμπεριλαμβανομένου και του οικογενειακού περιβάλλοντος. Εκεί και όπου η κατάσταση του οικογενειακού περιβάλλοντος λειτουργεί, με τον ένα ή τον άλλον τρόπο, σε βάρος του συμφέροντος του παιδιού, το Κράτος έχει ευθύνη να παρέμβει είτε υποστηρικτικά, είτε συμβουλευτικά προκειμένου να διασφαλίσει το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει ένα υγιές και προστατευτικό οικογενειακό πλαίσιο.

11 Η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις Επιτρόπου.

12 ο.π.

13 Η Θέση της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένη στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις/ Εκθέσεις Επιτρόπου.

Η διάρρηξη των σχέσεων των δύο γονιών και η επιλογή της δικαστικής οδού για την επίλυση των μεταξύ τους διαφορών, είναι μια από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες, το οικογενειακό κλίμα, εν γένει, αποσταθεροποιείται και οι σχέσεις του παιδιού με τους γονείς διαταράσσονται ή ακόμη, καθίστανται προβληματικές. Στη βάση αυτής ακριβώς της προοπτικής και αντλώντας από τη διερεύνηση ενός μεγάλου αριθμού παραπόνων και σχετικών παρεμβάσεων, η Επίτροπος δημοσιοποίησε, τον Ιούλιο του 2012, τη **«Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με το ρόλο των κρατικών υπηρεσιών σε περιπτώσεις προβλημάτων επικοινωνίας παιδιού-γονέα του οποίου οι γονείς είναι σε διάσταση ή διαζευγμένοι- Ιούλιος 2012»** και στη συνέχεια, το Μάιο του 2014, τη **«Θέση Επιτρόπου αναφορικά με την ανάγκη διορισμού Ψυχολόγων κατά την εξέταση υποθέσεων γονικής μέριμνας από το δικαστήριο»**.

Στις Θέσεις αυτές, η Επίτροπος, μεταξύ άλλων, έθεσε την αναγκαιότητα θεσμοθέτησης της συνεργασίας μεταξύ των ΥΨΥ και των ΥΚΕ έτσι ώστε, σε περιπτώσεις που κρίνεται αυτό αναγκαίο, να διασφαλίζεται η αποτελεσματική τους εμπλοκή, τόσο στο στάδιο της αξιολόγησης όσο και στο στάδιο της συμβουλευτικής ή/ και θεραπευτικής παρέμβασης, προς την οικογένεια γενικά και το παιδί πιο ειδικά.

Επιπλέον, και σε σχέση με τις δικαστικές διαδικασίες, η Επίτροπος τόνισε εμφαντικά ότι η διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού στο πλαίσιο των αποφάσεων που λαμβάνονται από το Δικαστήριο, είναι δυνατόν να ενισχυθεί από τη δυνατότητά του να έχει πρόσβαση σε επιστημονική πληροφόρηση που να παρέχεται από ειδικευμένο ψυχολόγο. Στη Θέση που δημοσιοποίησε το 2014, η Επίτροπος, καταθέτει τον προβληματισμό της για το ότι, με βάση την κείμενη νομοθεσία, το Δικαστήριο δεν έχει τη δυνατότητα να διορίζει αυτεπάγγελτα Ψυχολόγο για σκοπούς υποβολής εξειδικευμένης γνωμάτευσης, παρά μόνο εάν υποβληθεί τέτοιο αίτημα από έναν εκ των δύο διαδίκων.

Οι ΥΨΥ, με επιστολή τους ημερομηνίας 20/03/2015 προς την Επίτροπο, ενώ αναγνώρισαν τη σημασία της παρουσίας ψυχολόγου στη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας, υποστήριξαν, ταυτόχρονα, ότι, στις τρέχουσες συνθήκες, η συστηματική παρουσία ψυχολόγου κατά τη δικαστική διαδικασία είναι πρακτικά αδύνατη δεδομένου του περιορισμένου αριθμού κλινικών ψυχολόγων που διαθέτουν οι ΥΨΥ. Στην ίδια επιστολή, οι ΥΨΥ, αναγνωρίζουν την ανάγκη συντονισμού των Υπηρεσιών για την στήριξη των παιδιών και την προώθηση των δικαιωμάτων τους, κατά την εκδίκαση υποθέσεων γονικής μέριμνας, υποδεικνύοντας ότι προχωρούν σε στοχευμένες ενέργειες, με σκοπό την προώθηση σχετικών διεργασιών και, ειδικότερα, ενός «μηχανισμού άμεσης ανταπόκρισης» στα αιτήματα που προέρχονται από τις ΥΚΕ, για αξιολόγηση της γονικής ικανότητας γονέων.

Στις 15/10/2015, η Επίτροπος κάλεσε στο Γραφείο της εκπροσώπους του Ανωτάτου Δικαστηρίου, του Οικογενειακού Δικαστηρίου, των ΥΨΥ και των ΥΚΕ προκειμένου να συζητηθούν τροποποιήσεις του Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου του 1990 (όπως τροποποιήθηκε), έτσι ώστε να γίνει κατορθωτή η θεσμοθέτηση της εμπλοκής του Ψυχολόγου, σε υποθέσεις γονικής μέριμνας, στο στάδιο αξιολόγησης και θεραπευτικής διαδικασίας.

Στη σύσκεψη αναφέρθηκαν, εκ νέου, τα προβλήματα που οι δύο Υπηρεσίες αντιμετωπίζουν. Στα πλαίσια της συζήτησης, οι εκπρόσωποι του Ανωτάτου και του Οικογενειακού Δικαστηρίου, υπογράμμισαν την ανάγκη να προωθηθούν τροποποιήσεις με τις οποίες να ενδυναμώνεται ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος, ούτως ώστε να παρέχονται στο Δικαστήριο, ολοκληρωμένα εργαλεία, για ευρεία δικαιοδοσία. Η Επίτροπος και ο κος Σεργίδης, τότε Πρόεδρος του Οικογενειακού Δικαστηρίου, συμφώνησαν να ξεκινήσουν συναντήσεις, με στόχο τη διαμόρφωση προσχεδίου νομοσχεδίου και προσχεδίου διαδικαστικών κανονισμών, το οποίο στη συνέχεια να δοθεί στο Ανώτατο Δικαστήριο για απόψεις.

2.4. Συμμετοχή Επιτρόπου στην Ομάδα Εμπειρογνωμόνων που συστάθηκε από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως για την αναθεώρηση κα εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου.

Τον Οκτώβριο του 2015 συγκροτήθηκε Ομάδα Εμπειρογνωμόνων από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, στην οποία κλήθηκε να συμμετέχει και η Επίτροπος. Η Ομάδα αποτελείται από τον Υπουργό, το Γενικό Διευθυντή και Διοικητικό Λειτουργό του ΥΔΔΤ, εκπροσώπους του Ανωτάτου και του Οικογενειακού Δικαστηρίου, την Επίτροπο Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού και Λειτουργό του Γραφείου της και δύο Δικηγόρους και στόχος, είναι η καταγραφή των προβλημάτων και αδυναμιών που εντοπίζονται στους υφιστάμενους Νόμους Οικογενειακού Δικαίου και η προώθηση εισηγήσεων για την επίλυση των προβλημάτων αυτών. Η ιδέα για τη συγκρότηση της Ομάδας προέκυψε μετά το μεγάλο αριθμό παραπόνων που κατά καιρούς έχει δεχτεί ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως για ζητήματα οικογενειακών υποθέσεων (π.χ θέματα γονικής μέριμνας, διατροφής, καταγγελίες σεξουαλικής παρενόχλησης, δικαίωμα σε ισότιμη επικοινωνία γονέων – παιδιών, ανήλικων παραβατών κ.α). Η Ομάδα αναμένεται να προσεγγίσει τον πιο πάνω στόχο από νομική και δικαστική σκοπιά.

Η πρώτη συνάντηση της Ομάδας πραγματοποιήθηκε στις 30/11/2015 και σε αυτή συμμετείχε και η Επίτροπος. Στη συνάντηση, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, ανακοίνωσε την παράλληλη σύσταση Ομάδας Ακαδημαϊκών, η οποία θα προσεγγίσει τον πιο πάνω στόχο από ακαδημαϊκή σκοπιά. Σκοπός είναι οι δύο Ομάδες να λειτουργήσουν, παράλληλα, προς επίτευξη όσο το δυνατόν πιο σφαιρικής προσέγγισης του όλου θέματος.

Κατά τη συνάντηση, ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, κάλεσε τους παρευρισκόμενους να καταθέσουν κατά τις αρχές του επόμενου έτους τις θέσεις και τις εισηγήσεις τους για τα προβλήματα που έχουν εντοπίσει και τους νόμους που χρήζουν αναθεώρησης. Η Επίτροπος δεσμεύτηκε όπως, κατά το 2016, καταθέσει τα προβλήματα που έχει εντοπίσει σε ότι αφορά το οικογενειακό δίκαιο, στα πλαίσια του ελεγκτικού της μηχανισμού, για τα οποία έχει τοποθετηθεί σε Εκθέσεις και Θέσεις της.

2.5. Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στις 22/6/2015 και 12/10/2015 με θέμα «Η πορεία υλοποίησης της νομοθεσίας για το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν και η ανάγκη τροποποίησής της, προκειμένου να υπάρξει πραγματικό δίκτυ προστασίας των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού».

Η ανάπτυξη κοινωνικών πολιτικών θεμελιωμένων στα ανθρώπινα δικαιώματα -ιδιαίτερα σε μια περίοδο οξείας οικονομικής κρίσης, στη διάρκεια της οποίας ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού βρίσκεται αντιμέτωπο με την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό - εί-

ναι στοιχειώδης υποχρέωση της πολιτείας. Πόσο μάλλον κοινωνικών πολιτικών οι οποίες να προάγουν και να υπηρετούν την ευημερία των παιδιών και των οικογενειών τους. Η Επίτροπος, χαιρέτισε τη θεσμοθέτηση του ΕΕΕ, ως μια κοινωνική πολιτική άμεσα συνδεδεμένη με τη νομική και, πρωτίστως, ηθική επιταγή της πολιτείας να σέβεται και να λαμβάνει μέτρα προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, επισημαίνοντας ωστόσο, ταυτόχρονα, ότι η υιοθέτηση του ΕΕΕ σε καμιά περίπτωση δε θα έπρεπε να οδηγήσει σε ένα ελάχιστο κοινωνικό κράτος. Στα πλαίσια άσκησης του ελεγκτικού της ρόλου, η Επίτροπος, παρακολούθησε την εφαρμογή της συγκεκριμένης κοινωνικής πολιτικής, αντλώντας, κυρίως, από τη διερεύνηση παραπόνων πολιτών που απευθύνθηκαν προς την ίδια. Τις όποιες παρατηρήσεις ή/ και εισηγήσεις της, τις κατέθεσε σε δύο συνεδρίες της ΚΕ Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στα πλαίσια των οποίων συζητήθηκε η πορεία υλοποίησης της νομοθεσίας για το ΕΕΕ, τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν και η ανάγκη τροποποίησής της, προκειμένου να υπάρξει πραγματικό δίκτυ προστασίας των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού.

Στη συνεδρία της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 2015, η Επίτροπος αναφέρθηκε σε παράπονα που είχε λάβει και αφορούσαν καθυστέρηση εξέτασης αιτήσεων για συμπερίληψη στους δικαιούχους του ΕΕΕ. Παράλληλα, η Επίτροπος εξέφρασε την υποστήριξή της σε πρόταση τροποποίησης του Νόμου για αύξηση του μέγιστου ορίου καταθέσεων παιδιών με αναπηρία ή χωρίς, το οποίο να καθιστά δικαιούχο ένα παιδί για ΕΕΕ και εισηγήθηκε να εξεταστεί, επίσης, το ενδεχόμενο αύξησης του μέγιστου ποσού καταθέσεων ή άλλων χρηματοοικονομικών στοιχείων που θα μπορούσε να κατέχουν παιδιά με αναπηρίες, των οποίων η οικογένεια θεωρείται δικαιούχος ΕΕΕ. Τέλος, η Επίτροπος, υπέδειξε ότι ο αποκλεισμός από το ΕΕΕ, μονογονεϊκών οικογενειών παιδιών με κυπριακή υπηκοότητα και μητέρα με καταγωγή από τρίτη χώρα, συνιστούσε δυσμενή διάκριση και, για τούτο, επιβαλλόταν άμεση τροποποίηση της νομοθεσίας.

Σε συνέχεια της πιο πάνω συνεδρίασης, κατά το 2015, ψηφίστηκαν οι τροποποιητικοί Νόμοι Ν.3(Ι)/2015 και ο Νόμος 118(Ι)/2015, με τους οποίους αναθεωρήθηκε, προς τα πάνω, το μέγιστο όριο καταθέσεων/ αποταμιεύσεων των παιδιών μιας οικογένειας που καθιστά το ίδιο το παιδί ή την οικογένεια του στο σύνολό της, δικαιούχους ΕΕΕ, με αποτέλεσμα σήμερα να έχουν αυξηθεί οι δικαιούχοι. Τροποποιήθηκε, επίσης, ο περί Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και Γενικότερα περί Κοινωνικών Παροχών Νόμος του 2014 με την εισαγωγή στο άρθρο 4 (2) του Νόμου της νέας παραγράφου «(ζ) πρόσωπο το οποίο αντιμετωπίζει ιδιαίτερες προσωπικές συνθήκες, εφόσον αυτές επιβεβαιωθούν από αρμόδιο Λειτουργό και δεν εμπίπτει στις περιπτώσεις των παραγράφων (α) μέχρι (ε)» και της εισαγωγής νέας παραγράφου στο άρθρο 5 (1)(α) που καθορίζει τους δικαιούχους «(vi) πρόσωπο το οποίο δύναται να υποβάλει αίτηση δυνάμει της παραγράφου (ζ) του εδαφίου (2) του άρθρου 4».

Σε δεύτερο Υπόμνημα[14] που υπέβαλε η Επίτροπος στη συνεδρίαση της ίδιας ΚΕ στις 12/10/2015, ζήτησε, εκ νέου, τροποποίηση του Νόμου, υπογραμμίζοντας ότι, η τροποποίηση που έγινε με την εισαγωγή νέας παραγράφου στα άρθρα 4 (2) και 5 (1)(α) του Νόμου, όχι μόνο δεν είχε επιλύσει το πρόβλημα της δυσμενούς διάκρισης σε βάρος των μονογονεϊκών οικογενειών λόγω του καθεστώτος παραμονή της μητέρας, αλλά και εισήγαγε, ταυτόχρονα, έμμεση διάκριση λόγω εθνοτικής καταγωγής κατά παράβαση του περί Ίσης Μεταχείρισης (Φυλετική ή Εθνοτική Καταγωγή) Νόμου του 2004 (Ν. 59(Ι)/2004) και κατά παράβαση βασικών αρχών της Σύμβασης.

2.6. Υποβολή απόψεων Επιτρόπου στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στις 12/10/2015 με θέμα «Τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών και η ανάγκη λήψης μέτρων από το κράτος για στήριξή τους».

Ο θεσμός της οικογένειας παρουσιάζει μια πολυμορφία ως προς τη δομή και την οργάνωση -σε διαφορετικά πολιτισμικά και/ή κοινωνικά πλαίσια συναντούμε διαφορετικά είδη οικογένειας. Είναι για αυτό, που όλα τα διεθνή κείμενα, συμπεριλαμβανομένης και της Σύμβασης, προσεγγίζουν με μια διευρυμένη αντίληψη τον όρο οικογένεια, ούτως ώστε αυτός να καλύπτει κάθε είδους, κοινωνικά αποδεκτή, οικογενειακή δομή. Μια από τις πλέον ευάλωτες οικογενειακές δομές, είναι η μονογονεϊκή οικογένεια, ένας τύπος οικογένειας που απαντάται, όλο και πιο συχνά, στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι μονοί – γονείς, στη συντριπτική τους πλειοψηφία γυναίκες, επωμίζονται το μεγαλύτερο βάρος των ευθυνών, όσον αφορά στις εργασίες που σχετίζονται με το σπίτι αλλά και τα παιδιά και, αναλαμβάνουν, σχεδόν αποκλειστικά, μόνοι τους τον οικογενειακό προϋπολογισμό.

Σε συνεδρία της ΚΕ Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, ημερομηνίας 12/10/2015, με θέμα «Τα προβλήματα των μονογονεϊκών οικογενειών και η ανάγκη λήψης

14 Το Υπόμνημα της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή.

μέτρων από το Κράτος για στήριξή τους»,[15] η Επίτροπος κατέθεσε σχετικό υπόμνημα με τις δικές της παρατηρήσεις.

Η Επίτροπος, παραπέμποντας σε δική της σχετική Έκθεση του 2014, υπογράμμισε, για ακόμη μια φορά, τη δυσμενή διάκριση με την οποία αντιμετωπίζονται η ομάδα μονογονεϊκών οικογενειών των οποίων οι μητέρες είναι υπήκοοι τρίτων χωρών και τα παιδιά τους Κύπριοι υπήκοοι, καθώς, με βάση την παράγραφο 10 του Παραρτήματος του περί Παροχής Επιδόματος Τέκνου (Τροποποιητικού) Νόμου του 2002 έως 2012, ουσιαστικά αποκλείονται από το σύστημα κοινωνικών παροχών του Κράτους. Η Επίτροπος εισηγήθηκε άμεση επαναξιολόγηση και τροποποίηση του Νόμου, προκειμένου αυτός να εναρμονιστεί με τις αρχές που διέπουν τις διεθνείς Πράξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που δεσμεύουν τη Δημοκρατία και, ειδικότερα, τη Σύμβαση.

Η Επίτροπος, επίσης, σημείωσε τη συμφιλίωση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, ως ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν γονείς με αυξημένες οικογενειακές υποχρεώσεις, ανάμεσα σε αυτούς και πολλοί μονογονιοί. Με βάση τα παράπονα που, κατά καιρούς, έχει δεχτεί η Επίτροπος, αριθμός μονογονιών χωρίς οικογενειακό υποστηρικτικό πλαίσιο που να μπορεί να τους βοηθήσει με τη φύλαξη των παιδιών τους, αντιμετωπίζουν σοβαρότατο πρόβλημα με τη φύλαξη των παιδιών τους, ιδιαίτερα, μάλιστα, όταν εργάζονται είτε με σύστημα βάρδιας, είτε σε διαφορετική επαρχία, σε σχέση με το χώρο διαμονής τους.

Η Επίτροπος παρέπεμψε σε παρέμβασή της, ημερομηνίας 8/07/2015, προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων στην οποία, αφενός, υπογράμμιζε την υποχρέωση του κράτους, να παρέχει προγράμματα προς τους επηρεαζόμενους γονείς που να τους επιτρέπουν την πρόσβαση στην αγορά εργασίας και, ταυτόχρονα, να διασφαλίζουν το δικαίωμα των παιδιών τους για προστασία και ασφάλεια, κατά το χρόνο που οι γονείς δεν μπορούν, λόγω εργασίας, να φροντίσουν τα παιδιά τους, και αφετέρου, κατέθετε εισηγήσεις ως προς το σχεδιασμό και τη δομή των προγραμμάτων αυτών. Η παρέμβαση της Επιτρόπου έγινε μετά από αριθμό παραπόνων από γονείς, κατά το πλείστον δημόσιοι υπάλληλοι, οι οποίοι είτε λόγω του ωραρίου (σύστημα βάρδιας- για παράδειγμα: μέλη της Αστυνομίας/Στρατού), είτε λόγω της απόστασης του τόπου εργασίας από τον τόπο διαμονής αντιμετώπιζαν σοβαρότατο πρόβλημα με τη φύλαξη των παιδιών τους, κατά τις ώρες που δεν λειτουργούν τα σχολεία/παιδοκομικοί σταθμοί.

15 Το Υπόμνημα της Επιτρόπου βρίσκεται αναρτημένο στο www.childcom.org.cy , στο σύνδεσμο Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή.

Σε απάντηση, ημερομηνίας 11/09/2015, ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (εφεξής ΥΕΠΚΑ) παρέπεμψε την Επίτροπο στα υφιστάμενα προγράμματα λειτουργίας Βρεφο/ Παιδοκομικών Σταθμών και Κατ' Οίκων Παιδοκόμων, την ευθύνη εποπτείας των οποίων έχει το ΥΕΠΚΑ. Παρόλο που, στο παρόν στάδιο, δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πρόνοιες στην υφιστάμενη νομοθεσία, το ΥΕΠΚΑ αναφέρει ότι, έχει περιληφθεί πρόνοια, για παροχή φροντίδας παιδιών, κατά τις βραδινές ώρες, μέσω της εγγραφής κατ' οίκον Παιδοκόμων, στο νομοσχέδιο που εκσυγχρονίζει τον περί Παιδιών Νόμο. Όσον αφορά τη λειτουργία παιδοκομικών σταθμών τα Σαββατοκυρίακα, σημειώνεται ότι κάποιοι σταθμοί λειτουργούν τα Σάββατα, κυρίως στην Επαρχία Αμμοχώστου. Επί τούτου, στη βάση της πιο πάνω απάντησης που έχει λάβει, η Επίτροπος διατηρεί τις επιφυλάξεις της για το κατά πόσο η συμπερίληψη της προαναφερθείσας πρόνοιας θα μπορέσει να απαντήσει αποτελεσματικά στο πρόβλημα των γονιών, όπως είχε τεθεί αρχικά στην παρέμβασή της.

Αντί επιλόγου

Τα θέματα που αφορούν το παιδί και την οικογένειά του παραμένουν διαχρονικά στις άμεσες προτεραιότητες της Επιτρόπου.

Η κοινωνική πολιτική του Κράτους, ιδιαίτερα το κομμάτι που αφορά τη στήριξη του παιδιού και της οικογένειάς του αποτελεί ένα από τα αποτελεσματικότερα εργαλεία που διαθέτει η πολιτεία προκειμένου να προστατέψει και να προωθήσει τα δικαιώματα του παιδιού. Η εισαγωγή της πολιτικής του ΕΕΕ έχει χαιρετιστεί από την Επίτροπο η οποία, παράλληλα, παρακολουθεί τον τρόπο εφαρμογής της προκειμένου να εντοπίσει και να επισημάνει προβλήματα και αδυναμίες. Η μη κάλυψη των μονογονεϊκών οικογενειών με μητέρα πολίτη τρίτης χώρας είναι ένα από τα κενά που έχουν εντοπιστεί στην εφαρμογή της πολιτικής και η Επίτροπος θα επιδιώξει την κάλυψή του εντός του 2016. Ανάλογη παρακολούθηση θα έχει η Επίτροπος και στην προώθηση των θεμάτων που άπτονται της γονικής μέριμνας. Τα θέματα που απασχόλησαν την Επίτροπο κατά το 2015, παραμένουν ψηλά σε προτεραιότητα και για το 2016, σε επίπεδο παρακολούθησης του αποτελέσματος υποβολής των συστάσεων και των εισηγήσεών της στα πλαίσια των Θέσεων και Εκθέσεών της. Σε ότι αφορά τα θέματα γονικής μέριμνας, παρά τη σωρεία των προβλημάτων που φαίνεται να παρουσιάζονται, έγινε προσπάθεια πολύπλευρης και σφαιρικής προσέγγισης τους αγγίζοντας πτυχές τόσο νομικές, όσο και από πλευράς του ρόλου που έχουν ή που θα έπρεπε να έχουν αρμόδιες κρατικές Υπηρεσίες. Σε ότι αφορά την επιδοματική πολιτική του Κράτους, η Επίτροπος πρόκειται να παρακολουθήσει την εξέ-

ταση προτάσεων Νόμων που αναμένεται να κατατεθούν στη Βουλή για τροποποίηση του περί Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και Γενικότερα περί Κοινωνικών Παροχών Νόμου του 2014 και του περί παροχής Επιδόματος Τέκνου Νόμου του 2002 έως 2012, ευελπιστώντας στον τερματισμό της άνισης μεταχείρισης ομάδας μονογονεϊκών οικογενειών που αποτελούνται από μητέρες τρίτων χωρών και παιδιά με κυπριακή υπηκοότητα.

Επιπρόσθετος στόχος της για το 2016, είναι η εξέταση της στήριξης που παρέχεται από τις αρμόδιες Υπηρεσίες σε οικογένειες και παιδιά σε επίπεδό τόσο πρόληψης, όσο και αντιμετώπισης προβλημάτων, αυτεπάγγελτα, είτε κατόπιν αναφοράς. Πρόκειται για αρκετά μεγάλο θέμα, το οποίο δυστυχώς θίγεται σε σωρεία παραπόνων που λαμβάνει διαχρονικά η Επίτροπος. Παράλληλα, θα συνεχίσει να εξετάζει μέσα από το μηχανισμό υποβολής παραπόνων, ενδεχόμενο ύπαρξης παραβιάσεων σε δικαιώματα παιδιού. Ήδη, έχει υποβληθεί σειρά παραπόνων που αφορά σε απόρριψη αιτήσεων για χορήγηση επιδομάτων τέκνου σε παιδιά αλλοδαπών με καθεστώς συμπληρωματικής προστασίας.

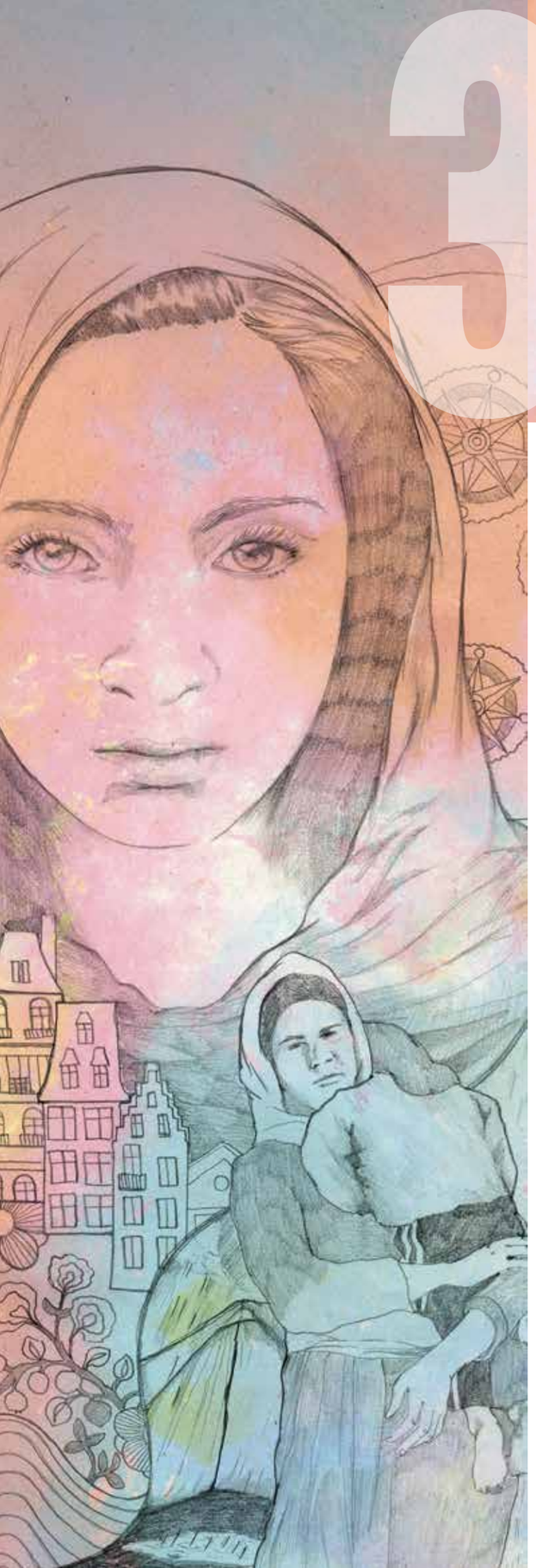

3

ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ

Εισαγωγικά

Ο όρος «παιδιά που μετακινούνται» καλύπτει όλα τα παιδιά που μεταναστεύουν από τη χώρα προέλευσής τους προς και δια μέσου της επικράτειας μιας άλλης χώρας, για λόγους επιβίωσης, προστασίας και ασφάλειας, βελτίωσης συνθηκών ζωής, εκπαίδευσης, οικονομικών ευκαιριών, προστασίας από εκμετάλλευση και κακοποίηση, οικογενειακής συνένωσης ή για συνδυασμό των λόγων αυτών. Μπορεί να ταξιδεύουν μαζί με την οικογένειά τους ή ανεξάρτητα ή με άλλα πρόσωπα που δεν είναι μέλη της οικογένειάς τους. Μπορεί να έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, να είναι θύματα παράνομης διακίνησης και εκμετάλλευσης ή μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα.

Η Σύμβαση κατοχυρώνει όλο το πλέγμα των δικαιωμάτων του παιδιού, σε κάθε παιδί, χωρίς διάκριση και σε κάθε περίπτωση, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς της οικογένειάς του και περιλαμβάνει πρόνοιες που αφορούν, ειδικά, τα παιδιά που μετακινούνται. Ειδικότερα, το Άρθρο 22 της Σύμβασης, κατοχυρώνει την παροχή της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, για τα παιδιά από οικογένειες αιτητών ασύλου και προσφύγων, ώστε τα παιδιά αυτά να απολαμβάνουν, πλήρως, τα δικαιώματά τους. Προβλέπει, επίσης, την επιδίωξη της διεθνούς συνεργασίας, για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών ασύλου και την αναζήτηση των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειάς τους, με απώτερο στόχο την οικογενειακή επανένωση, ενώ σε περίπτωση που η ανεύρεση των γονέων ή άλλων μελών της οικογένειας του παιδιού δεν καθίσταται δυνατή, κατοχυρώνει ότι, το παιδί πρόσφυγας ή αιτητής ασύλου δικαιούται ειδική κρατική προστασία και βοήθεια.

Η Επίτροπος, εντός του 2015, ανέπτυξε, στα πλαίσια του ελεγκτικού της ρόλου, πολύπλευρη δράση, καλύπτοντας με παρεμβάσεις της, όλες σχεδόν τις υποομάδες παιδιών που η συγκεκριμένη ομάδα αφορά. Συγκεκριμένα, η Επίτροπος, δημοσιοποίησε Έκθεση στην οποία παρουσίασε τα αποτελέσματα διερεύνησης που διενήργησε, όσον αφορά τις δυσκολίες και τα προβλήματα που γονείς αντιμετώπιζαν κατά την εγγραφή της γέννησης και έκδοσης πιστοποιητικού γεννήσεως του παιδιού τους, θέμα το οποίο επηρεάζει, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οικογένειες με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Επιπρόσθετα, απέστειλε προς αρμόδιους Υπουργούς, δύο αξιολογήσεις στις οποίες παρουσίασε τις διαπιστώσεις της σχετικά με ενέργειες, σε συγκεκριμένα περιστατικά, των αρμόδιων Αρχών. Η μια αξιολόγηση αφορούσε τη μεταχείριση των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτητών που διασώθηκαν από το ναυάγιο ανοικτά της Κύπρου και, η άλλη, τη μεταχείριση μονογονεϊκής οικογένειας μεταναστών, χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή. Παράλληλα, η Επίτροπος, το 2015 συνέχισε τις παρεμβάσεις της, ασκώντας έντονες πιέσεις για την επίλυση των θεμάτων που αφορούν το καθεστώς παραμονής των οικογενειών αιτητών ασύλου, των οποίων εκκρεμεί υπόθεση στο Ανώτατο Δικαστήριο. Περαιτέρω, η Επίτροπος προέβη σε πολλαπλές παρεμβάσεις (ομαδοποιημένες ή εξατομικευμένες, πολυθεματικές συναντήσεις), όσον αφορά θέματα που αφορούν ασυνόδευτους ανηλίκους (διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας, άσκηση του ρόλου του κηδεμόνα και του εκπροσώπου), θέματα που αφορούν παιδιά ευρωπαίων πολιτών, παιδιά κύπριοι με γονιό από τρίτη χώρα χωρίς χαρτιά και παιδιά οικογενειών άτυπων μεταναστών.

3.1. Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τη νομοθεσία και τις διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές που διέπουν την εγγραφή και έκδοση πιστοποιητικού γεννήσεως.

Η εγγραφή/καταχώρηση γέννησης, είναι η επίσημη καταγραφή της γέννησης ενός παιδιού από το κράτος, η οποία αποτελεί θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα και ουσιώδες μέσο προστασίας και διασφάλισης άλλων δικαιωμάτων του παιδιού, το οποίο κατοχυρώνεται από τη Σύμβαση. Η μη καταχώρηση της γέννησης οποιουδήποτε παιδιού, το καθιστά ουσιαστικά «ανύπαρκτο» έναντι του κράτους, με αποτέλεσμα να μην έχει, πολλές φορές, πρόσβαση σε

κανένα άλλο δικαίωμα και να βρίσκεται εκτεθειμένο σε κινδύνους, π.χ. της εμπορίας, της εκμετάλλευσης, της απαγωγής.

Το πρόβλημα της μη εγγραφής/ καταχώρησης γέννησης παιδιών είναι υπαρκτό και στην Κύπρο, ειδικότερα καθόσον αφορά παιδιά με μεταναστευτικό οικογενειακό ιστορικό. Η Επίτροπος, μετά από την υποβολή παραπόνων προς το Γραφείο της, διερεύνησε τη μορφή και την έκταση που το πρόβλημα λαμβάνει στην Κύπρο, μελέτησε το σχετικό νομικό πλαίσιο, τις διαδικασίες και τις διοικητικές πρακτικές που το διέπουν και ετοίμασε παρατηρήσεις και εισηγήσεις, βασισμένες στη Σύμβαση, στη Νομολογία της και σε Συστάσεις Διεθνών Οργανισμών. Όλα αυτά τα συμπεριέλαβε σε Θέση που δημοσιοποίησε το 2015 με τίτλο **«Θέση της Επιτρόπου αναφορικά με τη νομοθεσία και τις διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές που διέπουν την εγγραφή και έκδοση πιστοποιητικού γεννήσεως-Ιούνιος 2015»**.[1]

Με βάση τη διερεύνηση που έκανε η Επίτροπος, το πρόβλημα της μη εγγραφής/ καταχώρησης γέννησης παιδιού στην Κύπρο, σχετίζεται, στις πλείστες των περιπτώσεων, είτε με άρνηση του γιατρού που ήταν υπεύθυνος για τον τοκετό να παραδώσει το απαραίτητο έγγραφο για καταχώρηση της γέννησης – θέλοντας να εξασκήσει, κατά τον τρόπο αυτό, πίεση πάνω στους γονείς προκειμένου να καλύψουν την οφειλή που έχουν προς τον ίδιο για τον τοκετό – είτε με δυσκολίες, κατά τη διαδικασία/πρακτική εγγραφής, τις οποίες αντιμετώπιζαν ειδικότερα οικογένειες με χαρακτηριστικά που τις εντάσσουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, π.χ. οικογένειες μεταναστών με παράτυπο καθεστώς παραμονής, οικογένειες με οικονομική δυσχέρεια, μονογονιοί.

Η Θέση καταλήγει σε διαπιστώσεις καθόσον αφορά τη Νομοθεσία και τις Διαδικασίες/Διοικητικές Πρακτικές που ακολουθούνται κατά την εγγραφή των γεννήσεων και την έκδοση πιστοποιητικών γέννησης, οι σημαντικότερες των οποίων είναι οι εξής:

- Οι πρόνοιες του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου [141(Ι)/2002 όπως τροποποιήθηκε] που καθορίζουν την εγγραφή (Άρθρο 8), τη διαδικασία συμπλήρωσης του εντύπου καταχώρησης γεννήσεων για γέννες εντός και εκτός Ιδρύματος (Άρθρα 11 και 12) και την έκδοση πιστοποιητικού γεννήσεως (Άρθρο 13) είναι γενικές, ασαφείς και επιδέχονται πολλών ερμηνειών στην εφαρμογή τους.

- Η Πολιτεία δεν έχει αντιμετωπίσει, μέχρι σήμερα, τα νομοθετικά κενά και τις ασάφειες που αφορούν στην εγγραφή και έκδοση πιστοποιητικών γεννήσεως, ως θέμα προτεραιότητας.

- Εντοπίζονται δυσκολίες στη συνεργασία και το συντονισμό μεταξύ Υπηρεσιών που καλούνται να εμπλακούν και να συνδράμουν στο χειρισμό εξατομικευμένων περιπτώσεων που παρουσιάζουν εμπόδια στη διαδικασία της εγγραφής, ειδικά σε περιπτώσεις που αφορούσαν την εγγραφή και έκδοση πιστοποιητικού γέννησης παιδιών οικογενειών άτυπων μεταναστών.

- Η επιβολή τέλους και, κυρίως, στις περιπτώσεις καθυστερημένης καταχώρησης, η επιβολή επιβαρυντικού τέλους, ύψους μάλιστα 150 ευρώ, αποτελεί ένα σημαντικό εμπόδιο για την εγγραφή παιδιών, το οποίο πλήττει ειδικότερα τις ευάλωτες ομάδων πληθυσμού.

- Οι διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές που εφαρμόζονται για την εγγραφή γέννησης και έκδοσης πιστοποιητικού γέννησης είναι προβληματικές καθότι «επιτρέπουν», σε πολλές περιπτώσεις, παιδιά να παραμένουν μη καταχωρημένα και, κατά συνέπεια, να θεωρούνται, για τους σκοπούς του κράτους, «ανύπαρκτα».

- Οι περιπτώσεις των παιδιών που πλήττονται περισσότερο από τις προβληματικές αυτές διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού και είναι τα παιδιά με μεταναστευτικό υπόβαθρο, τα παιδιά που ζουν στα όρια της φτώχειας και τα παιδιά που συνδυάζουν και τα δύο αυτά χαρακτηριστικά.

- Δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση του κοινού και των εμπλεκόμενων επαγγελματιών της Υγείας, κυρίως του ιδιωτικού τομέα (γιατροί, κάτοχοι ή υπεύθυνοι Ιδρυμάτων), σε σχέση τις υποχρεώσεις τους έναντι της Νομοθεσίας καθώς και τις διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές που καλούνται να εφαρμόζουν.

- Δεν υπάρχει συστηματικότητα/προγραμματισμός/συνέπεια στη διενέργεια ελέγχων, εκ μέρους του Ληξίαρχου ως προς τις γεννήσεις που πραγματοποιούνται στη χώρα, τις γεννήσεις που καταχωρούνται και τα πιστοποιητικά που τελικά εκδίδονται.

- Η απουσία πιστοποιητικού γεννήσεως παρεμποδίζει παιδιά από το να έχουν πρόσβαση σε άλλα δικαιώματά τους.

Για την αντιμετώπιση των κενών και των προβλημάτων που παρουσιάζονται καθόσον αφορά την Νομοθεσία και τις Διαδικαστικές/ Διοικητικές Πρακτικές, η Επίτροπος, περιλαμβάνει στη Θέση της, τις παρακάτω Συστάσεις:

1 Για τη Θέση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

- Η Πολιτεία να αναλάβει πολιτική δέσμευση για καθολική, ελεύθερη και έγκαιρη καταγραφή των γεννήσεων όλων των παιδιών, με την απαραίτητη συνεργασία των αρμόδιων Υπηρεσιών

- Να μελετηθεί η τροποποίηση του περί Αρχείου Πληθυσμού Νόμου του 2002 [141(Ι)/2002 όπως τροποποιήθηκε], ώστε να περιληφθούν σε αυτόν ρυθμίσεις οι οποίες να αποσαφηνίζουν τις ασάφειες των Άρθρων 8, 11, 12 και 13 του πιο πάνω Νόμου και που να εξαλείφουν τα εμπόδια που παρακωλύουν την εγγραφή των γεννήσεων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης και ρύθμισης για κατάργηση του τέλους εγγραφής και των επιβαρυντικών τελών για τις εκπρόθεσμες εγγραφές.

- Να μελετηθούν τρόποι σύνδεσης ή/και ενσωμάτωσης των Υπηρεσιών της Εγγραφής με τις Υπηρεσίες της Υγείας, καθότι τόσο η καταγραφή των γεννήσεων όσο και η υγεία, αποτελούν δικαιώματα των παιδιών, τα οποία το κράτος έχει την ευθύνη να διασφαλίζει.

- Να ετοιμαστεί Οδηγός/ Κατευθυντήριες Γραμμές όπου να καταγράφονται οι απορρέουσες από τη Νομοθεσία υποχρεώσεις όλων των εμπλεκόμενων μερών καθώς και σχετικό ενημερωτικό δίπτυχο, το οποίο να απευθύνεται στους γονείς, και να είναι μεταφρασμένο σε διάφορες γλώσσες.

- Να προωθηθεί εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε όλα τα επίπεδα, σχετικά με τη σημασία της καταχώρησης των γεννήσεων, τις διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές και στόχο ώστε οι γονείς που δεν έχουν εγγράψει τα παιδιά τους να προσέλθουν για να το πράξουν.

- Οι Επαρχιακές Διοικήσεις να χειρίζονται κατά προτεραιότητα τις περιπτώσεις καθυστερημένων εγγραφών παιδιών που προσέρχονται κοντά τους.

- Να μελετηθούν τρόποι αξιοποίησης της τεχνολογίας, των υπολογιστών, της πληροφορικής και του διαδικτύου, για ταχύτερη εξυπηρέτηση, αυτοματοποιημένη έκδοση των πιστοποιητικών, αποτελεσματικότερη παρακολούθηση/μελέτη των εγγραφών των γεννήσεων, που να επιτρέπει τη μελέτη και τη στατιστική επεξεργασία τους.

- Να συστηματοποιηθούν και να εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι από μέρους των Επαρχιακών Διοικήσεων προς τους επαγγελματίες της Υγείας, ως προς τις υποχρεώσεις τους έναντι της Νομοθεσίας και τις διαδικασίες/διοικητικές πρακτικές που πρέπει να εφαρμόζουν.

Μετά τη δημοσιοποίησης της Θέσης της Επιτρόπου, η Γενική Διευθύντρια του Υπουργείου Υγείας (εφεξής ΥΥ), ενημέρωσε, με επιστολή της, την Επίτροπο, ότι το ΥΥ, ανταποκρινόμενο στις παρατηρήσεις και εισηγήσεις της Επιτρόπου, προχώρησε σε σύγκλιση σύσκεψης, στην οποία συμμετείχαν οι σχετικές Υπηρεσίες και οι εμπλεκόμενοι Φορείς. Στη σύσκεψη λήφθηκαν αποφάσεις για τις ενέργειες που θα πρέπει να γίνουν καθόσον αφορά τον τομέα της παραβίασης της νομοθεσίας από γιατρούς, τις διαδικασίες/ πρακτικές συμπλήρωσης και καταγραφής στοιχείων στα έντυπα καταχώρησης γεννήσεων και της ενημέρωσης του κοινού.

Η Επίτροπος, με επιστολή της προς τον Υπουργό Υγείας εξέφρασε την ικανοποίησή της για τις ενδουπηρεασιακές ενέργειες που το ΥΥ είχε προβεί, καθώς και για τις αποφάσεις που λήφθηκαν, στα πλαίσια της πιο πάνω σύσκεψης. Ταυτόχρονα, συνέστησε όπως αυτές ενταχθούν σε ένα διυπηρεσιακό σχέδιο δράσης, με την απαραίτητη συνεργασία των συναρμόδιων Υπουργείων και Υπηρεσιών. Κατόπιν τούτου, με πρωτοβουλία του Υπουργού Υγείας πραγματοποιήθηκε, το Δεκέμβριο του 2015, σύσκεψη στο Υπουργείο Εσωτερικών (εφεξής ΥΕ), όπου η Επίτροπος συζήτησε με τον Υπουργό Εσωτερικών, τον Υπουργό Υγείας, στην παρουσία υπηρεσιακών παραγόντων, τις διαπιστώσεις και εισηγήσεις της, που περιλαμβάνονται στην εν λόγω Θέση. Οι δύο Υπουργοί κατέθεσαν την πολιτική τους βούληση να προχωρήσουν με τις απαραίτητες τροποποιήσεις στη σχετική νομοθεσία. Ταυτόχρονα, δεσμεύτηκαν να μελετήσουν μέτρα τα οποία να περιορίζουν, στο ελάχιστο δυνατόν, στο πλαίσιο της υφιστάμενης νομοθεσίας, το ενδεχόμενο ένα παιδί να μην εγγραφεί στο Αρχείο Πληθυσμού. Πιο συγκεκριμένα, ο Υπουργός Εσωτερικών έδωσε οδηγίες να μελετηθεί η κατάργηση των τελών εγγραφής και των επιβαρυντικών προστίμων, καθώς και για την προώθηση, από το Τμήμα Αρχείου Πληθυσμού και Μετανάστευσης (εφεξής ΤΑΠΜ), διοικητικών οδηγιών, προς όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, έτσι ώστε να τηρούνται οι προβλεπόμενες από το Νόμο διαδικασίες. Από τη πλευρά του, ο Υπουργός Υγείας, έδωσε οδηγίες να μελετηθεί, άμεσα, το κατά πόσον είναι δυνατόν (α) να συμπεριληφθεί στις βασικές υποχρεώσεις για αδειοδότηση των νοσηλευτηρίων/κλινικών, η διαδικασία εγγραφής των παιδιών και ο καθορισμός εκ μέρους των ιδρυμάτων, ατόμου το οποίο θα είναι υπεύθυνο να παρακολουθεί την ορθή τήρηση της διαδικασίας, (β) να συμπεριληφθούν, στο πρωτόκολλο ελέγχου των κλινικών από το ΥΥ, κριτήρια που αφορούν την ορθή τήρηση των διαδικασιών εγγραφής, και (γ) να θεσμοθετηθεί η επιβολή διοικητικών ποινών στις ιδιωτικές κλινικές που δεν θα συμμορφώνονται στις υποχρεώσεις τους.

Η Επίτροπος, με Δελτίο Τύπου εντός της ίδιας ημέρας, δημοσιοποίησε τις αποφάσεις που λήφθηκαν στη συνάντηση και εξέφρασε την ευαρέσκεια και ικανοποίησή της για τη θετική διάθεση και πολιτική βούληση που οι δύο Υπουργοί επέδειξαν για την αντιμετώπιση και επίλυση του προβλήματος, καθώς και για την αμεσότητα και αποτελεσματικότητα, στη λήψη αποφάσεων εκ μέρους τους.

3.2. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για Ασυνόδευτους Ανήλικους.

3.2.1. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου για τις διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας, το ρόλο των ΥΚΕ ως κηδεμόνας και το ρόλο των ΥΚΕ ως εκπροσώπου.

Στη **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με τον πρωταρχικό χειρισμό ασυνόδευτων παιδιών-Νοέμβριος 2014»**[2], η οποία δημοσιοποιήθηκε το 2014, παρουσιάζονται οι Κατευθυντήριες Γραμμές και οι διαδικαστικές εγγυήσεις, που πρέπει να εφαρμόζονται κατά την εκτίμηση της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, όπως αυτές καθορίστηκαν, τόσο από τη Νομολογία της Σύμβασης, το Ευρωπαϊκό Δίκαιο όσο και άλλες διεθνείς νομικές πράξεις. Αυτές αποτέλεσαν, το 2015, το σημείο αναφοράς παρέμβασης της Επιτρόπου προς τους Γενικούς Διευθυντές του ΥΕ, του ΥΕΠΚΑ και του ΥΥ για τις διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας, που εφαρμόστηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες σε πέντε ασυνόδευτους ανήλικους από τη Σομαλία.

Με βάση αναφορά που υποβλήθηκε στην Επίτροπο, από Λειτουργό της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), η εκτίμηση της ηλικίας των πέντε ασυνόδευτων αιτητών, έγινε στη βάση αποκλειστικά και μόνο ιατρικών εξετάσεων (ακτινογραφία καρπού, πανοραμική οδοντική ακτινογραφία και οδοντική εξέταση). Οι πέντε, αρνήθηκαν να γδυθούν για να υποβληθούν σε εξέταση φυσικής/σεξουαλικής ανάπτυξης ενώ δεν έτυχαν οποιασδήποτε κοινωνικής ή ψυχολογικής αξιολόγησης. Με βάση τα αποτελέσματα των ιατρικών εξετάσεων οι πέντε κρίθηκαν σαν ενήλικες και, ως εκ τούτου, τους ζητήθηκε άμεσα να μετακινηθούν από το Πλαίσιο Ασυνόδευτων Ανηλίκων στη Λάρνακα, στο οποίο φιλοξενούνταν, στο Κέντρο Υποδοχής Αιτητών στην Κοφίνου.

Η Επίτροπος, στην παρέμβασή της, έθεσε εξατομικευμένα σε σχέση με το χειρισμό των πέντε πιο πάνω περιπτώσεων ασυνόδευτων ανηλίκων από τις αρμόδιες Υπηρεσίες (ΥΚΕ, Υπηρεσία Ασύλου) και ενδελεχή γενικότερα ερωτήματα γενικότερα σε σχέση με τις διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας των ασυνόδευτων ανηλίκων και του τρόπου άσκησης του ρόλου του κηδεμόνα από τις ΥΚΕ.

Σύμφωνα με νέα πληροφόρηση που έλαβε η Επίτροπος από επιστολές της UNHCR, οι αρμόδιες Υπηρεσίες, χωρίς να λάβουν οποιαδήποτε προστατευτικά/ μεταβατικά μέτρα, εκδιώξαν τα πέντε παιδιά από το Πλαίσιο της Λάρνακας, τα οποία αφού πρώτα αρνήθηκαν να μετακινηθούν στο Κέντρο Υποδοχής Αιτητών στην Κοφίνου, κατέληξαν να κοιμούνται στην ύπαιθρο, ενώ καταβάλλονταν προσπάθειες από ΜΚΟ για να εξευρεθεί χώρος να τους φιλοξενήσει. Μετά την ως άνω πληροφόρηση, η Επίτροπος συγκάλεσε επείγουσα Πολυθεματική Συνάντηση στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι των Ιατρικών Υπηρεσιών, των Οδοντιατρικών Υπηρεσιών, της Υπηρεσίας Ασύλου, της UNHCR και της Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Κατά τη συνάντηση, οι εκπρόσωποι των Υπηρεσιών παρουσίασαν τις ενέργειες που προωθούνται σε σχέση με τη θεσμοθέτηση διαδικασιών εκτίμησης της ηλικίας ασυνόδευτων ανηλίκων - ιατρικές, κυρίως, εξετάσεις εκτίμησης της ηλικίας οι ίδιες που εφαρμόστηκαν στους εν λόγω ανήλικους - καθώς και τη μετέπειτα μεταχείρισή τους ως προς τη στήριξη, ενημέρωση και μετακίνησή τους. Με την ολοκλήρωση της συνάντησης, η Επίτροπος εξέφρασε μεν την ικανοποίησή της για το ότι προωθείται από την Υπηρεσία Ασύλου η θεσμοθέτηση πρακτικής για την εκτίμηση της ηλικίας, σημείωσε δε, ότι, εκ πρώτης όψεως, είχε εντοπίσει λάθη και παραλείψεις στο χειρισμό των 5 συγκεκριμένων περιπτώσεων, για τις οποίες, επιφυλάχθηκε να τοποθετηθεί, εκ νέου, αφού παραλάβει και μελετήσει τις γραπτές απαντήσεις όλων των αρμόδιων Υπηρεσιών.

Σε ανάλογη παρέμβαση προχώρησε η Επίτροπος και πάλι προς τον Υπουργό Εσωτερικών και την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μετά από αναφορά που υποβλήθηκε στο Γραφείο της από ΜΚΟ για έξι νέες περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων. Και στη νέα παρέμβασή της, η Επίτροπος, έθεσε εξατομικευμένα ερωτήματα για κάποιες από τις περιπτώσεις που τις υποβληθήκαν, καθώς και γενικότερα ερωτήματα καθόσον αφορά τον τρόπο άσκησης του ρόλου του εκπροσώπου και για τις διαδικασίες εκτίμησης της ηλικίας τους. Όταν παραληφθούν οι απαντήσεις των αρμόδιων Υπηρεσιών θα μελετηθούν και θα αξιολογηθούν.

2 Για τη Θέση της Επιτρόπου βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

3.2.2. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανηλίκους που διασώθηκαν από την Κυπριακή Δημοκρατία.

Η ανθρωπιστική κρίση στη Συρία με κύμα προσφύγων που έχουν αφήσει τη χώρα στην προσπάθειά τους να αποφύγουν τις καταστροφικές συνέπειες του πολέμου στη χώρα δεν μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη τη Κύπρο. Το Σεπτέμβριο του 2015, οι Κυπριακές Αρχές διέσωσαν από ναυάγιο αριθμό προσφύγων από τη Συρία, περιλαμβανομένων παιδιών τα οποία είτε ήταν με μέλη της οικογένειάς τους, είτε ασυνόδευτα.

Η Επίτροπος ενόψει του αριθμού των παιδιών που διασώθηκαν στο ναυάγιο, ζήτησε άμεση ενημέρωση, μέσω τηλεφωνικών επικοινωνιών από Λειτουργούς Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΛΚΥ), Λειτουργούς της Υπηρεσίας Ασύλου, και ΜΚΟ που είχαν εμπλοκή στον αρχικό χειρισμό από τις Υπηρεσίες. Ταυτόχρονα, ξεκίνησε αυτεπάγγελτη έρευνα σε σχέση με την, σε πρώτο στάδιο, μεταχείριση, των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Λειτουργοί του Γραφείου της πραγματοποίησαν επίσκεψη στο Πλαίσιο Ασυνόδευτων Ανηλίκων στη Λάρνακα όπου α) έλαβαν πληροφόρηση από την υπεύθυνη ΛΚΥ, β) είχαν ομαδική συνάντηση και συνέντευξη, με τη βοήθεια διερμηνέα, με τους 6 ασυνόδευτους ανηλίκους της συγκεκριμένης ομάδας και γ) με την ολοκλήρωση της συνέντευξης με τους ανήλικους συνομίλησαν, εκ νέου, με τη ΛΚΥ για ενημέρωσή της σχετικά με θέματα που προέκυψαν κατά τη συνέντευξη τα οποία έκριναν ότι έχρηζαν άμεσου χειρισμού.

Στα πλαίσια των πιο πάνω συνεντεύξεων λήφθηκε πληροφόρηση σχετικά με:

I. την καταγωγή, ηλικία, εκπαιδευτικό υπόβαθρο, οικογενειακά δεδομένα των ασυνόδευτων ανηλίκων,

II. τις ενέργειες που προωθήθηκαν για την πρωταρχική τους μεταχείριση (υποδοχή, προστασία, φροντίδα, εκπροσώπηση) καθώς και τις ενέργειες που προγραμματίζονται να προωθηθούν από πλευράς των αρμόδιων Υπηρεσιών,

III. τις συνθήκες φιλοξενίας τους στο συγκεκριμένο Πλαίσιο.

Με βάση την παραπάνω διερεύνηση η Επίτροπος αξιολόγησε την καταρχήν υποδοχή των ασυνόδευτων ανηλίκων και προχώρησε, εκ νέου, σε παρέμβαση προς την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και τον Υπουργό Εσωτερικών, όπου παρουσίασε τις διαπιστώσεις της, οι σημαντικότερες των οποίων ήταν οι εξής:

I. **Υπήρξε ικανοποιητικός συντονισμός και συνεργασία μεταξύ των συναρμόδιων Υπηρεσιών (ΥΚΕ, Υπηρεσία Ασύλου, Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης)** για τον εντοπισμό/αναγνώριση, από τη στιγμή της διάσωσης και άφιξης στο λιμάνι της Λάρνακας, των ασυνόδευτων ανηλίκων, οι οποίες ήταν σαφέστατα πιο άρτιες και πιο αποτελεσματικές σε σύγκριση με αυτές που εφαρμόστηκαν αναφορικά με την ομάδα ασυνόδευτων ανηλίκων που διασώθηκε το 2014.

II. Οι **ΥΚΕ ενήργησαν ικανοποιητικά σε σχέση με το ρόλο τους ως κηδεμόνας, κατά την σε πρώτο στάδιο μεταχείριση, των ασυνόδευτων ανηλίκων** καθότι, αμέσως με την αναγνώρισή τους τέθηκαν υπό την φροντίδα της Διευθύντριας ΥΚΕ, αντιμετωπίστηκαν, το ίδιο βράδυ, οι βασικές τους ανάγκες και μεταφέρθηκαν στο Πλαίσιο Ασυνόδευτων Ανηλίκων στη Λάρνακα. Επιπρόσθετα, τις τρεις πρώτες μέρες μετά τη διάσωσή τους μέχρι και τη μέρα που πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη των Λειτουργών του Γραφείου μου στο Πλαίσιο, είχαν προωθηθεί ενέργειες που αφορούσαν, τόσο θέματα προστασίας, εκπαίδευσης όσο και θέματα που εμπίπτουν στη διαδικασία υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας.

III. **Σε σχέση με το ρόλο του κηδεμόνα εντόπισε, όμως, κενά στο ότι:**

- Δεν υπάρχει **διερμηνέας** που να βοηθά την επικοινωνία των Ιδρυματικών Λειτουργών ή/και της ΛΚΥ με τους ανήλικους επί καθημερινής και συστηματικής βάσης
- **Δεν παρέχεται πρόσβαση σε υπολογιστές και δωρεάν διαδίκτυο** ώστε να διευκολύνεται η επαφή των ανηλίκων με την οικογένειά τους.
- Ο **χώρος, ο εξοπλισμός και η υποδομή** του Πλαισίου Ασυνόδευτων Ανηλί¬κων στη Λάρνακα, παρόλο ότι διατηρείται καθαρός, είναι παλιός, πρόχειρος και χρήζει ανακαίνισης.

IV. **Εντοπίστηκαν παραλείψεις και κενά όσον αφορά τη νομική εκπροσώπηση των ασυνόδευτων ανηλίκων.** Παρόλο ότι, έγινε αρχική ομαδική ενημέρωση στους ασυνόδευτους ανήλικους, από τη ΛΚΥ που ασκεί το ρόλο του εκπροσώπου και από Λειτουργό της Υπηρεσίας Ασύλου, σχετικά με τα δικαιώματά τους στα πλαίσια των διαδικασιών αιτήσεων διεθνούς προστασίας, η ενημέρωση αυτή ήταν σύντομη, γενική και δεν ανταποκρινόταν στις περιστάσεις που αφορούν το κάθε παιδί για τις οποίες πρέπει να είναι ενημερωμένο.

Η Επίτροπος στην παρέμβασή της ζήτησε, ανάμεσα σε άλλα όπως, όσον αφορά την Υπουργό Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, να δώσει οδηγίες ώστε η Επίτροπος να λάβει ενημέρωση για το Σχέδιο προστασίας, φροντίδας, εκπαίδευσης και εκπροσώπησης, των συγκεκριμένων ασυνόδευτων ανηλίκων, καθώς και να διερευνηθεί η δυνατότητα παροχής, προς τα παιδιά, δωρεάν πρόσβασης στο διαδίκτυο και εξασφάλιση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Όσον αφορά τον Υπουργό Εσωτερικών όπως, δώσει οδηγίες ώστε σταλεί αντίγραφο του ειδικού σχεδίου «Ναυκράτης» στην Επίτροπο και όπως, η κάθε περίπτωση ασυνόδευτου ανηλίκου, να αξιολογηθεί από την Υπηρεσία Ασύλου εξατομικευμένα και όχι στη βάση γενικευμένης πολιτικής, που δυνατό να οδηγήσει στην παραχώρηση άλλης μορφής διεθνούς προστασίας.

3.3. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου που αφορούν το καθεστώς οικογενειών αιτητών ασύλου των οποίων εκκρεμεί προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο.

Παρόλες τις πολλαπλές παρεμβάσεις οι οποίες χρονολογούνται ήδη από το 2011[3], οι Αρχές, συνέχιζαν, και εντός του 2015, την **πρακτική να μην παραχωρούν, σε αιτητές, πρόσβαση στα ελάχιστα δικαιώματα** που οι περί Προσφύγων (Συνθήκες Υποδοχής Αιτητών) Κανονισμοί του 2005 (Κ.Π.Δ. 598/2005) και ο περί Προσφύγων Νόμος, [6(Ι)2000, όπως τροποποιήθηκε] προβλέπουν, στο στάδιο κατά το οποίο εκκρεμεί η προσφυγή τους ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, για την απόρριψη της αίτησης ασύλου.

Η συγκεκριμένη πρακτική επηρεάζει, δυσμενώς, το επίπεδο ζωής των παιδιών των οικογενειών και αφήνει ανεξίτηλα σημάδια στον ψυχισμό τους. Στην περίπτωση συγκεκριμένης οικογένειας, η Επίτροπος, διαπιστώνοντας την επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης και της ψυχικής υγείας των παιδιών της οικογένειας (π.χ. άγχος, κατάθλιψη, αυτοκτονικό ιδεασμό), συγκάλεσε Πολυθεματική Συνάντηση με όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες. Στόχος της συνάντησης ήταν, αφενός, να εξεταστεί, ενδελεχώς, η περίπτωση της συγκεκριμένης οικογένειας, με τη λήψη δραστικών αποφάσεων για τον εξατομικευμένο χειρισμό της και, αφετέρου, να συζητηθεί εκ νέου, το ευρύτερο θέμα «Καθεστώς παιδιών αιτητών πολιτικού ασύλου των οποίων η υπόθεση εκκρεμεί στο Ανώτατο Δικαστήριο».

Στην Πολυθεματική Συνάντηση συμμετείχαν εκπρόσωποι της Νομικής Υπηρεσίας, της Υπηρεσίας Ασύλου (εφεξής ΥΑ), του ΤΑΠΜ, του ΥΕ, των ΥΚΕ, της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης (εφεξής ΥΑΜ), της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, ο Δήμαρχος και εθελοντές της κοινότητας στην οποία διαμένει η οικογένεια, οι οποίοι έχουν ενεργό ρόλο στη πρακτική και ψυχολογική στήριξή της.

3 Βλέπε για παράδειγμα, Ετήσιες Εκθέσεις της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού 2011, σελ. 72, 2012, σελ. 91 και 2014, σελ. 105).

Κατά την συνάντηση, αφού ακούστηκαν οι θέσεις όλων των παρευρισκόμενων εκπροσώπων όσον αφορά το θέμα, αποφασίσθηκε όπως η Νομική Υπηρεσία προωθήσει, προς όλες τις αρμόδιες Υπηρεσίες, σχετική γνωμάτευση, με την οποία να ξεκαθαρίζονται πτυχές της μεταχείρισης που πρέπει να τυγχάνουν οι αιτητές, ενόσω εκκρεμεί η προσφυγή τους στο Ανώτατο Δικαστήριο. Οι εμπλεκόμενες Υπηρεσίες, ανέλαβαν την ευθύνη να προωθήσουν διαδικασίες ώστε να αποκαθίσταται η πρόσβαση των αιτητών στις υλικές συνθήκες υποδοχής, μετά τη λήψη της γνωμάτευσης.

Καθόσον αφορά το χειρισμό της συγκεκριμένης οικογένειας αιτητών ασύλου, ανακοινώθηκε η παραχώρηση από την Υπουργό Εργασίας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων έκτακτου βοηθήματος, ύψους €2000 για την κάλυψη αναγκών της οικογένειας και αποφασίστηκε ότι, στη βάση των πιο πάνω γνωματεύσεων, θα ανακτούσαν το καθεστώς του αιτητή και θα αποκτούσαν πρόσβαση στις υλικές συνθήκες υποδοχής. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος επισήμανε ότι, ακόμα και σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης από το Ανώτατο Δικαστήριο, σε σχέση με την προσφυγή, οι όποιες ενέργειες θα έπρεπε να λάβουν σοβαρά υπόψη το συμφέρον των παιδιών στη βάση, εκ νέου, αξιολόγησής του, με την ενεργό εμπλοκή των ΥΚΕ.

Στα πλαίσια παρακολούθησης της υλοποίησης των αποφάσεων της Πολυθεματικής, η Επίτροπος προέβη σε γραπτές παρεμβάσεις, ζητώντας να τηρείται ενήμερη για την πορεία υλοποίησης των όσων είχαν αναληφθεί από τις Υπηρεσίες στη διάρκεια της Πολυθεματικής. Όσον αφορά την εν λόγω οικογένεια, η Επίτροπος ενημερώθηκε ότι της είχε καταβληθεί το εγκεκριμένο έκτακτο βοήθημα και είχε αποκτήσει πρόσβαση στις υλικές συνθήκες υποδοχής, όπως αυτές έχουν καθοριστεί με βάση Υπουργική Απόφαση 64(Ι)2013 για τους αιτητές που δεν φιλοξενούνται στο Κέντρο Υποδοχής στην Κοφίνου. Παράλληλα, κατόπιν μεσολάβησης της Επιτρόπου, κατέστη δυνατόν να εξασφαλιστεί επιπρόσθετη βοήθεια για την οικογένεια, με τη συνδρομή ΜΚΟ.

3.4. Παρεμβάσεις της Επιτρόπου που αφορούν σε παιδιά ευρωπαίους πολίτες με μονογονιό υπήκοο τρίτης χώρας (ΥΤΧ).

Το 2015, κατόπιν σειράς παρεμβάσεων της Επιτρόπου που χρονολογούνται από τον Νοέμβριο του 2013, έγινε κατορθωτό να διασαφηνιστεί το νομικό πλαίσιο και, στη βάση αυτού, να κωδικοποιηθούν οι διοικητικές ρυθμίσεις που οι Αρχές της Δημοκρατίας, και ειδικότερα το ΥΕ και το ΤΑΠΜ θα ακολουθούν σε περιπτώσεις που αφορούν στο καθεστώς παραμονής και εργασίας, στη Δημοκρατία, μονογονιών ΥΤΧ με παιδιά ευρωπαίους πολίτες.

Αφετηρία για τις παρεμβάσεις της Επιτρόπου αποτέλεσαν δύο παράπονα που αφορούσαν σε διατάγματα για την απέλαση τόσο του γονέα, όσο και του παιδιού, λόγω του ότι οι γονείς δεν είχαν αποδείξει τη δυνατότητα να συντηρούν το παιδί τους.

Στην περίπτωση του πρώτου παραπόνου, η κινεζικής καταγωγής μητέρα νηπίου βουλγαρικής υπηκοότητας, συνελήφθη και κρατείτο με σκοπό την απέλαση, ενώ στην περίπτωση του δεύτερου παραπόνου, ακυρώθηκε το δελτίο διαμονής ανήλικης, επίσης βουλγαρικής υπηκοότητας και συνακόλουθα, απορρίφθηκε η αίτηση για άδεια παραμονής της Πακιστανής μητέρας της.

Κατόπιν των εξατομικευμένων παρεμβάσεων της Επιτρόπου, σε συνδυασμό με αντίστοιχες παρεμβάσεις της Επιτρόπου Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, εξασφαλί-

στηκε σχετική γνωμάτευση από τον Γενικό Εισαγγελέα στην οποία αναφέρεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 20 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), οποιοδήποτε κράτος μέλος της Ε.Ε οφείλει να εξασφαλίζει με τις ενέργειες του ότι δεν εξοβελίζει πολίτη της Ένωσης εκτός της Ε.Ε. Σύμφωνα με τη γνωμάτευση, η Κυπριακή Δημοκρατία οφείλει να χορηγήσει στον αλλοδαπό γονέα ανηλίκου πολίτη της Ένωσης, που δεν έχει κυπριακή υπηκοότητα, το δικαίωμα διαμονής και εργασίας, εκτός εάν οι αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας ικανοποιηθούν, ότι το κράτος μέλος υπηκοότητας του πολίτη της Ένωσης, αναλαμβάνει να χορηγήσει τα δικαιώματα αυτά, ώστε ο πολίτης της Ένωσης να παραμείνει εντός της Ε.Ε. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με τη Γνωμάτευση, οι Αρχές της Δημοκρατίας οφείλουν να αναγνωρίσουν στον γονέα του ανηλίκου το δικαίωμα διαμονής και εργασίας που απορρέει από Άρθρο 20 ΣΛΕΕ.

Συνεχεία τούτων, το ΥΕ, κοινοποίησε στην Επίτροπο μέσω επιστολής με ημερομηνία 28/9/2015 τους χειρισμούς που ακολουθήθηκαν στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, αλλά επίσης τους διοικητικούς χειρισμούς που θα ισχύουν εφεξής. Σύμφωνα με τη εν λόγω επιστολή, το ΥΕ έχει αποφασίσει ότι, μέχρι να ισχύσουν οι προϋποθέσεις για οικειοθελή και ομαλή επιστροφή του ανήλικου ευρωπαίου και του συντηρούντα γονέα του στο κράτος μέλος καταγωγής του παιδιού, θα αναγνωρίζει τον γονέα, ως δικαιούχο άδειας παραμονής, δυνάμει του περί Αλλοδαπών και Μεταναστεύσεως Νόμου, με δικαίωμα απασχόλησης, χωρίς οποιοδήποτε περιορισμό, στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

3.5. Άλλες παρεμβάσεις της Επιτρόπου για εξατομικευμένες περιπτώσεις οικογενειών μεταναστών.

3.5.1. Παρεμβάσεις για μητέρα, μονογονιό χωρίς χαρτιά με μακροχρόνια παραμονή, η οποία συνελήφθη με σκοπό την απέλαση.

Η Επίτροπος, μετά από αναφορά που υποβλήθηκε στο Γραφείο της, τηλεφωνικώς, από δημοσιογράφο, σύμφωνα με την οποία μητέρα μονογονιός από τη Μολδαβία, χωρίς χαρτιά, με 12χρονο παιδί, συνελήφθηκε με σκοπό την απέλαση, προχώρησε σε γραπτή παρέμβαση προς τους Γενικούς Διευθυντές του ΥΕ, του ΥΕΠΚΑ και του ΥΔΔΤ. Η Επίτροπος, ζήτησε, ανάμεσα σε άλλα, να ενημερωθεί ως προς το κατά πόσο η απόφαση για σύλληψη, κράτηση και απέλαση της μητέρας, έλαβε υπόψη μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού, σε συνδυασμό με το ότι η περίπτωση αφορούσε μονογονιό, με μακρόχρονη παραμονή στην Κύπρο.

Η Επίτροπος, σε σχέση με την ίδια περίπτωση προέβη σε δημόσια Τοποθέτηση μετά από δημοσίευμα με τίτλο «Απέλασαν αλλοδαπή αδιαφορώντας για το ανήλικο παιδί της – Διαζύγιο με τη λογική», που αναφερόταν στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, απόρριψης μονομερούς αίτησης αναστολής του διατάγματος απέλασης της πιο πάνω μητέρας. Η Επίτροπος, σχολιάζοντας στην Τοποθέτησή της την απόφαση, υπέδειξε ότι το Δικαστήριο, απέτυχε, να εφαρμόσει τις Αρχές της Σύμβασης και ειδικότερα την Αρχή Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού. Η Επίτροπος, διατύπωσε την άποψη ότι, το Δικαστήριο καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι, ακόμη και εάν υπήρχε τελικά ζημιά αυτή θα μπορούσε, στη συνέχεια, να αποτιμηθεί σε χρήμα, μέσω αγωγής αποζημιώσεων, εφάρμοσε με άτεγκτο τρόπο τις προϋποθέσεις που ισχύουν με βάση τη νομολογία για την έκδοση προσωρινών διαταγμάτων αναστολής εκτέλεσης των διοικητικών πράξεων. Η Επίτροπος υπογράμμισε ότι, ανεξάρτητα από το δικαίωμα της μητέρας να ζητήσει στο μέλλον αποζημιώσεις για παραβιάσεις των δικών της δικαιωμάτων, το Δικαστήριο είχε υποχρέωση, πριν προχωρήσει σε απόρριψη της αίτησης να εξετάσει, ως αυτόνομο και ανεξάρτητο θέμα, το κατά πόσο η απόφαση για απέλαση της μητέρας ήταν προς το συμφέρον του παιδιού, το οποίο επηρεαζόταν άμεσα.

Σε απάντηση της παρέμβασης της Επιτρόπου, παραλήφθηκαν απαντήσεις του Γενικού Διευθυντή ΥΕ, του Επαρχιακού Λειτουργού Ευημερίας Λεμεσού και του Αρχηγού Αστυνομίας μέσω του Γενικού Διευθυντή ΥΔΔΤ. Η Επίτροπος μελέτησε τις απαντήσεις και, στη βάση των προνοιών της εθνικής νομοθεσίας και της Σύμβασης, κατέληξε σε διαπιστώσεις τις οποίες κοινοποίησε στους Υπουργούς Εσωτερικών, Εργασίας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξης. Οι σημαντικότερες από τις διαπιστώσεις της είναι οι εξής:

1. Δεν φαινόταν να έχουν εφαρμοστεί, από τα αρμόδια Τμήματα του ΥΕ εναλλακτικά μέτρα περιορισμού της μητέρας πριν εκδοθούν διατάγματα κράτησης και απέλασης.

2. Κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης και πριν τη λήψη της απόφασης σχετικά με την κράτηση και απέλαση της οικογένειας δεν φαίνεται να εφαρμόστηκε οποιαδή¬ποτε διαδικασία όπου, με τη συνδρομή άλλων αρμόδιων Υπηρεσιών και στη βάση ξεκάθαρων κριτηρίων, να συνυπολογιστούν τα δεδομένα π.χ. ότι πρόκειται για μονογονιό 12χρονου παιδιού, οι επιπτώσεις που η απόφαση κράτησης ή/και απέλα¬σης θα του επιφέρουν και να προσδιοριστεί το συμφέρον του.

3. Προέκυπταν προβληματικά σημεία ως προς την αλληλοενημέρωση, συνεργασία και συντονισμό των συναρμόδιων, για τέτοια θέματα, Υπηρεσιών (Αστυνομία, ΥΚΕ).

4. Από πλευράς των εμπλεκόμενων Υπηρεσιών δεν φαινόταν να υπάρχει κατανόηση ότι η έκθεση αξιολόγησής του συμφέροντος του παιδιού θα πρέπει να ζητείται πριν τη λήψη οποιασδήποτε απόφασης που αφορά την οικογένεια ώστε οι επισημάν¬σεις της να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης.

Κατόπιν επιπρόσθετης πληροφόρησης, σύμφωνα με την οποία η μητέρα εξακολουθούσε να κρατείται στα ΧΩΚΑΜ Μενόγειας ενώ το 12χρονο παιδί της, είχε αφεθεί χωρίς βοήθεια και στήριξη από τις αρμόδιες Υπηρεσίες, η Επίτροπος διατύπωσε νέα ερωτήματα προς τους τρεις Υπουργούς για τα οποία αναμένονται απαντήσεις.

3.5.2. Παρέμβαση για παραχώρηση άδειας παραμονής σε ανήλικη, οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, προκειμένου να συμμετέχει στην σχολική εκδρομή στο εξωτερικό.

Η Επίτροπος μετά από αναφορά, προέβηκε σε εξατομικευμένη παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών, προκειμένου να εξετάσει το ενδεχόμενο παραχώρησης άδειας παραμονής σε ανήλικη, οικογένειας μεταναστών χωρίς χαρτιά, με μακροχρόνια παραμονή στην Κύπρο, προκειμένου να συμμετέχει στην σχολική εκδρομή στο εξωτερικό. Η ανήλικη δεν μπορούσε να συμμετάσχει στην εν λόγω εκδρομή, μαζί με τα άλλα παιδιά της τάξης της διότι δεν είχε άδεια παραμονής για να μπορέσει να υποβάλει αίτηση για έκδοση θεώρησης στη Γαλλική Πρεσβεία.

Σύμφωνα με την αναφορά, οι γονείς της ανήλικης κατάγονται από τη Σρι Λάνκα, εισήλθαν, ως εργαζόμενοι, στην Κύπρο αρχές τις δεκαετίας του '90 και το 2002 και απέκτησαν το παιδί για το οποίο υποβλήθηκε η αναφορά. Η άδεια παραμονής και απασχόλησης της οικογένειας ανανεωνόταν, αρχικά από το ΤΑΠΜ, χωρίς οποιοδήποτε πρόβλημα, και στη συνέχεια, με εγκρίσεις που έδινε το ΥΕ μέχρι και το 2009. Τα αιτήματα για ανανέωση της άδειας παραμονής τους, που υπεβλήθηκαν το 2009 από το δικηγόρο της οικογένειας και το 2010 από ΜΚΟ, παραμένουν μέχρι σήμερα αναπάντητα. Παράλληλα, και οι δύο γονείς υποβάλλαν αιτήσεις για πολιτογράφηση ως Κύπριοι πολίτες, οι οποίες απορρίφθηκαν κατ' επανάληψη, παρόλο ότι υπάρχουν πετυχημένες προσφυγές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, οι οποίες ακυρώνουν τις εν λόγω αποφάσεις της Διοίκησης.

Σχετικά με την περίπτωση, η Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, είχε προγενέστερα υποβάλει Έκθεση στον Υπουργό Εσωτερικών στην οποία εισηγήθηκε, μεταξύ άλλων, όπως το ΥΕ και το ΤΑΠΜ επανεξετάσουν την περίπτωση και προβούν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες για να ρυθμιστεί το καθεστώς διαμονής των παραπονούμενων, μέχρι να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες που αφορούν την πολιτογράφησή τους.

Η Επίτροπος σχετικά με την περίπτωση αντιλήφθηκε ότι, α) οι αρνητικές, παρά τις πετυχημένες προσφυγές στο Ανώτατο Δικαστήριο, αποφάσεις της Διοίκησης σε σχέση με τα αιτήματα πολιτογράφησης και β) οι παραλείψεις ή/και οι αρνητικές αποφάσεις σε σχέση με την εξέταση αιτήματος για άδεια παραμονής και εργασίας των γονιών, έχουν, εδώ και αρκετά χρόνια, καθηλώσει την οικογένεια σε παράτυπο καθεστώς, το οποίο έχει πολλές επιπτώσεις, ιδιαίτερα στη ανήλικη. Οι επιπτώσεις αυτές που αφορουν θέματα επιβίωσης, ψυχική και συναισθηματική ταλαιπωρία, σύμφωνα με την Επίτροπο ενδεχομένως να συνιστούν παραβιάσεις των βασικών Αρχών της Σύμβασης, όπως της Αρχής του Συμφέροντος του Παιδιού, της Μη Διάκρισης και της Συμμετοχής.

Επιπλέον, η Επίτροπος διατύπωσε την άποψη ότι η οικογένεια εμπίπτει στην κατηγορία μεταναστών με μακρά και εδραιωμένη παραμονή στην Κύπρο και ότι, θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο παραχώρησης καθεστώτος παραμονής, κατά την εξέταση του οποίου, αφότου συλλεχθεί κατάλληλη και επαρκής πληροφόρηση, να ληφθεί υπόψη το συμφέρον της 12χρονης. Κατά την αξιολόγηση του συμφέροντος της ανήλικης, η Επίτροπος ανάφερε ότι θα έπρεπε να συνυπολογιστούν παράγοντες όπως, η μακρά και εδραιωμένη παραμονή των γονιών στην Κύπρο (η μητέρα βρίσκεται 21 χρόνια και ο πατέρας 19 χρόνια), το ότι η 12χρονη γεννήθηκε και μεγαλώνει στην Κύπρο, οι σχέσεις που έχει δημιουργήσει στη χώρα φιλοξενίας, οι δεσμοί της με τη χώρα καταγωγής και παράγοντες που αφορούν τη μελλοντική εκπαιδευτική της πορεία.

Η Επίτροπος, στην παρέμβασή της ζήτησε από τον Υπουργό Εσωτερικών να επαναξιολογηθούν τα αιτήματα της οικογένειας, για πολιτογράφηση ή για νομιμοποίηση της παραμονή της, με την παραχώρηση καθεστώτος παραμονής/εργασίας για ανθρωπιστικούς λόγους ή λόγους φιλευσπλαχνίας και να εξεταστεί το ενδεχόμενο παραχώρησης άδειας παραμονής στην ανήλικη, ως μαθήτρια, ώστε να συμμετάσχει στη σχολική εκδρομή με τους συμμαθητές της.

Ο Γενικός Διευθυντής του ΥΕ σε απάντησή του ενημέρωσε την Επίτροπο ότι ο Υπουργός ενέκρινε την παραχώρηση άδειας παραμονής και εργασίας στους γονείς σε δικαιούχους εργοδότες και την παραχώρηση άδειας παραμονής στην ανήλικη, ως μαθήτρια.

3.5.3. Παρεμβάσεις για αξιολόγηση του συμφέροντος παιδιού ευρωπαίου πολίτη κατά τη λήψη απόφασης απέλασης ατόμου που ασκούσε μητρικό ρόλο.

Η Επίτροπος μετά από αναφορά από ΜΚΟ καθώς και από άλλες πηγές πληροφόρησης, σχετικά με τη σύλληψη και κράτηση με σκοπό την απέλαση, υπηκόου τρίτης χώρας χωρίς χαρτιά, η οποία δημιούργησε μητρικό δεσμό με το παιδί του συμβίου της, προέβηκε σε παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών.

Σύμφωνα με την αναφορά η αναφερόμενη εισήλθε νόμιμα το 2005 στην Κυπριακή Δημοκρατία αλλά από το 2009 παρέμενε χωρίς χαρτιά. Το 2010 συνήψε σχέση με υπήκοο Βουλγαρίας, ο οποίος ζει και εργάζεται στην Κύπρο και διατηρεί την αποκλειστική γονική μέριμνα του 10χρονου γιου του. Το ζευγάρι συμβιώνει από το 2011 και η αναφερόμενη προσέφερε στο παιδί φροντίδα, συναισθηματική ασφάλεια και αγάπη, με αποτέλεσμα με-

ταξύ τους να δημιουργηθεί ισχυρός δεσμός και το παιδί να την προσδιορίζει ως μητέρα του. Παρόλο ότι το ζευγάρι επιθυμούσε να παντρευτεί, αυτό δεν ήταν δυνατό λόγω του παράτυπου καθεστώτος παραμονής της.

Παρότι, δεν υφίστατο νομική σχέση με την οποία να συνδέεται η άτυπη μετανάστρια με το 10χρονο παιδί, η Επίτροπος προέβηκε στη συγκεκριμένη παρέμβαση καθότι, υπήρχαν ενδείξεις από διαφορετικές πηγές ενός ισχυρού μητρικού δεσμού που συνέδεε τη γυναίκα με το παιδί. Η Επίτροπος, για ακόμη μια φορά, επεσήμανε προς τις Μεταναστευτικές Αρχές, την υποχρέωσή τους, προτού προχωρήσουν σε οποιαδήποτε απόφαση, να αξιολογήσουν και, στη συνέχεια, να λάβουν σοβαρά υπόψη το συμφέρον του παιδιού και πώς αυτό αναμένεται να επηρεαστεί από την όποια απόφαση. Επιπρόσθετα, η Επίτροπος στην παρέμβασή της διευκρίνισε ότι, για τον προσδιορισμό του συμφέροντος του παιδιού, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη παράγοντες όπως, η φύση/είδος της σχέσης που αναπτύχθηκε μεταξύ του παιδιού και της αναφερόμενης, τα συναισθήματα που έχουν αναπτυχθεί, η άποψη του παιδιού ανάλογα με την αντίληψη και ωριμότητά του, οι επιπτώσεις που ενδεχομένως η απέλαση να επιφέρει στη ζωή του παιδιού, καθώς και η σχέση του ζευγαριού (πατέρα, συμβίας), ως προς τη σταθερότητα και την επίδραση, που αυτή έχει στο παιδί.

Ο Γενικός Διευθυντής ΥΕ ενημέρωσε την Επίτροπο ότι, το ΥΕ επανεξέτασε το ζήτημα και, αφού έλαβε υπόψη τη σχέση της γυναίκας με τον ευρωπαίο σύντροφό της και, ειδικότερα, τη σχέση που έχει δημιουργήσει με το ανήλικο παιδί του, όπως και την πρόθεση των αναφερόμενων προσώπων να παντρευτούν, αποφάσισε να ακυρώσει το διάταγμα κράτησης και απέλασης, θεωρώντας ότι, κατά τον τρόπο αυτό, εξυπηρετείται το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

3.5.4. Παρεμβάσεις για τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν έναντι υπηκόου τρίτης χώρας, χωρίς χαρτιά, πατέρα παιδιού με κυπριακή ιθαγένεια.

Τον Μάιο 2015, υποβλήθηκε στην Επίτροπο παράπονο που αφορούσε στην κράτηση στους ΧΩΚΑΜ Μενόγειας, Πακιστανού, πατέρα ανήλικου Κυπρίου, με σκοπό την απέλαση. Σύμφωνα με το παράπονο, ο άνδρας συνελήφθηκε λόγω παράτυπης παραμονής στη Δημοκρατία, εκκρεμούσης αίτησης που η κύπρια μητέρα του παιδιού του είχε καταχωρήσει στο Οικογενειακό Δικαστήριο Λευκωσίας, διεκδικώντας την αποκλειστική γονική μέριμνα.

Σύμφωνα με την ενημέρωση που δόθηκε στην Επίτροπο, η μητέρα του παιδιού είχε καταθέσει στο Δικαστήριο για τους σκοπούς της εν λόγω αίτησης, επιστολή του Γενικού

Διευθυντή του ΥΔΔΤ , προς την ίδια, ημερομηνίας 18/02/2015 , στην οποία αναφέρεται ότι «...η Αστυνομία έχει επιβεβαιώσει ότι ο κ. XXXX αποτελεί σοβαρή και πραγματική απειλή τόσο για εσάς όσο και για το ανήλικο παιδί σας και ως εκ τούτου έχει διαβιβαστεί επιστολή στο ΥΕ για ενημέρωση τους και απαραίτητες ενέργειες».

Όπως όμως κατεγράφετο στο παράπονο, ο πατέρας δεν είχε ενημερωθεί για καταγγελίες ή για ποινική υπόθεση εναντίον του, που να τεκμηριώνουν τα όσα υποστηρίζονταν στην επιστολή του Γενικού Διευθυντή του ΥΔΔΤ. Κατά συνέπεια, διατύπωνε εύλογες υποψίες ως προς το κατά πόσο η επιστολή του ΥΔΔΤ αποσκοπούσε στο να επηρεάσει την εκδίκαση της αίτησης γονικής μέριμνας, και, παράλληλα, να λειτουργήσει για να ληφθεί υπόψη στη λήψη απόφασης για την απέλαση του, ακόμα και πριν την τελική απόφαση του δικαστηρίου, η οποία θα καθορίσει τα γονικά του δικαιώματα.

Υπό το φως των πιο πάνω και, στη βάση του ότι στη λήψη οποιασδήποτε απόφασης που αφορά σε παιδί, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το συμφέρον του παιδιού και η οικογενειακή του ζωή, η Επίτροπος προέβη σε άμεση παρέμβαση προς τον Υπουργό Εσωτερικών στις 6/5/2015 ζητώντας ενημέρωση, για το ιστορικό της περίπτωσης και για το κατά πόσο κατά την έκδοση των αποφάσεων σύλληψης και κράτησης του πατέρα, λήφθηκε υπόψη το γεγονός ότι εκκρεμεί εκδίκαση της αίτησης αναφορικά με τα γονικά του δικαιώματα. Παράλληλα, με παρέμβασή της προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, ζήτησε να ενημερωθεί για τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν για τη διερεύνηση των ισχυρισμών της μητέρας, ότι ο πατέρας αποτελεί σοβαρή και πραγματική απειλή για αυτήν και το παιδί, ζητώντας επίσης να ενημερωθεί για το νομοθετικό πλαίσιο ή/και την πρακτική, στη βάση των οποίων το ΥΔΔΤ, κατόπιν αιτημάτων πολιτών, διατυπώνει γραπτώς απόψεις, οι οποίες προορίζονται, για χρήση, σε δικαστικές υποθέσεις γονικής μέριμνας ή/και σε διαδικασίες λήψεως μεταναστευτικών αποφάσεων, για κράτηση ή/και απέλαση. Η Επίτροπος ζήτησε, επίσης, ενημέρωση από το ΥΕΠΚΑ. Σημειώνεται ότι, ανάλογες ενέργειες, αναλήφθηκαν και από την Επίτροπο Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στα πλαίσια των δικών της αρμοδιοτήτων. Ως αποτέλεσμα των ενεργειών των δύο Επιτρόπων, ξεκίνησε από το ΥΕ διερεύνηση της υπόθεσης. Το ΥΕ, κρίνοντας ότι η λήψη απόφασης ήταν πρόωρη και στη βάση ελλιπούς πληροφόρησης, συγκάλεσε όλες τις εμπλεκόμενες Υπηρεσίες σε σύσκεψη στις 22/7/2015, οπόταν και αποφασίστηκε η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

Κατόπιν της σχετικής διερεύνησης, διαφάνηκε ότι δεν υφίσταντο εξαιρετικοί λόγοι που να τεκμηριώνουν ότι ο αλλοδαπός πατέρας αποτελούσε απειλή για το παιδί και τη μητέρα και ότι οι εκτιμήσεις της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης βασίστηκαν, ουσια-

στικά, σε καταγγελίες της μητέρας. Κατόπιν τούτων, ο Υπουργός Εσωτερικών αποφάσισε, σύμφωνα με επιστολή του προς την Επίτροπο ημερομηνίας 17/11/2015, την ακύρωση των διαταγμάτων, την άρση της κράτησης και τη χορήγηση στον αλλοδαπό, άδειας παραμονής ανιόντος μέλους οικογένειας Κυπρίου πολίτη, με ισχύ μέχρι που το θέμα του καθεστώτος παραμονής του επαναξιολογηθεί με την ολοκλήρωση από το δικαστήριο της αίτησης γονικής μέριμνας που υπέβαλε η μητέρα του παιδιού. Μέχρι να διευθετηθεί το πιο πάνω θέμα, οι ΥΚΕ ανέλαβαν να ενθαρρύνουν τη συνέχιση της επικοινωνίας του αλλοδαπού με το παιδί του.

Η περίπτωση αυτή, έφερε στην επιφάνεια προβλήματα στα οποία η εξουσία του κράτους, και ειδικότερα του ΥΕ, χρησιμοποιείται, στη βάση λανθασμένων ή ελλιπώς ενημερωμένων αποφάσεων, ως εργαλείο επίλυσης προσωπικών προβλημάτων και οικογενειακών διενέξεων. Οι εξ αρχής λανθασμένοι διοικητικοί χειρισμοί, όπως επισημαίνεται και σε σχετικό σημείωμα του ΥΕ (ημερ. 13/10/2015), «…έφεραν την κράτηση του αλλοδαπού και οδήγησαν το ζήτημα ενώπιων λανθασμένης Αρχής». Όπως συνεχίζει το σημείωμα, «το καθεστώς παραμονής και εργασίας αλλοδαπού ανιόντα ανηλίκου Κυπρίου είναι κατοχυρωμένο μέσα από αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) και ουσιαστική προϋπόθεση είναι ότι υπάρχει θεμελιωμένη και πραγματική σχέση πατέρα και παιδιού. Σημαντική θα είναι, ως εκ τούτου, η απόφαση του δικαστηρίου στην αίτηση για αποκλειστική γονική μέριμνα που θα κρίνει ουσιαστικά τη δυνατότητα επικοινωνίας πατέρα με το παιδί».

Η περίπτωση θα εξακολουθήσει να παρακολουθείται από την Επίτροπο μέχρι και την τελική της έκβαση.

3.6. Συμμετοχή της Επιτρόπου στο πρόγραμμα «Προώθησης και εφαρμογή εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση ΥΤΧ στην Κύπρο».

Η ΜΚΟ Future Worlds Center μέσω του Humanitarian Affairs Unit προσκάλεσε την Επίτροπο να συμμετέχει, ως Συνεργάτης (Associate Partner), στην υλοποίηση του προγράμματος με θέμα «Προώθηση και εφαρμογή εναλλακτικών λύσεων στην κράτηση ΥΤΧ στην Κύπρο». Το εν λόγω πρόγραμμα βρίσκεται κάτω από την χρηματοδότηση του διεθνούς οργανισμού EPIM (European Programme for Integration and Migration), μια πρωτοβουλία 13 Ευρωπαϊκών ινστιτούτων που στόχο έχει την ενδυνάμωση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών, στην προώθηση εποικοδομητικών προσεγγίσεων στη μετανάστευση στην Ευρώπη.

Το πρόγραμμα διάρκειας ενός έτους, έχει στόχο να εντοπίσει ρεαλιστικές και πρακτικές εναλλακτικές λύσεις, αντί της κράτησης, και να παρουσιάσει συγκεκριμένες και εμπεριστατωμένες προτάσεις για την υιοθέτηση των εν λόγω εναλλακτικών από τις αρμόδιες Αρχές.

Η Επίτροπος αποφάσισε τη συμμετοχή της στο εν λόγω πρόγραμμα καθότι το θέμα της έρευνας αφορά άμεσα δικαιώματα παιδιών ευάλωτης ομάδας πληθυσμού και, ειδικότερα, της ομάδας παιδιών με μεταναστευτικό υπόβαθρο (άτυπων οικογενειών μεταναστών, ασυνόδευτοι ανήλικοι), για τα οποία ήδη προβαίνει σε πολλαπλές παρεμβάσεις και πιέσεις προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες για διασφάλιση των δικαιωμάτων τους.

Αντί επιλόγου

Τα παιδιά που μετακινούνται αποτελούν μια ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα παιδιών, καθώς λόγω της κατάστασής τους είναι δυνατόν να υφίστανται συστηματικές παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους, είτε κατ' άτομα είτε σε συλλογικό επίπεδο.

Η Επίτροπος, μέσα από τη μακρόχρονη τριβή της με το θέμα και, στη βάση της συστηματικής του διερεύνησης, θεωρεί ότι, στις πλείστες των περιπτώσεων, παιδιά που μετακινούνται, υφίστανται παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους, ως αποτέλεσμα της απουσίας γραπτών διαδικασιών και κριτηρίων που να διασφαλίζουν, σε πρακτικό επίπεδο, τα δικαιώματά τους και, ειδικότερα, της απουσίας συστηματικής και τεκμηριωμένης αξιολόγησης του συμφέροντος τους. Δεδομένου ότι, ο προσδιορισμός του συμφέροντος του παιδιού προϋποθέτει σύνθετη, πολυδιάστατη και ως κατά το μάλλον ή ήττον, εξατομικευμένη διαδικασία, εντός του 2015, η Επίτροπος επέμεινε, ιδιαίτερα, στις παρεμβάσεις της προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες, να επισημαίνει και να αναλύει, ενδεικτικά, κριτήρια, παράγοντες και σημεία αναφοράς, τα οποία θα μπορούσαν να συνυπολογιστούν, από τις Μεταναστευτικές Αρχές, για τον προσδιορισμό του συμφέροντος των εμπλεκόμενων, ανά περίπτωση, παιδιών. Η Επίτροπος εκτιμά ότι, κατ' αυτό τον τρόπο συμβάλλει στην καλλιέργεια παιδοκεντρικού προσανατολισμού, στο χώρο της μεταναστευτικής πολιτικής, τόσο σε θεσμικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο υπηρεσιακής κουλτούρας, ο οποίος να θεμελιώνεται και να υπηρετεί τα δικαιώματα του παιδιού. Για τούτο ακριβώς το λόγο, πέραν της ικανοποίησης για το ότι σε αρκετές περιπτώσεις, εντός του 2015, οι αρμόδιες Αρχές ανταποκρίθηκαν θετικά στις παρεμβάσεις της, ακολουθώντας τις συστάσεις της, λαμβάνοντας ή/ και αναθεωρώντας αποφάσεις και ενέργειες οι οποίες διασφάλιζαν την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, εξατομικευμένων περιπτώσεων, η Επίτροπος προσβλέπει, ότι μέσα από τις παρεμβάσεις αυτές, θα επέλθει σε μεσοπρόθεσμο επίπεδο, ουσιαστική διαρκής αλλαγή που θα θεμελιώνεται στη συνολική αναθεώρηση και τον εκσυγχρονισμό του υφιστάμενου συστήματος μεταναστευτικής πολιτικής.

4

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Εισαγωγικά

Το παιδί εμπλέκεται ή έρχεται σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης ποικιλοτρόπως. Το σύστημα δικαιοσύνης μπορεί να δημιουργεί ένα προστατευτικό πλαίσιο για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων του παιδιού, ή και, να λειτουργεί ως φορέας απονομής του δικαίου, όταν τα δικαιώματα αυτά καταπατούνται ή παραβιάζονται. Επιπλέον, το παιδί μπορεί να έρθει σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης ως μάρτυρας ή ως αποδέκτης μιας δικαστικής από¬φασης στην οποία είναι, είτε άμεσα είτε έμμεσα, εμπλεκόμενο. Τέλος, το παιδί μπορεί να βρεθεί σε αντιπαράθεση με το νόμο, σε περιπτώσεις όπου το ίδιο παραβατεί. Ακόμη όμως και σε αυτή την περίπτωση, το σύστημα δικαιοσύνης οφείλει να σέβεται τα δικαιώματα του παιδιού και τις ιδιάζουσες παραμέτρους που διέπουν την παιδική ηλικία και να προσαρμό¬ζει, στις παραμέτρους αυτές, τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης.

Το πνεύμα αυτό είναι διάχυτο στη Σύμβαση, η οποία παρέχει, αφενός, το πλαίσιο αρχών που διέπει τη μεταχείριση των παιδιών και, αφετέρου, καθορίζει τα δικαιώματα που αυτά θα πρέπει να απολαμβάνουν, ερχόμενα σε επαφή με το σύστημα δικαιοσύνης, ανεξάρτητα από τη μορφή που η επαφή αυτή δύναται να λάβει. Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση, μέσω της Αρχής της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού (Άρθρο 3), και της Αρχής της Συμμετοχής (Άρθρο 12) διασφαλίζει τα δικαιώματα όλων των παιδιών, συμπεριλαμβανο¬μένων και αυτών που έρχονται σε επαφή με το δικαστικό σύστημα. Ειδικότερα δε, με το Άρθρο 37 και το Άρθρο 40, καθορίζει τα δικαιώματα των παιδιών που έρχονται σε αντιπα¬ράθεση με το νόμο.

Μια σειρά Διεθνών και Περιφερειακών Πράξεων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, συνδράμει επίσης στην προώθηση ενός Συστήματος Δικαιοσύνης Φιλικού προς τα Παιδιά. Στο πλαίσιο αυτό, εντάσσονται το Γενικό Σχόλιο Αρ.10 της Επιτροπής, οι «Κατευθυντήριες Γραμμές για ένα Σύστημα Δικαιοσύνης Φιλικό προς τα Παιδιά»[1] του Συμβουλίου της Ευρώπης και τα Επίπεδα/ Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών ("The Riyadh Guidelines" [2], «The Beijing Rules» [3], "The Tokyo Rules"[4] , "The Havana Rules" [5]).

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι ενέργειες και παρεμβάσεις που η Επίτροπος ανέλαβε εντός του 2015, αναφορικά με θέματα που αφορούν τη δικαιοσύνη και τα παιδιά. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζονται οι εξελίξεις σε σχέση με την προώθηση του προσχεδίου Νομοθεσίας που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και ρυθμίζει θέματα, αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών, στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου, αναφέρονται οι παρεμβάσεις της Επιτρόπου προς την ΚΕ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών, αναφορικά με τους τρόπους χειρισμού παιδιών που καλούνται ως μάρτυρες και την προσέγγιση, από τις αρμόδιες Αρχές από την μαρτυρική, την ανακριτική έως και τη δικαστηριακή διαδικασία. Στο τρίτο μέρος παρουσιάζονται οι απόψεις της Επιτρόπου, στη συζήτηση του θέματος «Ο περί Θεραπείας Κατηγορουμένων και καταδικασθέντων, Χρηστών ή Ουσιοεξαρτημένων Νόμος του 2015» , όπως κατατέθηκαν με Υπόμνημά της προς την ΚΕ Υγείας.

---

1 Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child friendly justice (Adopted by the Committee of Ministers on 17 November 2010 at the 1098th meeting of the Ministers' Deputies).

2 The UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines), Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 45/112 (December 14, 1990).

3 The United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules),Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 40/33(29 November 1985).

4 The United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (The Tokyo Rules), Adopted and proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution 45/110 (14 December 1990).

5 United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, (The Havana Rules), Adopted by General Assembly resolution 45/113 (14 December 1990).

4.1. Εξελίξεις σε σχέση με την προώθηση του προσχεδίου Νομοθεσίας που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.

Η Επίτροπος, τον Ιούνιο του 2014, υπέβαλε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τους αρμόδιους Υπουργούς προσχέδιο Νομοσχεδίου με τίτλο: «Νόμος που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το Νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης». Στόχος του εν λόγω νομοσχεδίου, η πρόληψη και αντιμετώπιση της νεανικής παραβατικότητας, μέσα από την εγκαθίδρυση ειδικών δομών και θεσμών, σε όλα τα στάδια των διαδικασιών, τόσο σε σχέση με παιδιά που ενεργούν χωρίς καταλογισμό, όσο και σε σχέση με παιδιά που είναι ποινικά υπεύθυνα, σύμφωνα με τις βασικές αρχές που καθορίζονται από τις σχετικές διεθνείς και ευρωπαϊκές δεσμευτικές Πράξεις και Κατευθυντήριες Γραμμές.

Κατόπιν σχετικών με το θέμα συναντήσεων με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης (23/4/2015 και 30/4/2015), η Επίτροπος απέστειλε στον Υπουργό, στις 18/9/2015, αναθεωρημένο κείμενο του προσχεδίου, εκφράζοντας, παράλληλα, την ευαρέσκεια της για τη θετική και παιδοκεντρική προσέγγιση του ΥΔΔΤ και τη σοβαρή μελέτη της οποίας έτυχε το νομοσχέδιο.

Στο πλαίσιο της συνεχούς διαβούλευσης της Επιτρόπου με τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης για τη βελτιστοποίηση του νομοσχεδίου, η Επίτροπος προέβη σε επιπλέον αλλαγές στο προσχέδιο, οι οποίες και απεστάλησαν στον Υπουργό στις 6/11/2015..

Δεδομένης της θετικής στάσης, την οποία τόσο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας όσο και ο αρμόδιος Υπουργός έχουν επιδείξει για το θέμα, η Επίτροπος ευελπιστεί σε ταχεία προώθηση των απαιτούμενων ενεργειών για υποβολή του νομοσχεδίου στη Βουλή των Αντιπροσώπων και έγκρισή του μέσα στο 2016.

4.2. Υπόμνημα της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού στη συζήτηση του θέματος «Το παιδί ως μάρτυρας σε υποθέσεις και η προσέγγιση από τις Αρμόδιες Αρχές από την μαρτυρική, την ανακριτική έως και τη δικαστηριακή διαδικασία. Η θεωρητική εκπαίδευση και εξειδίκευση των ατόμων και τρόπος χειρισμού σε πραγματικές καταστάσεις».

Από το κυπριακό σύστημα δικαιοσύνης εκλείπει μια ολιστική και ολοκληρωμένη προσέγγιση όσον αφορά τη μεταχείριση των παιδιών εντός του συστήματος, είτε αυτά εμφανίζονται ως μάρτυρες, είτε ως κατηγορούμενοι, είτε ως θύματα είτε ως διάδικοι σε οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία. Ως εκ τούτου οι διατάξεις αναφορικά με τη συμμετοχή και μεταχείριση των παιδιών στο πλαίσιο δικαστικών διαδικασιών, είναι περιορισμένες σε αριθμό και βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορες νομοθεσίες.

Θέση της Επιτρόπου είναι ότι το κράτος θα πρέπει να προχωρήσει σε ουσιαστικό εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας που διέπει, γενικά, τη συμμετοχή των παιδιών σε δικαστικές διαδικασίες, υπό οποιαδήποτε ιδιότητα, έτσι ώστε να συμμορφωθεί με τις διεθνείς του υποχρεώσεις. Επομένως, επείγει, να γίνει μια ολοκληρωμένη έρευνα και μελέτη αναφορικά με τα μέτρα - νομοθετικά, διοικητικά και πρακτικά- που θα πρέπει να ληφθούν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών σ' ένα φιλικό, προς τα παιδιά, σύστημα δικαιοσύνης. Μέχρις όμως να γίνει αυτό, το κράτος θα πρέπει να διασφαλίσει την εκπαίδευση του προσωπικού των αρμόδιων, σε κάθε περίπτωση αρχών/ Υπηρεσιών, έτσι ώστε, πρακτικά, να εφαρμόζουν, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, την υφιστάμενη νομοθεσία διασφαλίζοντας την προστασία των παιδιών ως μαρτύρων.

Στη βάση των πιο πάνω διαπιστώσεων, η Επίτροπος, υπέβαλε το 2015, σε συνεδρίαση της ΚΕ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών μεταξύ Ανδρών και Γυναικών, Υπόμνημα με τίτλο «Το παιδί ως μάρτυρας σε υποθέσεις και η προσέγγιση από τις Αρμόδιες Αρχές από την μαρτυρική, την ανακριτική έως και τη δικαστηριακή διαδικασία. Η θεωρητική εκπαίδευση και εξειδίκευση των ατόμων και τρόπος χειρισμού σε πραγματικές καταστάσεις».

Παραπέμποντας στη Σύμβαση, τις Κατευθυντήριες Γραμμές για μια Φιλική προς τα Παιδιά Δικαιοσύνη του Συμβουλίου της Ευρώπης και τις Κατευθυντήριες Γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για τη Δικαιοσύνη σε Υποθέσεις με Ανήλικα Θύματα και Ανήλικους Αυτόπτες Μάρτυ-

ρες, η Επίτροπος παρουσίασε τις πιο κάτω εισηγήσεις για τη μεταχείριση των παιδιών ως μαρτύρων στο πλαίσιο του Νόμου:

- Η ηλικία δεν θα πρέπει να αποτελεί εμπόδιο στο δικαίωμα ουσιαστικής συμμετοχής του παιδιού στη δικαστική διαδικασία.
- Σε κάθε περίπτωση ξεχωριστά θα πρέπει να παρέχονται στο παιδί όλες οι συναφείς και αναγκαίες πληροφορίες, από την πρώτη επαφή του με το δικαστικό σύστημα και σε κάθε στάδιο της διαδικασίας.
- Οι πληροφορίες σχετικά με τη συμμετοχή του παιδιού στη δικαστική διαδικασία θα πρέπει να προστατεύονται.
- Για τα παιδιά θύματα ή μάρτυρες θα πρέπει να προβλέπονται κατάλληλα μέτρα για την ασφάλειά τους, καθώς επίσης και αυτή των οικογενειών τους.
- Η κατάθεση/υποβολή αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους των παιδιών δεν είναι απλό θέμα.
- Απαιτούνται πρακτικές οδηγίες για τον τρόπο διεξαγωγής των συνεντεύξεων που αποσκοπούν στη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και στη λήψη κατάθεσης.
- Η διαδικασία της κατάθεσης θα πρέπει, στο μέτρο του εφικτού, να διεξάγεται από κατηρτισμένους επαγγελματίες.
- Θα πρέπει να γίνονται ειδικές προσαρμογές για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, ιδίως από παιδιά-θύματα, υπό τις ευνοϊκότερες δυνατές συνθήκες.
- Θα πρέπει να προβλέπονται λιγότερο αυστηροί κανόνες για τις καταθέσεις παιδιών και να δίδεται προτεραιότητα στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας περί καταθέσεων και υποβολής αποδεικτικών στοιχείων.
- Οι προσαρμογές προς όφελος των παιδιών δεν θα πρέπει αυτές καθαυτές να μειώνουν την αξία της κατάθεσης.
- Η κατάθεσή τους δεν θα πρέπει να θεωρείται μη παραδεκτή ή μη αξιόπιστη απλώς και μόνο λόγω της ηλικίας του.
- Σε περίπτωση που τα παιδιά πρέπει ή επιθυμούν να καταθέσουν σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου, θα πρέπει να δίδεται δέουσα προσοχή στην ευάλωτη θέση τους εντός της οικογένειας.

Ειδικότερα, σε σχέση με τα παιδιά μάρτυρες σε ποινικές υποθέσεις, τα οποία είναι ταυτόχρονα και τα θύματα των εγκληματικών πράξεων, η Επίτροπος χαιρέτισε το γεγονός ότι η προστασία των παιδιών θυμάτων στην Κύπρο έχει ενισχυθεί, αφού τόσο το γράμμα όσο και το πνεύμα του Νόμου περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 (Ν. 91(Ι)/2014), έχουν στο επίκεντρο τους την προστασία των παιδιών θυμάτων και των συμφερόντων τους πριν, κατά τη διάρκεια και με το πέρας των ποινικών διαδικασιών εναντίον των θυτών, όπως προβλέπουν οι Διεθνείς Συμβάσεις και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο.

Σε σχέση με το πιο πάνω θέμα, η Επίτροπος σημείωσε το γεγονός ότι ο εν λόγω Νόμος, αντιμετωπίζει, πρωταρχικά, τα παιδιά ως θύματα των εν λόγω αδικημάτων και όχι μόνο ως μάρτυρες σε ποινική υπόθεση και, ως τέτοια, μπορούν να τυγχάνουν της ανάλογης προστασίας, σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, αλλά και πέραν από την ποινική διαδικασία. Υπόμνησε επίσης ότι, ο εν λόγω Νόμος, παρέχει τα απαραίτητα εργαλεία στις διωκτικές Αρχές αλλά και στις άλλες Αρχές που εμπλέκονται στην όλη υπόθεση έτσι ώστε να μπορούν να ενεργήσουν με τρόπο που να προστατεύεται το παιδί-θύμα από τυχόν επαναθυματοποίησή του κατά το στάδιο των ποινικών διαδικασιών, με τη συμμετοχή του στη διαδικασία ως μάρτυρας κατηγορίας.

Για να μπορέσουν όμως να εφαρμοστούν ορθά και αποτελεσματικά οι πιο πάνω διατάξεις, η Επίτροπος υπογράμμισε ότι θα πρέπει όλες οι εμπλεκόμενες Αρχές συντονισμένα, πριν αποφασίσουν το κατά πόσο το παιδί θύμα θα είναι επίσης και μάρτυρας κατηγορίας, να εξαντλούν όλες τις άλλες δυνατότητες που παρέχει ο Νόμος, έτσι ώστε οι κύριοι μάρτυρες κατηγορίας να είναι τα πρόσωπα που δέχθηκαν το παράπονο, οι εμπειρογνώμονες που εξέτασαν και αξιολόγησαν το παιδί κ.λπ.

Περαιτέρω, η απόφαση του κατά πόσο παιδί-θύμα θα πρέπει να είναι μάρτυρας κατηγορίας, θα πρέπει, επίσης, να λαμβάνεται αφού ληφθούν υπόψη η ηλικία και ωριμότητά του και μετά από αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού, ανάλογα με τις προσωπικές και ιδιαίτερες περιστάσεις της κάθε υπόθεσης και να μην λαμβάνεται αυτοματοποιημένα απλώς και μόνο επειδή το παιδί είναι θύμα του αδικήματος. Εάν τελικά αποφασιστεί ότι το παιδί μπορεί και θα πρέπει να είναι μάρτυρας στην ποινική διαδικασία, οι διωκτικές αρχές να εξασφαλίζουν ότι, όλες οι συνεντεύξεις με το παιδί μάρτυρα ή θύμα οπτικογραφούνται και ότι, κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, οι συνεντεύξεις αυτές θεωρούνται ως ικανή μαρτυρία.

Συνυπολογίζοντας τα πιο πάνω, η Επίτροπος εισηγήθηκε την άμεση σύσταση πολυθεματικών ομάδων ειδικών, από κάθε Υπηρεσία, για να επεξεργαστούν εγχειρίδια συνεργασίας ως προς την εφαρμογή του εν λόγω Νόμου, αλλά και για να εντοπίσουν τις ανάγκες της κάθε Υπηρεσίας σε εκπαίδευση του προσωπικού της και, στη συνέχεια, να διασφαλιστεί η παροχή της εν λόγω εκπαίδευσης στους λειτουργούς, περιλαμβανομένων των Δικαστών, για να μπορέσει ο νόμος να εφαρμοστεί με τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο, προς όφελος των παιδιών θυμάτων.

4.3. Υποβολή απόψεων της Επιτρόπου στη συζήτηση του θέματος «Ο περί Θεραπείας Κατηγορουμένων και καταδικασθέντων, Χρηστών ή Ουσιοεξαρτημένων Νόμος του 2015»

Σε σχέση με το πιο πάνω θέμα, η Επίτροπος κλήθηκε να συμμετάσχει σε Συνεδρίαση της ΚΕ Υγείας, την Πέμπτη, 17 Σεπτεμβρίου 2015 όπου και κατέθεσε τις απόψεις της αναφορικά με την προώθηση, από το Υπουργείο Υγείας, νομοσχεδίου προς ψήφιση από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Αναγνωρίζοντας την πολυπλοκότητα του όλου θέματος, που αφορά σε παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με τον νόμο, η Επίτροπος τόνισε την ανάγκη για ολοκληρωτική και αποτελεσματική ρύθμιση της νεανικής παραβατικότητας, η οποία ευελπιστεί ότι θα γίνει με την προώθηση και ψήφιση του νέου νόμου που έχει ετοιμάσει[6] και υποβάλει στον Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας και στους αρμόδιους Υπουργούς, τον Ιούνιο 2014.

Ανεξαρτήτως όμως τούτου, και αναγνωρίζοντας την ανάγκη για αμεσότερες ενέργειες, η Επίτροπος τοποθετήθηκε, εμπεριστατωμένα και εκτενώς, καταθέτοντας τις απόψεις της στην ΚΕ Υγείας της Βουλής, με γραπτό υπόμνημα[7] στο οποίο προτείνει δομική αναθεώρηση του νομοσχεδίου, προκειμένου αυτό να λαμβάνει υπόψη τις νομικές δεσμεύσεις της Δημοκρατίας, σε σχέση με τα δικαιώματα του παιδιού και, ειδικότερα, τις πρόνοιες και τη σχετική νομολογία της Σύμβασης, με ιδιαίτερη έμφαση στις αρχές της Σύμβασης, τις αρχές που διέπουν τη μεταχείριση των παιδιών που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο και τις Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για παροχή υπηρεσιών υγείας φιλικής προς τα παιδιά .

Η Επίτροπος αφού επεσήμανε ότι η σύλληψη και κράτηση παιδιών, δεν συνεπάγεται και απομάκρυνσή τους από το χώρο των ναρκωτικών, ούτε και αποτελεί αποτελεσματικό μέτρο προστασίας υπογράμμισε την ανάγκη η Δημοκρατία να θεσπίσει νομοθεσία και να δημιουργήσει τις απαραίτητες δομές έτσι ώστε:

- Η μεταχείριση των παιδιών σε σύγκρουση με το νόμο να διέπεται από ειδικές διατάξεις για παιδιά, και να μην ρυθμίζεται με τον ίδιο τρόπο που ρυθμίζεται ένα θέμα σε σχέση με ενήλικες·
- Η ποινική δίωξη των παιδιών να αποτελεί έσχατο μέτρο και μόνο σε περίπτωση που προγράμματα αποδικαστικοποίησης (diversion) έχουν δοκιμαστεί και έχουν αποτύχει·
- Τα επιτυχή προγράμματα αποδικαστικοποίησης, εφόσον έχουν ολοκληρωθεί, να οδηγούν σε κλείσιμο της υπόθεσης και πλήρη απαλλαγή του κατηγορούμενου/καταδικασθέντα ανηλίκου.
- Τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε πληροφόρηση, νομική εκπροσώπηση και νομικές ή άλλες συμβουλές σε κάθε περίπτωση, περιλαμβανομένης πλήρους και σαφούς ενημέρωσης αναφορικά με την ένταξή τους σε προγράμματα αποδικαστικοποίησης και τις συνέπειες παράβασής τους·
- Σε περίπτωση άσκησης ποινικής δίωξης θα πρέπει να χρησιμοποιούνται άλλα κοινωνικά ή/και εκπαιδευτικά μέτρα με τη συμμετοχή ενδεχομένως του σχολείου, της οικογένειας, ειδικά εκπαιδευμένων κηδεμονευτικών λειτουργών ή λειτουργών ευημερίας και η κράτηση θα πρέπει να αποτελεί πάντοτε την έσχατη λύση και μόνο σε περίπτωση που τα άλλα μέτρα έχουν δοκιμαστεί και έχουν αποτύχει.

Οι εισηγήσεις της Επιτρόπου για τροποποίηση του νομοσχεδίου διέπονται από την παραδοχή ότι η μεταχείριση των παιδιών χρηστών ή ουσιοεξαρτώμενων με παραβατική συμπεριφορά, απαιτεί, επομένως, τη συνδυασμένη εφαρμογή μέτρων, τα οποία να αντιμετωπίζουν την ειδική κατάσταση των εν λόγω παιδιών και που θα έχουν ως στόχο, πρωταρχικά, τη θεραπεία τους και, δευτερευόντως την αντιμετώπιση της παραβατικής τους συμπεριφοράς, η οποία, πολλές φορές, είναι αποτέλεσμα της χρήσης ελεγχόμενων ουσιών.

Σε συνέχεια της υποβολής του εν λόγω Υπομνήματος, η Επίτροπος είχε συνάντηση, στις 27/10/2015, με εκπροσώπους του Αντιναρκωτικού Συμβουλίου Κύπρου, για περαιτέρω διαβούλευση και τροποποίηση του νομοσχεδίου. Οι νέες εισηγήσεις της Επιτρόπου απεστάλησαν στο Αντιναρκωτικό Συμβούλιο, με κοινοποίηση στον Υπουργό Υγείας και στον Πρόεδρο και τα μέλη της ΚΕ Νομικών, στις 13/11/2015.

Στη βάση της διαπιστωθείσας πολιτικής βούλησης του Υπουργού Υγείας για παιδοκεντρική αναθεώρηση του εν λόγω νομοσχεδίου και της πρόθεσής του να προωθήσει τάχιστα το θέμα, η Επίτροπος αναμένει ότι θα γίνουν οι προτεινόμενες εισηγήσεις, έτσι ώστε το νομοσχέδιο να τεθεί ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων, εντός του επόμενου έτους.

---

6 Βλέπε Προσχέδιο Νομοσχεδίου με τίτλο «Νόμος που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το Νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Νομοθεσία.

7 Βλέπε Υπόμνημα της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, Λήδας Κουρσουμπά, στη συζήτηση του θέματος «Ο περί Θεραπείας Κατηγορουμένων και καταδικασθέντων, Χρηστών ή Ουσιοεξαρτημένων Νόμος του 2015» στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Υπομνήματα Επιτρόπου στη Βουλή.

Αντί επιλόγου

Αντανακλώντας το ευρύτερο πνεύμα της εποχής, στη βάση του οποίου επιχειρείται η προώθηση ενός σύγχρονου νομικού πλαισίου, το οποίο να διασφαλίζει το πλήρες φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού εντός του συστήματος δικαιοσύνης, ο εκσυγχρονισμός του νομικού πλαισίου που διέπει την επαφή των παιδιών με το νόμο, έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονων συζητήσεων, πολλαπλών διαβουλεύσεων και δυναμικών εξελίξεων, κατά το 2015, στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Διαπιστώνοντας την πολιτική βούληση του Υπουργού Υγείας, καθώς επίσης και τη θετική στάση και αποφασιστικότητα των μελών της ΚΕ Υγείας, η Επίτροπος ευελπιστεί ότι, εντός του 2016, το Νομοσχέδιο με τίτλο «Ο περί Θεραπείας Κατηγορουμένων και καταδικασθέντων, Χρηστών ή Ουσιοεξαρτημένων Νόμος του 2015» εμποτισμένο με όλα εκείνα τα στοιχειά που το καθιστούν φιλικό προς το παιδί, θα ψηφιστεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων.

Αντίστοιχες εξελίξεις αναμένει, επίσης, η Επίτροπος, σε σχέση με το προσχέδιο του Νομοσχεδίου «Νόμος που εγκαθιδρύει ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης φιλικής προς τα παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το Νόμο και ρυθμίζει θέματα αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της παραβατικότητας των παιδιών στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης», δεδομένου του έντονου ενδιαφέροντος με το οποίο ο Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης έχει αντιμετωπίσει το εν λόγω θέμα. Πεποίθηση της Επιτρόπου είναι ότι μέσα από τον εκσυγχρονισμό του νομικού πλαισίου, όπως αυτός προωθείται δια του πιο πάνω νομοσχεδίου, θα γίνει κατορθωτή η ανάπτυξη και η εγκαθίδρυση, στην Κυπριακή Δημοκρατία, ειδικών δομών και θεσμών, σε όλα τα στάδια των διαδικασιών, εδραιώνοντας ένα φιλικό προς τα παιδιά σύστημα δικαιοσύνης, το οποίο θα τοποθετεί το σεβασμό της αξιοπρέπειας και τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού, στο επίκεντρο της νομοθεσίας, των πολιτικών, των διοικητικών διαδικασιών και πρακτικών, σύμφωνα με τις βασικές αρχές που καθορίζονται από τις σχετικές διεθνείς και ευρωπαϊκές δεσμευτικές Πράξεις και Κατευθυντήριες Γραμμές.

5

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ (ΜΜΕ)

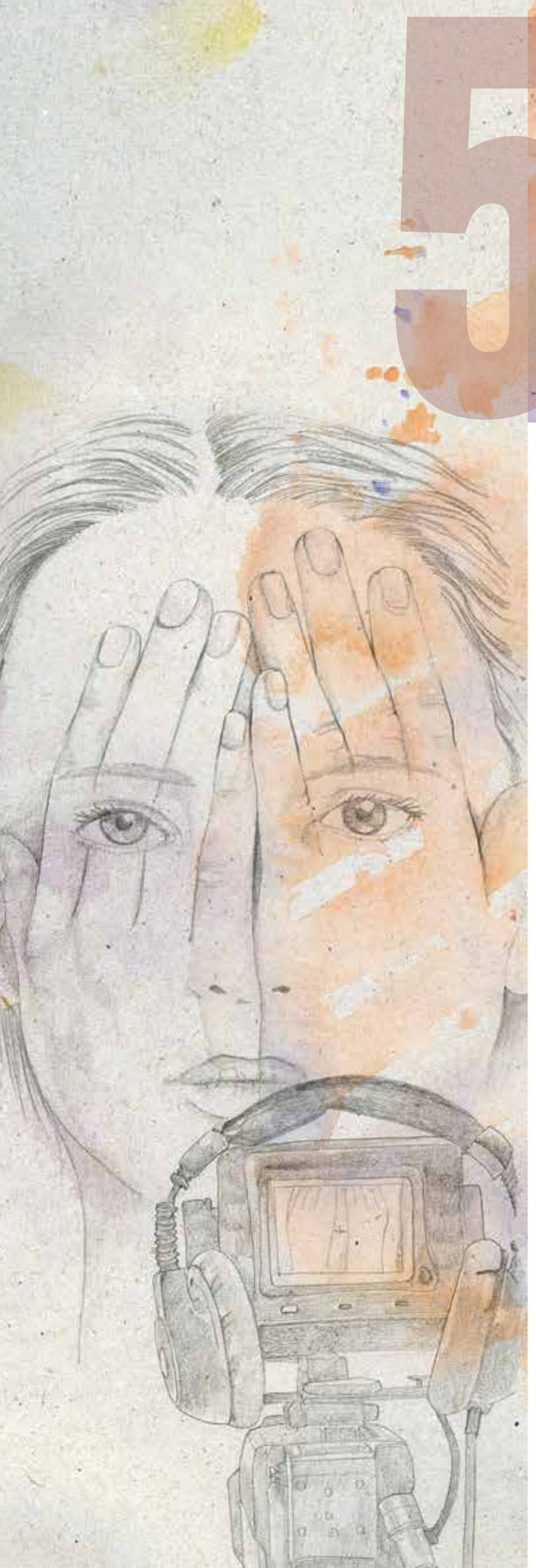

Εισαγωγικά

Τα ΜΜΕ, κατέχοντας κυρίαρχη θέση στη σύγχρονη εποχή, έχουν ουσιαστικό και καίριο ρόλο να διαδραματίσουν όσον αφορά τον τρόπο που οι κοινωνίες διαχειρίζονται και προβάλλουν τα θέματα που αφορούν το παιδί και, κατά συνέπεια, τη θέση που επιφυλάσσουν και το ρόλο που αναγνωρίζουν στο ίδιο το παιδί.

Τα ΜΜΕ παρέχουν το δίαυλο μέσω του οποίου διαχέονται στο ευρύτερο κοινό ειδήσεις, απόψεις και προσεγγίσεις σε σχέση με το παιδί και τα δικαιώματά του. Την ίδια στιγμή, μέσω των ΜΜΕ, διαμορφώνεται η δημόσια εικόνα του παιδιού και μεταφέρεται (στο βαθμό που αυτό γίνεται) η άποψη και η φωνή του. Η σχέση των ΜΜΕ με το παιδί και η στάση που υιοθετούν απέναντι του, έχουν σημαντική συμβολή στην ποιότητα και την έκταση της κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού, που καλλιεργείται εντός της κοινωνίας.

Αναγνωρίζοντας την πολυδιάστατη σημασία της σχέσης των ΜΜΕ με το παιδί και τα θέματά του, διεθνή σώματα, ενώσεις και οργανισμοί έχουν διαμορφώσει αυστηρά δεοντολογικά κριτήρια και επαγγελματικούς κώδικες, σε σχέση με τον τρόπο κάλυψης θεμάτων που αφορούν παιδιά ή/ και παρουσίασης των ίδιων των παιδιών από τα ΜΜΕ, τα οποία, οι επαγγελματίες στα ΜΜΕ, αναμένεται να σέβονται και να ακολουθούν.

Σε αυτές τις περιπτώσεις η Σύμβαση και οι αρχές που τη διέπουν αποτελούν – ή θα έπρεπε να αποτελούν - το βασικό σημείο αναφοράς. Συγκεκριμένα, η Αρχή του Συμφέροντος του Παιδιού, [Άρθρο 3(1)] υποχρεώνει όλους, συμπεριλαμβανομένων και των επαγγελματιών των ΜΜΕ, να έχουν την διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού, ως βασικό κριτήριο στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων, σε θέματα που αφορούν ή εμπλέκονται παιδιά ή απευθύνονται σε παιδιά, ειδικά σε σχέση με τη θεματολογία, αλλά και τον τρόπο παρουσίασης. Η προστασία της ταυτότητας και της αξιοπρέπειας του παιδιού, κατοχυρώνεται με το Άρθρο 16 της Σύμβασης, το οποίο επιβάλλει ότι, κανένα παιδί δεν θα αποτελεί αντικείμενο αυθαίρετων ή παράνομων παρεμβάσεων στην ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του. Τούτο σημαίνει ότι, οι επαγγελματίες των ΜΜΕ, υποχρεούνται να προστατεύουν την ταυτότητα των παιδιών, τόσο στις περιπτώσεις όπου πρωταγωνιστής του θέματος είναι παιδί σε ρόλο θύματος, θύτη ή μάρτυρα, όσο και στις περιπτώσεις όπου το θέμα αφορά άλλα μέλη της οικογένειάς του. Επιπρόσθετα, η Σύμβαση, με το Άρθρο 17, ρητά επισημαίνει το θετικό ρόλο που οφείλουν να επιτελέσουν τα ΜΜΕ, καθόσον αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών, με την υποστήριξη του κράτους και κατοχυρώνει την πρόσβαση του παιδιού στην πληροφόρηση και σε υλικό που προέρχεται από διάφορες πηγές, κυρίως από αυτές που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Παράλληλα, με το συγκεκριμένο Άρθρο, επισημαίνεται η υποχρέωση των κρατών να ενθαρρύνουν την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού που να προέρχονται από διάφορες πολιτισμικές, εθνικές και διεθνείς πηγές, παρέχοντας τη δυνατότητα στο παιδί να σχηματίσει και να εκφράσει, ελεύθερα, τις απόψεις του.

Δεδομένης της ισχύος των ΜΜΕ και της αναγνωρισμένης σημασίας που έχουν στη διαμόρφωση μιας παιδοκεντρικής κοινωνίας, η Επίτροπος, διατηρεί σταθερό ενδιαφέρον για το πώς τα ΜΜΕ στην Κύπρο, διαχειρίζονται και μεταδίδουν θέματα και ιστορίες που αφορούν παιδιά, καταβάλλοντας, ταυτόχρονα, ειλικρινή προσπάθεια για την οικοδόμηση μιας υγιούς και παραγωγικής σχέσης με τα ΜΜΕ και τους επαγγελματίες που εργάζονται σε αυτά.

Η Επίτροπος, εντός του 2015, προέβηκε σε παρεμβάσεις και δράσεις που αφορούσαν τη σχέση των ΜΜΕ με τα παιδιά, είτε ως θεατές, είτε ως θέμα ειδησεογραφίας, είτε ως ενεργούς πρωταγωνιστές και συμμέτοχα σε παραγωγές. Πιο συγκεκριμένα, δημοσιοποίησε σε δύο Τοποθετήσεις, όπου στη μία αναλύθηκαν παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού-αναγνώστης αθλητικών σελίδων της έντυπης ειδησιογραφίας και στην άλλη ανα-

λύθηκαν Κατευθυντήριες Γραμμές για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού που συμμετέχει σε τηλεοπτικές παραγωγές. Παράλληλα, προώθησε τον πάγιο στόχο της για ενημέρωση, ευαισθητοποίηση και καλλιέργεια στους επαγγελματίες των ΜΜΕ, κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού. Συγκεκριμένα, συνδιοργάνωσε Ημερίδα για τους επαγγελματίες των ΜΜΕ, που είχε ως αντικείμενο, το παιδί και τη βία στα ΜΜΕ, και συμμετείχε στη συγγραφή Οδηγού για καθοδήγηση των επαγγελματιών του χώρου, ως προς τους τρόπους παρουσίασης θεμάτων ουσιο-εξάρτησης χωρίς να παραβιάζονται δικαιώματα των εμπλεκόμενων ή/και επηρεαζόμενων παιδιών.

5.1. Τοποθέτηση της Επιτρόπου αναφορικά με τη δημοσίευση διαφημίσεων για επί πληρωμή σεξουαλικές τηλεφωνικές υπηρεσίες, σε έντυπα ΜΜΕ και την απεικόνιση των έμφυλων ρόλων στα ΜΜΕ.

Η Επίτροπος, μετά από την υποβολή παραπόνου, σχετικά με τη δημοσίευση διαφημίσεων στο αθλητικό τμήμα έντυπης καθημερινής εφημερίδας, για επί πληρωμή σεξουαλικές τηλεφωνικές υπηρεσίες, προχώρησε, σε διερεύνηση και παρακολούθηση του θέματος και διαπίστωσε ότι: α) στα αθλητικά τμήματα κάποιων καθημερινών έντυπων εφημερίδων, δημοσιεύονται διαφημίσεις για επί πληρωμή τηλεφωνικές σεξουαλικές υπηρεσίες, ή δημοσιεύονται φωτογραφίες ημίγυμνων γυναικών οι οποίες παρουσιάζονται να προβαίνουν σε δηλώσεις αθλητικού περιεχομένου και β) σε διαδικτυακές αθλητικές εφημερίδες περιλαμβάνεται υλικό (φωτογραφίες και θεματολογία), το οποίο επικεντρώνεται στην παρουσίαση της γυναίκας και του γυναικείου σώματος ως σεξουαλικού αντικειμένου. Στη βάση των διαπιστώσεών της, η Επίτροπος, δημοσιοποίησε τον Ιανουάριο του 2015, τοποθέτηση με τίτλο **«Τοποθέτηση της Επιτρόπου αναφορικά με τη δημοσίευση διαφημίσεων για επί πληρωμή σεξουαλικές τηλεφωνικές υπηρεσίες, σε έντυπα ΜΜΕ και την απεικόνιση των έμφυλων ρόλων στα ΜΜΕ»**.[1]

Η Επίτροπος, στην εν λόγω Τοποθέτηση, αναλύει τα άρθρα της Σύμβασης τα οποία περιγράφουν το ρόλο που τα ΜΜΕ οφείλουν να επιτελέσουν καθόσον αφορά τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών, καθώς και τη συνεισφορά τους, στα πλαίσια της εκπαίδευσης των παιδιών, στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και κοινωνικών αντιλήψεων, περιλαμβανομένων αυτών που αφορούν τον ρόλο και τη σχέση των δύο φύλων. Επισημαίνει, ακόμη, τη

1 *Για την Τοποθέτηση βλέπε στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.*

σημασία που η Σύμβαση αποδίδει στα ΜΜΕ για την θετική διαπαιδαγώγηση του παιδιού και στην εκπαίδευση/προετοιμασία των παιδιών, για μια ελεύθερη κοινωνία, χωρίς διακρίσεις φύλου.

Θέση της Επιτρόπου είναι ότι η δημοσίευση, στα αθλητικά τμήματα των έντυπων εφημερίδων, διαφημίσεων για επί πληρωμή τηλεφωνικές σεξουαλικές υπηρεσίες από γυναίκες, φωτογραφιών ημίγυμνων γυναικών, καθώς και το υλικό, στις διαδικτυακές αθλητικές εφημερίδες (φωτογραφίες και θεματολογία), που παρουσιάζει τη γυναίκα ως σεξουαλικό αντικείμενο, αντιβαίνει του πνεύματος αλλά και του γράμματος της Σύμβασης, καθώς μέσω αυτών είναι δυνατόν να καλλιεργηθούν στερεότυπα και λανθασμένα πρότυπα, στα παιδιά, ως προς τους έμφυλους ρόλους, τον αθλητισμό, τη σεξουαλικότητα και τη σεξουαλική πράξη.

Η Επίτροπος καταθέτει την αντίθεσή της με τη δημοσίευση, των διαφημίσεων/ πληρωμένων καταχωρήσεων με το ως άνω περιεχόμενο, σε οποιοδήποτε μέσο ενημέρωσης, το οποίο απευθύνεται μεν σε ένα διευρυμένο ηλικιακά κοινό, και στο οποίο, κατ' επέκταση τα παιδιά έχουν σχετικά εύκολη πρόσβαση. Τούτο όχι μόνο διότι, κατά την εκτίμησή της, το περιεχόμενο είναι ακατάλληλο για παιδιά αλλά και διότι, δημιουργεί τις συνθήκες ώστε, παιδιά να καταφύγουν στις συγκεκριμένες υπηρεσίες με απρόβλεπτες επιπτώσεις και πιθανούς κινδύνους, π.χ. κίνδυνος εκμετάλλευσης, παραπληροφόρησης, παραπλάνησης, εξαπάτησης ακόμα και κακοποίησης. Για τούτο, η Επίτροπος, κάλεσε τα ΜΜΕ να επανεξετάσουν και να τερματίσουν την ως άνω πρακτική. Επιπρόσθετα κάλεσε, τα ΜΜΕ κάθε μορφής (έντυπης, διαδικτυακής, ραδιοτηλεοπτικής), στα πλαίσια του εκπαιδευτικού τους ρόλου, όπως αυτός καθορίζεται στη Σύμβαση, να επιδεικνύουν, την απαραίτητη ευαισθησία και υπευθυνότητα ως προς τον τρόπο παρουσίασης των φύλων, συμβάλλοντας, κατά τον τρόπο αυτό, στην καλλιέργεια ισότητας μεταξύ τους.

Η Επίτροπος, παράλληλα με τη δημοσίευση της Τοποθέτησης στην ιστοσελίδα της και αποστολή της στα ΜΜΕ, προέβηκε και σε σχετική παρέμβαση προς τον Πρόεδρο της Επιτροπής Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας (εφεξής ΕΔΔ), καλώντας τον όπως, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του, προβεί στις ενέργειες που κρίνει κατάλληλες για την περίπτωση. Η ΕΔΔ μελέτησε την Τοποθέτηση της Επιτρόπου, εξέτασε παραδείγματα των δημοσιεύσεων για τα οποία η Επίτροπος έκανε αναφορά και, λαμβάνοντας υπόψη τις θέσεις της Επιτρόπου, αποφάσισε ότι:

- Η πρακτική της δημοσίευσης τέτοιου υλικού δεν είναι συμβατή με τις πρόνοιες του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας (Κώδικας) για επαγγελματικό επίπεδο της υψηλότερης δυνατής στάθμης, καθώς και με την υποχρέωση των ΜΜΕ και των λειτουργών τους να προάγουν τις πανανθρώπινες αξίες, τα ανθρώπινα δικαιώματα και ιδιαίτερα τα δικαιώματα των παιδιών όπως επισημαίνονται στη Σύμβαση.

- Η δημοσίευση αγγελιών για παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών σε έντυπα στα οποία έχουν πρόσβαση τα παιδιά παραβιάζει τα δικαιώματα τους και βρίσκεται σε διάσταση με τις σχετικές πρόνοιες του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας.

- Οι εμβόλιμες φωτογραφίες γυμνών ή ημίγυμνων γυναικών σε κείμενα αθλητικού ενδιαφέροντος με τα οποία δεν έχουν καμιά ουσιώδη συνάφεια ή σχέση αποτελεί κακή δημοσιογραφική πρακτική, που απλώς αποσκοπεί στην ικανοποίηση ηδονοβλεπτικών ενστίκτων προς άγραν αναγνωστών. Η πρακτική αυτή που απευθύνονται στο σύνο-

λο του πληθυσμού και όχι σε συγκεκριμένες ομάδες είναι σαφώς αντίθετη προς τις πρόνοιες του Κώδικα, που ορίζουν ότι το ήθος, η συμπεριφορά και το επαγγελματικό επίπεδο των ΜΜΕ και των λειτουργών τους πρέπει να είναι της υψηλότερης δυνατής στάθμης και επιβάλλουν σεβασμό των πανανθρώπινων αξιών και των δικαιωμάτων και των βασικών ελευθεριών όλων.

Υπό το φως των πιο πάνω αποφάσεων, η ΕΔΔ θεώρησε ως υποχρέωσή της να υποδείξει στα ΜΜΕ και τους λειτουργούς τους πως η επίδειξη ευαισθησίας και υπευθυνότητας, ως προς τη δημοσίευση απροκάλυπτα ερωτικού υλικού σε έντυπα ειδησεογραφικού, πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου είναι συμφυής με την κοινωνική αποστολή τους, την οποία πρέπει να σέβονται και τους προέτρεψε να αναθεωρήσουν αυτή την πρακτική, με σκοπό τον τερματισμό της.

Η Επίτροπος, με ικανοποίηση διαπίστωσε ότι εντός του 2015, η συγκεκριμένη τακτική όπως αναλύθηκε πιο πάνω, έχει τερματιστεί, τουλάχιστο από τη μερίδα των έντυπων καθημερινών εφημερίδων που την εφάρμοζαν.

5.2. Τοποθέτηση Επιτρόπου αναφορικά με τη συμμετοχή παιδιών σε τηλεοπτικές παραγωγές, όπως προγράμματα/εκπομπές/διαγωνισμούς.

Η Επίτροπος έχει την άποψη ότι, η συμμετοχή των παιδιών σε τηλεοπτικές και άλλου είδους παραγωγές, εναρμονίζεται με τη θεώρηση του παιδιού ως υποκειμένου δικαιωμάτων την οποία εγκαθιδρύει η Σύμβαση, καθώς τοποθετεί τα παιδιά στο κέντρο της δημόσιας σφαίρας, αναγνωρίζοντας, έτσι, την παρουσία και τη συμμετοχή τους στην κοινωνία, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι αυτή γίνεται κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες και σύμφωνα με καθορισμένα κριτήρια. Στο πνεύμα αυτή της θέσης κινήθηκε δημόσια Τοποθέτηση της Επιτρόπου με τίτλο **«Τοποθέτηση Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά, αναφορικά με τη συμμετοχή παιδιών σε τηλεοπτικές παραγωγές, όπως προγράμματα/εκπομπές/διαγωνισμούς»**, [2] την οποία ετοίμασε κατόπιν παράκλησης δύο τηλεοπτικών σταθμών και αφού δέχτηκε σχετικά τηλεφωνικά παράπονα πολιτών, με αφορμή Κυπριακές τηλεοπτικές παραγωγές και, ειδικότερα, διαγωνισμούς ταλέντων, όπου συμμετείχαν παιδιά.

2 Για την Τοποθέτηση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

Στην Τοποθέτηση αναπτύχθηκαν οι Αρχές και τα δικαιώματα της Σύμβασης τα οποία αποτελούν καθοδηγητικό πλαίσιο για τον τρόπο λειτουργίας των επαγγελματιών των ΜΜΕ, για τη διασφάλιση, την προαγωγή και την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού, τα οποία είναι η Αρχή της Μη Διάκρισης, η Αρχή της Διασφάλισης του Συμφέροντος του Παιδιού, η Αρχή της Συμμετοχής, το Δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης, το Δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια, το Δικαίωμα στην πληροφόρηση και ο ρόλος των ΜΜΕ, το Δικαίωμα στην προστασία από κάθε μορφή βίας, το Δικαίωμα στην ανάπαυση και το παιχνίδι και το Δικαίωμα στην προστασία από κάθε μορφή εκμετάλλευσης.

Περαιτέρω, παρουσιάστηκαν δέκα εξειδικευμένες, ενδεικτικές Κατευθυντήριες Γραμμές, οι οποίες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τους επαγγελματίες των ΜΜΕ καθόσον αφορά τη συμμετοχή παιδιών σε τηλεοπτικές παραγωγές όπως προγράμματα/εκπομπές/διαγωνισμούς. Οι σημαντικότερες από αυτές επισημαίνουν ότι:

- Η παραγωγή στην οποία καλούνται να συμμετέχουν παιδιά θα πρέπει να απευθύνεται κατά κύριο λόγο σε παιδιά.
- Το ύφος και το περιεχόμενο της παραγωγής πρέπει να διασφαλίζει την προστασία της παιδικότητας των παιδιών και το ότι τα παιδιά δεν θα πρέπει να καλούνται να υιοθετούν ή να μιμηθούν πρότυπα και συμπεριφορές που δεν συνάδουν με την ηλικία τους ή με την ιδιότητά τους ως παιδιά.
- Ο προσδιορισμός του κατά πόσο είναι προς το συμφέρον ενός παιδιού να συμμετέχει σε μια παραγωγή είναι μια σύνθετη διαδικασία για την οποία ευθύνη έχει τόσο ο γονιός όσο και οι υπεύθυνοι της παραγωγής, στα πλαίσια της οποίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η ηλικία, η ωριμότητα του παιδιού, να συνυπολογίζονται οι επιπτώσεις, λόγω αναγνωρισιμότητας, που η συμμετοχή του παιδιού θα επιφέρει, στην κοινωνική και σχολική του ζωή και οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι ως προς την σωματική, πνευματική και ηθική του ανάπτυξη λόγω της έκθεσης και της προβολής στα ΜΜΕ.
- Η συμμετοχή των παιδιών σε παραγωγή πρέπει να συνοδεύεται από τη συγκατάθεση, τόσο του γονιού όσο και του ιδίου του παιδιού και να δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες ώστε τα παιδιά να μπορούν να διατυπώνουν απόψεις αλλά και να διατηρούν το δικαίωμα αποχώρησης οποιαδήποτε στιγμή.
- Οι απαιτήσεις της συμμετοχής του παιδιού στην παραγωγή δεν πρέπει να προκαλούν, δυσανάλογα μεγάλη ψυχική, σωματική εξάντληση, μακρά σε διάρκεια και ένταση διαταραχή είτε του συνήθους ρυθμού ζωής των παιδιών είτε της ψυχικής τους ισορροπίας.

- Τα παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζονται ως άτομα με δικαιώματα και αξιοπρέπεια, και να μην παρουσιάζονται πληροφορίες που εμπίπτουν στη σφαίρα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του παιδιού ή/και που δεν εξυπηρετούν το σκοπό της παραγωγής. απαιτείται κατάλληλη προετοιμασία των παιδιών τόσο για τα τεχνικά μέρη όσο και τα διαδικαστικά θέματα που αφορούν τη συμμετοχή τους ενώ, οι διαδικασίες της εκπομπής πρέπει να τέτοιες ώστε να μην υπονομεύουν θέματα προστασίας ή να υποβάλλουν το εμπλεκόμενο παιδί σε ακρείαστη ταλαιπωρία.

5.3. Δημόσια Παρέμβαση της Επιτρόπου σχετικά με περιστατικά σεξουαλικής βίας παιδιών που απασχόλησαν την επικαιρότητα.

Η αποκάλυψη, δημόσια έκθεση και καταγγελία παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα ΜΜΕ συμβάλλει, ουσιαστικά, στην οικοδόμηση κουλτούρας σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μέσα από τη δημοσιοποίηση παραβιάσεων, από τη μια ενισχύεται η προστασία των θυμάτων και από την άλλη ευαισθητοποιείται και κινητοποιείται η κοινωνία για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα. Αυτό υπό την προϋπόθεση ότι η έκθεση/αποκάλυψη παραβιάσεων θα πρέπει να μη λαμβάνει σκανδαλοθηρική μορφή αλλά να γίνεται σύμφωνα με τους κανόνες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και με πλήρη σεβασμό στην εγγενή ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα των ατόμων που εμπλέκονται . Η πιο πάνω επισήμανση αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν αφορά παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού και, ειδικότερα, παραβιάσεις που είναι δυνατόν να κερδίσουν άμεσα την προσοχή του ευρύτερου κοινού όπως είναι τα περιστατικά σεξουαλικής βίας κατά παιδιών. Για τούτο ακριβώς το λόγο, η Επίτροπος, τον Ιούνιο του 2015, μετά από αριθμό περιστατικών σεξουαλικής βίας παιδιών τα οποία είχαν καταγγελθεί στις αρμόδιες Αρχές και απασχολούσαν έντονα την επικαιρότητα, προχώρησε σε σχετική Δημόσια Παρέμβαση[3] επικεντρώνοντας, ακριβώς, στον τρόπο κάλυψης των περιστατικών από τα ΜΜΕ.

Στην παρέμβασή της η Επίτροπος, υπογράμμισε μεν ότι, η επισήμανση περιστατικών σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών από τα ΜΜΕ συμβάλλει, αφενός, στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και, αφετέρου, ασκεί πίεση στις αρμόδιες Υπηρεσίες για τη βελτίωση του τρόπου παρέμβασης και χειρισμού˙ καυτηρίασε δε το γεγονός ότι, για ακόμη μια φορά τα δημοσιεύματα, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, επικεντρώθηκαν, ιδιαίτερα, σε μια εξονυχιστική παρουσίαση των λεπτομερειών των περιστατικών. Η Επίτροπος υπογράμμισε την πάγια θέση της ότι, η δημοσιογραφική κάλυψη τέτοιων περιστατικών, δεν πρέπει να περιορίζεται στο να ξεδιπλωθούν οι προσωπικές ιστορίες των θυμάτων ή να παρουσιαστεί η πορεία των αστυνομικών διερευνήσεων, αλλά πρέπει να αντιμετωπίζεται ως πρόκληση για διερευνητική κριτική δημοσιογραφία, με στόχο τη βελτίωση της κατάστασης και ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, με ερευνητικά δεδομένα και συστάσεις ειδικών, για το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.

Η Επίτροπος, παρέπεμψε τους επαγγελματίες των ΜΜΕ να μελετήσουν και να αξιοποιήσουν, στα πλαίσια του ρόλου τους, σχετικό υλικό που υπάρχει αναρτημένο και στην ιστοσελίδα του Γραφείου της και τους κάλεσε να καταπιαστούν, δημοσιογραφικά, με το θέμα της σεξουαλικής βίας, παρουσιάζοντας τις διάφορες πτυχές του, ενημερώνοντας το κοινό, ασκώντας εποικοδομητική κριτική και εντοπίζοντας κενά.

5.4. Αυτεπάγγελτη Δημόσια Τοποθέτηση της Επιτρόπου, σε σχέση με φωτογραφίες, που περιλήφθηκαν σε δημοσίευμα, οι οποίες αποκάλυπταν απόκρυφα μέρη σώματος κακοποιημένου παιδιού.

Η Επίτροπος, με αυτεπάγγελτη Δημόσια Τοποθέτηση[4] εξέφρασε την έντονη απογοήτευσή της για τη δημοσίευση, στον καθημερινό τύπο, φωτογραφιών κακοποιημένου παιδιού, οι οποίες αποκαλύπτουν απόκρυφα μέρη του σώματός του.

Η Επίτροπος επισήμανε ότι, η επιλογή της δημοσιογράφου να συνοδεύσει το ρεπορτάζ, το οποίο αφορούσε περιστατικό σχολικού εκφοβισμού, με το συγκεκριμένο φωτογραφικό υλικό, δεν ήταν μόνο ακρείαστη, αλλά και προβληματική καθότι, όπως επισήμανε και σε δημόσια παρέμβασή της το 2009 για το ίδιο θέμα, σε σχέση με άλλο περιστατικό, «όχι μόνο δεν προστατεύει και δεν διασφαλίζει το συμφέρον του [παιδιού], αλλά απεναντίας συνιστά περαιτέρω κακοποίησή του αφού προσβάλλεται η αξιοπρέπειά του, κατά παράβαση του άρθρου 16 της Σύμβασης που επιβάλλει ότι κανένα παιδί δεν αποτελεί αντικείμενο αυθαίρετων ή παράνομων παρεμβάσεων στην ιδιωτική του ζωή ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του».

Η Επίτροπος εξήρε, για ακόμη μια φορά, τον ρόλο των ΜΜΕ στην επισήμανση περιστατικών βίας κατά των παιδιών ή άλλων παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους, υπογραμμίζοντας ότι, κατά τον τρόπο αυτό, συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας και συνεπικουρούν τις προσπάθειες των αρμοδίων για παρέμβαση και χειρισμό τέτοιων περιστατικών. Υπογράμμισε, παράλληλα, ότι και τα ΜΜΕ οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη, στη λήψη οποιασδήποτε απόφασης σχετικά με την προβολή περιστατικών κακοποίησης, το συμφέρον του παιδιού, με απόλυτο σεβασμό στην εγγενή του αξιοπρέπεια.

3 Για την Παρέμβαση της Επιτρόπου, βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

4 Για την Δημόσια Τοποθέτηση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

Η δημοσιογράφος υπεύθυνη για το δημοσίευμα, επανήλθε με νέο κείμενο, στο οποίο, αφού περιέλαβε αποσπάσματα της Δημόσιας Τοποθέτησης της Επιτρόπου, στην συνέχεια δήλωσε, αφενός ότι, θεωρεί την αντίδραση της Επιτρόπου ως αναμενόμενη και ότι αφετέρου, αμφισβητεί την ορθότητά της θέτοντας τρία νέα ερωτήματα.

Η Επίτροπος επανήλθε με νέα Δημόσια Παρέμβαση - Απάντηση[5] απαντώντας στα ερωτήματα της δημοσιογράφου. Στην απαντητική της Παρέμβαση, η Επίτροπος, σημειώνει ότι (α) Η εξασφάλιση της εκ των πρότερων συναίνεσης ("άδειας") των γονιών του παιδιού για δημοσίευση των φωτογραφιών του, δε σημαίνει, κατ' ανάγκη, ότι αυτό εξυπηρετεί το συμφέρον του ίδιου του παιδιού, καθότι η Σύμβαση αντιμετωπίζει το παιδί με διακριτή από τους γονείς του προσωπικότητα και φορέα αναπαλλοτρίωτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, (β) Η μη αποκάλυψη των προσωπικών στοιχείων του παιδιού από τη δημοσιογράφο δεν αποκλείει την αναγνώριση της ταυτότητας του παιδιού, με βάση τα περιφερειακά έστω στοιχεία που δίνονται για την περίπτωση, (γ) Χωρίς να αμφισβητούνται οι ειλικρινείς προθέσεις των γονιών για το ότι ήθελαν να αφυπνίσουν για το σχολικό εκφοβισμό, η Επίτροπος διατήρησε την άποψη ότι, μέσα από την δημοσίευση των φωτογραφιών, το παιδί υπόκειται σε περαιτέρω κακοποίηση.

Η Επίτροπος, στη συνέχεια, επισήμανε ότι ευθύνη για την απόφαση δημοσίευσης των φωτογραφιών, όπως και κάθε άλλου υλικού, βαραίνει, πρωτίστως και πάνω απ' όλα, τον κάθε επαγγελματία στα ΜΜΕ ο οποίος αναμένεται να λειτουργεί με βάση τα επαγγελματικά πρότυπα και πάντα στα πλαίσια του κώδικα δεοντολογίας που διέπει, εν γένει, το δημοσιογραφικό λειτούργημα και στη βάση Κειμένων διεθνών Οργανισμών.

Τόσο η Δημόσια Τοποθέτηση όσο και η Απάντηση της Επιτρόπου αποστάλθηκαν στην Επιτροπή Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας (εφεξής ΕΔΔ) για ενημέρωση και εξέταση στα πλαίσια των δικών της αρμοδιοτήτων.

5.5. Συνδιοργάνωση της Επιτρόπου με την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, Ημερίδας με θέμα «Παιδιά - Βία και ΜΜΕ».

Πάγια θέση της Επιτρόπου είναι ότι η ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών που εργάζονται με παιδιά σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι, πάνω και πρώτα από όλα, θέμα κατάρτισης. Η απόκτηση σχετικών γνώσεων και δεξιοτήτων είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη διαμόρφωση ενός παιδοκεντρικού επαγγελματικού πρότυπου συμπεριφοράς. Στη βάση αυτής της θέσης, η Επίτροπος επιδιώκει, στα πλαίσια των πόρων και των δυνατοτήτων που διαθέτει, να παρέχει ευκαιρίες επαγγελματικής ανάπτυξης σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σε διάφορους τομείς. Τον Απρίλιο του 2015 διοργάνωσε, σε συνεργασία με την Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, Ημερίδα με τίτλο «Παιδί – Βία και ΜΜΕ». Η Ημερίδα απευθυνόταν, κυρίως, σε επαγγελματίες των ΜΜΕ και στόχο είχε την επιμόρφωση και ευαισθητοποίηση γύρω από τη σχέση των παιδιών με τα ΜΜΕ και, ειδικότερα, σε σχέση με τη βία.

Στην Ημερίδα η Επίτροπος παρουσίασε[6] α) εν συντομία τις Αρχές της Σύμβασης, β) τον ρόλο και τη λειτουργία των ΜΜΕ στη βάση των δικαιωμάτων του παιδιού και γ) θέματα που αφορούν τη βία στα ΜΜΕ σε σχέση με το παιδί θεατής, το παιδί ως θέμα ειδησιογραφίας και το παιδί ως πρωταγωνιστής (το παιδί που συμμετέχει, σε εκπομπές/προγράμματα), επιχειρώντας να απαντήσει πώς οι επαγγελματίες θα πρέπει να καλύπτουν θέματα βίας, κατά τρόπο που να σέβεται τα δικαιώματα του παιδιού.

Επιπρόσθετα, στην Ημερίδα παρουσιάστηκαν από άλλους ομιλητές α) οι ψυχολογικές επιδράσεις της απεικόνισης της βίας από τα ΜΜΕ στα παιδιά, β) επισημάνσεις και εισηγήσεις της ΕΔΔ όπως προέκυψαν μέσα από συγκεκριμένα παράπονα τα οποία διερευνήθηκαν, στη βάση του Κώδικα δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, από την ΕΔΔ, και γ) το ισχύον Νομοθετικό Πλαίσιο και ο Ρόλος της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου καθόσον αφορά την προστασία των ανηλίκων στα ΜΜΕ.

5.6. Συμβολή της Επιτρόπου στον αναθεωρημένο Οδηγό του Αντιναρκωτικού Συμβούλιου Κύπρου, "Αντιμετωπίζοντας το στίγμα της εξάρτησης: Οδηγός Καλής Πρακτικής για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας- Β΄΄Έκδοση".

Το Αντιναρκωτικό Συμβούλιο Κύπρου (εφεξής ΑΣΚ), σε συνεργασία και με τη συμβολή της Αρχής Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου, της Επιτρόπου, της Ένωσης Συντακτών και της ΕΔΔ, εξέδωσε τον Οδηγό «Αντιμετωπίζοντας το Στίγμα της Εξάρτησης: Οδηγός Καλής Πρακτικής για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας- Β΄΄Έκδοση». Ο Οδηγός παρουσιάστηκε σε συνέντευξη τύπου που έγινε, από κοινού, με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς. Ο Οδηγός,

5 Για την Απάντηση βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

6 Η παρουσίαση της Επιτρόπου στην Ημερίδα, καθώς και οι παρουσιάσεις των υπόλοιπων ομιλητών/ τριων βρίσκονται αναρτημένες στο www.childcom.org.cy στο σύνδεσμο Νέα και Εκδηλώσεις. Πρόσβαση στις παρουσιάσεις υπάρχει και μέσα από το σχετικό banner το οποίο βρίσκεται στην Αρχική Σελίδα.

που αποτελεί αναβάθμιση του πρώτου Οδηγού που εκπονήθηκε από το ΑΣΚ το 2013, σε συνεργασία με την Ένωση Συντακτών, στοχεύει στη στήριξη των Λειτουργών των ΜΜΕ στο έργο τους και περιλαμβάνει:

- Ενημέρωση για τα βασικά σημεία που προκύπτουν από το νομοθετικό πλαίσιο και τον Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας.
- Αντικειμενική πληροφόρηση για την ουσιοεξάρτηση βασισμένη σε επιστημονικά δεδομένα.
- Τρόπους χειρισμού των θεμάτων ουσιοεξάρτησης τα οποία σχετίζονται με ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, όπως είναι οι ανήλικοι. Ειδικότερα σε σχέση με τους ανήλικους, περιλήφθηκε εκτενής ανάλυση των Αρχών και των Δικαιωμάτων που καθορίζει η Σύμβαση, τα οποία πρέπει να αποτελούν καθοδηγητικό εργαλείο για τους επαγγελματίες των ΜΜΕ, σε περιπτώσεις που η παρουσίαση θεμάτων ουσιοεξάρτησης επηρεάζει το παιδί θεατή ή αφορά το παιδί ως μέρος ειδησεογραφίας και το παιδί ως συμμέτοχου σε προγράμματα /εκπομπές.
- Τρόπους προβολής σχετικών θεμάτων με τρόπο που να συμβάλλει στην αποτροπή του κοινωνικού στιγματισμού.

Αντί επιλόγου

Τα ΜΜΕ μεταφέρουν και αποτυπώνουν –είτε άμεσα είτε έμμεσα- μια συγκεκριμένη στάση σε σχέση με τα παιδιά και τα δικαιώματά τους. Αυτή τους η στάση εκφράζεται –κατά κύριο λόγο- στον τρόπο που περιγράφουν παιδιά ή/και καλύπτουν θέματα που αφορούν παιδιά και τα δικαιώματά τους. Σε κάθε περίπτωση, τα ΜΜΕ δημιουργούν και προβάλλουν μια συγκεκριμένη εικόνα του παιδιού η οποία, με τη σειρά της επηρεάζει τις απόψεις και τις στάσεις της κοινωνίας απέναντι στο παιδί, και κατ' επέκταση, τον τρόπο που διαμορφώνονται σχετικές πολιτικές αποφάσεις. Η Επίτροπος, στις παρεμβάσεις της προς τα ΜΜΕ σταθερά υπογραμμίζει τον καταλυτικό τους ρόλο στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων, γενικότερα και ειδικότερα, σε σχέση με το παιδί και τα δικαιώματά του. Η Επίτροπος αναγνωρίζει ότι, κατά κανόνα, τα ΜΜΕ στην Κύπρο διαδραματίζουν ένα, μάλλον, θετικό και εποικοδομητικό ρόλο, στην προσπάθεια για την προώθηση της θεώρησης του παιδιού ως υποκειμένου δικαιωμάτων και την καλλιέργεια κουλτούρας σεβασμού των δικαιωμάτων του. Την ίδια στιγμή, στα πλαίσια άσκησης του εποπτικού της ρόλου, παρεμβαίνει, σε κάθε περίπτωση, όπου θέματα της ειδησεογραφίας καλύπτονται, κατά τρόπο, που παραβιάζει δικαιώματα των παιδιών.

Η Επίτροπος παρατηρεί, αργή αλλά σταθερή διαφοροποίηση στην στάση, νοοτροπία και κουλτούρα των επαγγελματιών των ΜΜΕ στην Κύπρο, σε σχέση με την αντιμετώπιση θεμάτων που αφορούν ή επηρεάζουν παιδιά, στα πλαίσια των επαγγελματικών τους καθηκόντων. Συγκεκριμένα, παρατηρεί ότι, οι επαγγελματίες των ΜΜΕ αρχίζουν να διαδραματίζουν ένα πιο ενεργό ρόλο στην προσπάθεια για προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών και να επιδεικνύουν μεγαλύτερη ευαισθησία και συμμόρφωση στις συστάσεις και εισηγήσεις της Επιτρόπου. Παρόλες τις θετικές εξελίξεις χρειάζονται πολλά ακόμα να γίνουν ώστε ο σεβασμός και η διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών στα ΜΜΕ να εμπεδωθεί και να αποτελεί σημείο αναφοράς σε κάθε επαγγελματία. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος έθεσε στον Στρατηγικό Σχεδιασμό του Γραφείου της για το 2015-17, στόχους που αφορούν δράσεις για την επιμόρφωση των επαγγελματιών του χώρου των ΜΜΕ. Επιπρόσθετα, αντιλαμβανόμενη την αύξηση των τηλεοπτικών παραγωγών και καλλιτεχνικών παραστάσεων όπου συμμετέχουν παιδιά, έθεσε ως Στρατηγικό Στόχο τη δημιουργία Οδηγού με Κατευθυντήριες Γραμμές που να περιγράφει τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούνται σε τέτοιου είδους παραγωγές.

6

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΒΙΑ

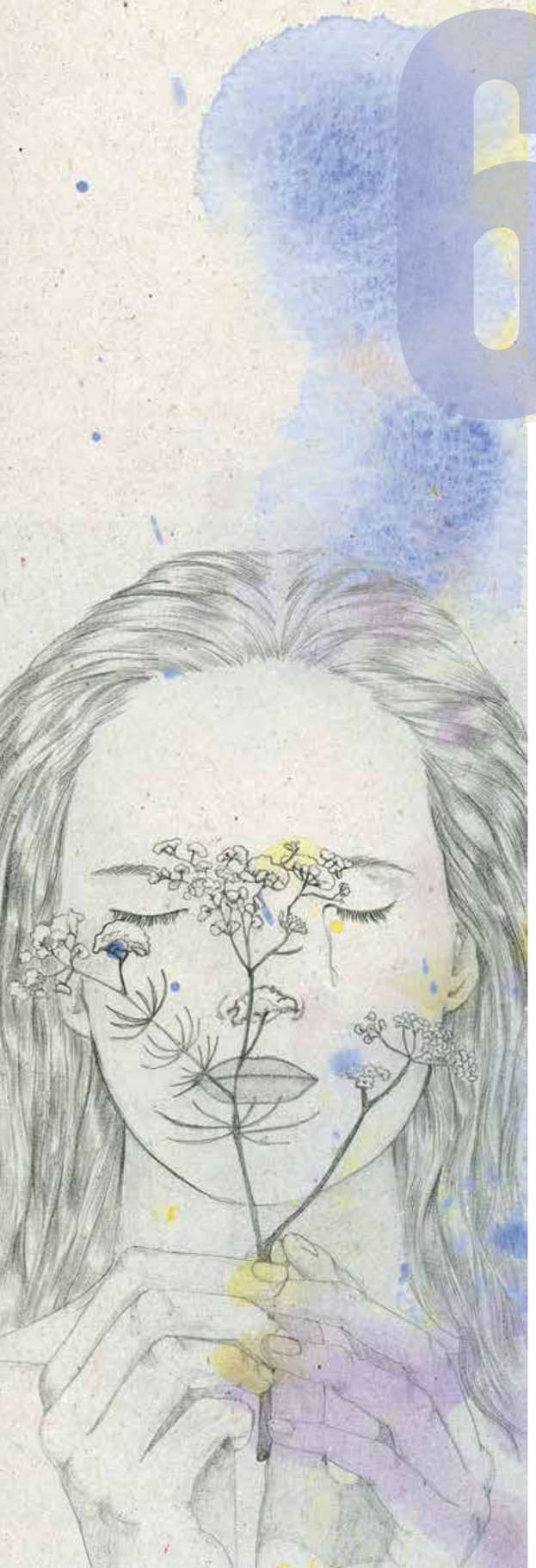

Εισαγωγικά

Η κακοποίηση παιδιών είναι φαινόμενο διαχρονικό, το οποίο παραβιάζει κατάφορα σωρεία δικαιωμάτων των παιδιών και έχει επιπτώσεις, τόσο στα ίδια τα παιδιά, όσο και στο επίπεδο υγείας και ευημερίας της κοινωνίας γενικότερα. Με τον όρο κακοποίηση ή κακομεταχείριση των παιδιών αναφερόμαστε σε όλες τις μορφές σωματικής ή ψυχολογικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης φροντίδας ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά τη ζωή, την ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια του παιδιού, στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης.

Το ενθαρρυντικό είναι ότι η κοινωνία, ρητά, αποκηρύσσει κάθε μορφής κακοποίηση παιδιών, ενώ με σταθερά βήματα, προχωρά, τόσο σε θεσμικό επίπεδο, όσο και στο επίπεδο της νοοτροπίας και των καθημερινών πρακτικών και συμπεριφορών στην καταπολέμησή της.

Η Επίτροπος, από την ίδρυση του Θεσμού, διατηρεί σταθερά ψηλά στις προτεραιότητές της, την καταπολέμηση κάθε μορφής κακοποίησης των παιδιών στην Κύπρο. Εντός του 2015 έδωσε δε, ιδιαίτερη έμφαση στο φαινόμενο της βίας που ασκείται στα παιδιά, στα πλαίσια της οικογένειας και στα πλαίσια του σχολείου, καθώς, επίσης, και τη σεξουαλική βία ενάντια στα παιδιά, ανεξάρτητα από το πλαίσιο που αυτή εκδηλώνεται, με στόχο την ανάπτυξη εισηγήσεων και απόψεων για την καταπολέμηση και την πρόληψή του.

6.1. Ενδοοικογενειακή βία

Η κακοποίηση των παιδιών μέσα στην ίδια την οικογένειά τους προβληματίζει, διαχρονικά, το θεσμό σε μεγάλο βαθμό. Η οικογένεια είναι ο κατεξοχήν χώρος στον οποίο το παιδί πρέπει να νιώθει ασφάλεια και να βιώνει έμπρακτα τι σημαίνει αγάπη και φροντίδα. Ένα παιδί που βιώνει κακοποίηση, εντός της οικογένειας, δυσκολεύεται να την αποκαλύψει, για διάφορους λόγους. Ταυτόχρονα, ακόμα και αν η βία γίνει ορατή από το ευρύτερο περιβάλλον ή ακόμα και τους επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με το παιδί υπάρχει δισταγμός στην αναφορά της γιατί, εσφαλμένα, θεωρείται πως οτιδήποτε συμβαίνει εντός σπιτιού συνιστά οικογενειακή, και άρα ιδιωτική, υπόθεση. Αντίθετα, η παιδική κακοποίηση-παραμέληση, σε όποιο πλαίσιο και αν πραγματοποιείται, συνιστά ποινικό αδίκημα και παραβίαση του κυπριακού, ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου.

Στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας, μέσα από παράπονα που διερεύνησε το 2015, η Επίτροπος διαπιστώνει ότι, εισηγήσεις που υπέβαλε διαχρονικά στους αρμόδιους Υπουργούς, καθόσον αφορά το πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, δεν έχουν υλοποιηθεί ακόμα. Συγκεκριμένα, οι εισηγήσεις της Επιτρόπου αφορούν στα ακόλουθα:

- Δημιουργία εθνικής βάσης δεδομένων στην οποία θα συλλέγονται σε βάθος χρόνου όλες οι αναγκαίες πληροφορίες καθόσον αφορά στην έκταση και στη φύση του φαινομένου της κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών στην Κύπρο.
- Περιοδική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των κρατικών μηχανισμών παρέμβασης σε υποθέσεις κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών.
- Δημιουργία Εθνικής Στρατηγικής για την πρόληψη και καταστολή της κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών.
- Στήριξη της οικογένειας, και των γονιών ειδικότερα, ώστε να μπορέσουν να ασκήσουν καλύτερα το γονικό τους ρόλο, μέσα από:
    - Προγράμματα πρόληψης/παρέμβασης με στόχο την ανάπτυξη θετικών γονεϊκών δεξιοτήτων και την ειρηνική επίλυση συγκρούσεων.
    - Την ικανοποιητική κάλυψη βασικών οικονομικών αναγκών ευάλωτων ομάδων εκεί όπου χρειάζεται.
    - Επαναξιολόγηση των ενδοτμηματικών και διατμηματικών διαδικασιών που ακολουθούνται από κάθε αρμόδια Υπηρεσία στις περιπτώσεις κακοποίησης-παραμέλησης παιδιού.

- Δημιουργία ενός επίκαιρου πρωτόκολλου διερεύνησης, διάγνωσης και διαχείρισης κακοποίησης-παραμέλησης παιδιών για τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες. Το πρωτόκολλο διερεύνησης θα πρέπει να καθορίζει ξεκάθαρα του ρόλους, τα καθήκοντα και τις ευθύνες του κάθε επαγγελματία, και κατ' επέκταση των Υπηρεσιών, από τη στιγμή της υποψίας μέχρι τη νομική παρέμβαση, αλλά και να εξασφαλίζει ένα αποτελεσματικό πλέγμα προστασίας και ανταπόκρισης εκ μέρους των Αρχών, Υπηρεσιών και επαγγελματιών σε πιθανή ή αποδεδειγμένη κακοποίηση-παραμέληση παιδιού ώστε να διασφαλίζεται το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού και να ικανοποιούνται οι ανάγκες του.

- Δημιουργία ενός σταθερού δικτύου επαγγελματιών σε κάθε αρμόδια Υπηρεσία οι οποίοι να βρίσκονται στα πόστα τους εκούσια και να διαθέτουν εξειδίκευση στην παιδική κακοποίηση ώστε να αντιμετωπιστούν, αφενός, οι δυσκολίες που παρατηρούνται στο συντονισμό μεταξύ των Υπηρεσιών και αφετέρου, να διασφαλιστεί η εξειδίκευση των επαγγελματιών που ασχολούνται με παιδιά που έχουν κακοποιηθεί.

Η Επίτροπος θα συνεχίσει να ασκεί έλεγχο στις αρμόδιες Υπηρεσίες, καθόσον αφορά στη βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που αφορά στην πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και χειρισμό περιπτώσεων ενδοοικογενειακής βίας. Επιπρόσθετα, στη βάση των παραπόνων που έλαβε το 2015, που αφορούσαν στην ενδοοικογενειακή βία, στοχεύει να διερευνήσει, ανάμεσα σε άλλα, τα πιο κάτω θέματα:

- Μέτρα πρωτογενούς και δευτερογενούς πρόληψης της ενδοοικογενειακής βίας που λαμβάνονται από το κράτος.

- Το βαθμό στον οποίο το κράτος στηρίζει και ενισχύει το θεσμό των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας ώστε να μπορέσουν να ασκήσουν αποτελεσματικά τις αρμοδιότητές τους.

- Τον τρόπο που τυγχάνουν χειρισμού καταγγελίες για άσκηση βίας σε παιδιά, όταν αυτή δεν είναι σωματική.

- Τον τρόπο που τυγχάνουν χειρισμού, από πλευράς αστυνομίας, καταγγελίες που αφορούν το αδίκημα της απειλής.

6.2. Παρακολούθηση της εφαρμογής του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [N.91(I)/2014].

Μετά την ψήφιση του περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμου του 2014 [N.91(I)/2014] και του περί της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία του Παιδιού από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση (Κυρωτικού) Νόμου του 2014 [N. 21(III)/2014], το θεσμικό οπλοστάσιο απέναντι στη σεξουαλική κακοποίηση και τη σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών, στην Κύπρο, ενισχύθηκε σημαντικά.

Η Επίτροπος, έχοντας ως στόχο τη λήψη των ενδεικνυόμενων μέτρων για τη σωστή εφαρμογή του Νόμου 91(I)/2014, δημοσιοποίησε, το Δεκέμβριο του 2014, Θέση με τίτλο **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο-Δεκέμβριος 2014»**.[1] Στην εν λόγω Θέση, η Επίτροπος, προβαίνει σε συγκεκριμένες διαπιστώσεις και εισηγήσεις, την υλοποίηση των οποίων παρακολούθησε εντός του 2015. Πιο συγκεκριμένα, η παρακολούθηση της Επιτρόπου αφορούσε τις παρακάτω διαπιστώσεις/ εισηγήσεις της:

- Προστασία του παιδιού πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας.

Μία από τις σημαντικότερες διαπιστώσεις της Επιτρόπου, η οποία συμπεριλαμβάνεται στην ως άνω Θέση της, αφορά στην επαναθυματοποίηση του παιδιού θύματος πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος, προέβηκε σε γραπτή παρέμβαση προς τις αρμόδιες Αρχές, ημερομηνίας 24/2/2015, στην οποία τονίζει, εκ νέου, ότι τα παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζονται, πρωταρχικά, ως θύματα σεξουαλικής κακοποίησης ή/και σεξουαλικής εκμετάλλευσης και όχι μόνο ως μάρτυρες σε ποινική υπόθεση. Στη βάση αυτή, η Επίτροπος επισήμανε ότι ο Νόμος 91(I)/2014 περιέχει διατάξεις οι οποίες, αφενός, διευκολύνουν την απόδειξη των σοβαρών αδικημάτων σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, και, αφετέρου, επιτρέπουν την προστασία των παιδιών από επαναθυματοποίηση, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Η Επίτροπος τόνισε ότι, οι Αρχές οφείλουν να αξιοποιήσουν στο έπακρο τις διατάξεις του Νόμου 91(I)/2014, ώστε να μην απαιτείται πάντοτε από τα παιδιά θύματα να είναι μάρτυρες κατηγορίας στις ποινικές υποθέσεις και να υπόκεινται σε εξέταση και αντεξέταση, με όλες τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρει στη ψυχοσωματική τους κατάσταση. Επιπρόσθετα, επισήμανε ότι η ορθή εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 91(I)/2014 απαιτεί συντονισμένη και αποτελεσματική εφαρμογή τους από όλες τις εμπλεκόμενες Αρχές, περιλαμβανομένων και των Δικαστηρίων καθώς, επίσης, και τη θέσπιση εγχειριδίων πρακτικής εφαρμογής τους με φιλικό, προς το παιδί, τρόπο και σύμφωνα πάντα με το συμφέρον του. Στη βάση αυτή, η Επίτροπος θεωρεί ότι πρέπει να συσταθούν, άμεσα, πολυθεματικές ομάδες ειδικών, από κάθε Υπηρεσία, για να επεξεργαστούν εγχειρίδια συνεργασίας, ως προς την εφαρμογή του Νόμου αλλά και για να εντοπίσουν τις ανάγκες της κάθε Υπηρεσίας, σε σχέση με την εκπαίδευση του προσωπικού.

---

1 Για τη Θέση της Επιτρόπου βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

- Πρόσβαση του παιδιού σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

Σε σχέση με την υποχρέωση του κράτους να διασφαλίσει το δικαίωμα των παιδιών να έχουν πρόσβαση σε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, η Επίτροπος, σε γραπτή Παρέμβασή της προς τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, ημερομηνίας 27/4/2015, επανέλαβε τη διαπίστωσή της, όπως αυτή τεκμηριώνεται στην ως άνω Θέση, ότι η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση που προσφέρεται στα πλαίσια της εκπαίδευσης είναι συντηρητική, περιορισμένη και σχεδόν ανύπαρκτη, σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθότι η προσφορά της έγκειται στη θέληση, την ικανότητα και την ευαισθησία των εκπαιδευτικών. Στη παρέμβασή της η Επίτροπος επισημαίνει, εκ νέου, την υποχρέωση του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (εφεξής ΥΠΠ) να προχωρήσει, το συντομότερο δυνατό, στη διαμόρφωση πολιτικής όσον αφορά το εν λόγω θέμα, στη βάση της Σύμβασης και του Νόμου 91(I)/2014.

Η Επίτροπος κατέθεσε τις θέσεις της με Υπόμνημα στην ΚΕ Υγείας, σε συνεδρίασή της, στις 2/7/2015. Ανάμεσα σε άλλα, η Επίτροπος, έθεσε τον προβληματισμό της καθόσον αφορά τη θέληση και την αποφασιστικότητα της πολιτείας να ανταποκριθεί, αποτελεσματικά, στην υποχρέωση της να παρέχει συστηματική και ολοκληρωμένη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα παιδιά. Συγκεκριμένα, η Επίτροπος, αναφέρθηκε στον τομέα ευθύνης του ΥΠΠ, που παρά τις όποιες προσπάθειες, απουσιάζει ένας ολοκληρωμένος στρατηγικός σχεδιασμός, ο οποίος να ενσωματώνει την επιμόρφωση και τη συνεχή στήριξη των επαγγελματιών που προσφέρουν το πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, καθώς και την ανάπτυξη και αξιολόγηση προγραμμάτων, με τη συμμετοχή των ίδιων των παιδιών. Σε ότι αφορά τον τομέα ευθύνης των Υπηρεσιών Υγείας, η Επίτροπος επισήμανε την απουσία εύρους δράσεων, οι οποίες να καλύπτουν, ανάμεσα σε άλλα, θέματα όπως, ενημέρωση του κοινού σε θέματα σεξουαλικής υγείας, καθώς και θέματα παιδικής κακοποίησης, ενημέρωση και ενδυνάμωση των ίδιων των παιδιών, γονικές δεξιότητες σε νέους γονείς ή σε γονείς για τους οποίους υπάρχουν αναφορές για άσκηση βίας, εκπαίδευση άλλων επαγγελματιών που εργάζονται με παιδιά σε θέματα σεξουαλικής υγείας, καθώς και πρόληψης και αντιμετώπισης της παιδικής κακοποίησης.

- Χειρισμός καταγγελιών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού από τις συναρμόδιες Υπηρεσίες

Η Επίτροπος, με αφορμή παράπονα που έλαβε το 2015, που αφορούσαν στο χειρισμό περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών από τις αρμόδιες Υπηρεσίες, άσκησε τις αρμοδιότητές της δυνάμει των άρθρων 4(1)(ε) και 4(2)(θ) των Νόμων 74(I)/2007 και 44 (I)/2014 που αφορούν στον έλεγχο και παρακολούθηση νομοθεσιών και πρακτικών, με στόχο την εναρμόνιση τους με διεθνή επίπεδα διασφάλισης δικαιωμάτων του παιδιού. Για τη διερεύνηση των παραπόνων προέβηκε σε εξατομικευμένες παρεμβάσεις προς τους αρμόδιους Υπουργούς, θέτοντας συγκεκριμένα ερωτήματα, ώστε να μπορέσει να αξιολογήσει την πρακτική εφαρμογή του Νόμου 91(I)/2014, αλλά και το βαθμό στον οποίο λαμβάνονται υπόψη οι εισηγήσεις της, όπως αυτές καταγράφονται στη **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο-Δεκέμβριος 2014»**.[2]

- Σύσταση Ad-hoc Υπουργικής Επιτροπής για τη διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση, την σεξουαλική κακοποίηση και την παιδική πορνογραφία

Στη Θέση που δημοσιοποίησε η Επίτροπος, το Δεκέμβριο 2014, με τίτλο **«Θέση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού Λήδας Κουρσουμπά αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την πρόληψη, αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στην Κύπρο-Δεκέμβριος 2014»**[3] (παράγραφοι 81-84 Θέσης), εισηγήθηκε τη δημιουργία Εθνικής Στρατηγικής για την προστασία των παιδιών από την σεξουαλική κακοποίηση, τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την παιδική πορνογραφία. Την εισήγησή της αυτή, η Επίτροπος κατάθεσε στην ΚΕ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Ίσων Ευκαιριών, στις συνεδριάσεις της, ημερομηνίας 27/4/2015 και 4/05/2015.

Το ΥΕΠΚΑ, υιοθετώντας την εισήγηση της Επιτρόπου, κατέθεσε, στις 7/7/2015, πρόταση στο Υπουργικό Συμβούλιο, με την οποία ζητά όπως εγκριθεί σύσταση Ad-hoc Υπουργικής Επιτροπής με τη συμμετοχή των Υπουργών Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Παιδείας και Πολιτισμού, Υγείας, Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, η οποία θα συντονίσει μέχρι το τέλος του 2015, Εθνική Στρατηγική, για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση, τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την παιδική πορνογραφία. Η πρόταση του ΥΕΠΚΑ εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο, στις 14/7/2015. Η Επίτροπος, συνέβαλε στην υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής με την κατάθεση των εισηγήσεών της, στην Ad-hoc Επιτροπή, για λήψη των ενδεικνυόμενων μέτρων, για διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών.

---

2 Για τη Θέση της Επιτρόπου βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

3 Για τη Θέση της Επιτρόπου βλέπε στο www.childcom.org.cy, στο σύνδεσμο Επίσημες Θέσεις και Εκθέσεις της Επιτρόπου.

Η Επίτροπος θα συνεχίσει να παρακολουθεί την πρακτική εφαρμογή του Νόμου 91(I)/2014 και των εισηγήσεών της για βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που αφορά στην αναφορά, διερεύνηση και εκδίκαση υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιού στην Κύπρο.

6.3. Συμμετοχή της Επιτρόπου στη Συντονιστική Επιτροπή της Εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της Σεξουαλικής Κακοποίησης και Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης παιδιών «Ένα στα Πέντε».

Η εκστρατεία του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Ένα στα Πέντε» παραπέμπει στην τραγική πραγματικότητα ότι, ένα στα πέντε παιδιά στην Ευρώπη, καθίσταται θύμα σεξουαλικής κακοποίησης ή/και σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Κύριοι στόχοι της εκστρατείας είναι η προώθηση της υπογραφής, κύρωσης και εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση (Σύμβαση Λανζαρότε), σε όλα τα κράτη μέλη καθώς και ο εφοδιασμός των παιδιών, των οικογενειών/φροντιστών τους και της κοινωνίας, γενικότερα, με γνώση, καθώς και ικανότητες για την πρόληψη και καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της δημιουργίας ευαισθητοποίησης για την πλήρη έκταση της σεξουαλικής βίας ενάντια στα παιδιά. Η Επίτροπος, συνέχισε τη δράση της ως μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής Κύπρου για την προώθηση της Εκστρατείας του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά της σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών με τίτλο «Ένα στα Πέντε». Η Επιτροπή συστάθηκε τον Οκτώβριο του 2013, με στόχο την κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης Λανζαρότε στην Κύπρο. Με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης και του Ιδρύματος Α. Γ. Λεβέντη, η Συντονιστική Επιτροπή ανέλαβε το συντονισμό τριετούς προγράμματος (2013-2016) με τίτλο: «Ενίσχυση των εθνικών πολιτικών για να σταματήσει η σεξουαλική βία κατά των παιδιών: Ένα σχέδιο του Συμβουλίου της Ευρώπης που περιλαμβάνει πιλοτικές πρωτοβουλίες στην Κύπρο».

Η διαδικασία επικύρωσης της Σύμβασης Λανζαρότε από την Κυπριακή Δημοκρατία ολοκληρώθηκε στις 12/02/2015, ως εκ τούτου, η Συντονιστική Επιτροπή επικέντρωσε τις δράσεις της στη διαμόρφωση συνθηκών που θα βοηθήσουν στην πρακτική εφαρμογή της. Στα πλαίσια αυτά, έγιναν συναντήσεις μεταξύ των εκπροσώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης με εκπροσώπους από όλες τις συναρμόδιες Αρχές, με στόχο την χαρτογράφηση των αναγκών τους σε θέματα εκπαίδευσης του προσωπικού. Βάσει των αναγκών των Υπηρεσιών, σχεδιάστηκε πρόγραμμα εκπαιδεύσεων το οποίο υλοποιήθηκε από τα μέλη της Συντονιστικής Επιτροπής, με τη στήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Η πρώτη εκπαίδευση αφορούσε επαγγελματίες από όλες τις συναρμόδιες Υπηρεσίες που εμπλέκονται στην ποινική δίωξη αδικημάτων σεξουαλικής κακοποίησης και σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών. Η εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε στις 12-13 Μαΐου 2015 και είχε στόχο το μεταξύ τους συντονισμό και συνεργασία. Την εκπαίδευση παρακολούθησαν δύο Λειτουργοί του Γραφείου της Επιτρόπου.

Αντί επιλόγου

Διαρκής στόχος της Επιτρόπου παραμένει η προώθηση της προσέγγισης του θέματος της παιδικής κακοποίησης από τη σκοπιά του σεβασμού και της προαγωγής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της σωματικής και ψυχολογικής ακεραιότητας των παιδιών ως ανθρώπων-φορέων δικαιωμάτων. Προσέγγιση στην οποία θεμελιώνεται ο περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμος του 2014 [N.91(I)/2014]. Ως εκ τούτου, η Επίτροπος συνεχίζει να δίνει έμφαση στην παρακολούθηση της εφαρμογής του αλλά και της υλοποίησης των εισηγήσεών της, που εν πολλοίς αφορούν και την εφαρμογή του Νόμου, όπως αυτές καταγράφονται στη σχετική με το θέμα, Θέση της του 2014. Επιπρόσθετα, στοχεύει να δώσει έμφαση στην υλοποίηση των εισηγήσεων που υπέβαλε διαχρονικά στους αρμόδιους Υπουργούς, καθόσον αφορά το πλαίσιο που διέπει την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, αλλά και στον εντοπισμό ιδιαίτερα ευάλωτων ομάδων παιδιών, σε σχέση με την ενδοοικογενειακή βία.

7

ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εισαγωγικά

Το αγαθό της εκπαίδευσης αποτελεί αδιαπραγμάτευτο δικαίωμα κάθε παιδιού. Πέραν από ανθρώπινο δικαίωμα, η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία που διαθέτουν οι σύγχρονες κοινωνίες για τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό τους και την προώθηση του ανθρωποκεντρικού τους χαρακτήρα. Το περιεχόμενο και ο προσανατολισμός κάθε εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και το σύνολο των παιδαγωγικών και άλλων διεργασιών που εξελίσσονται στο εσωτερικό του, καθορίζουν το βαθμό στον οποίο αυτό συμβάλλει στην εμβάθυνση της δημοκρατίας, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τη διεύρυνση της κοινωνικής δικαιοσύνης, μέσα από την καταπολέμηση των ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Για να πετύχει στο ρόλο της αυτό, η εκπαίδευση, σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει να θεμελιώνεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, να είναι η ίδια δημοκρατική και συνάμα παιδοκεντρική. Οι παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες της Επιτρόπου, στο χώρο της εκπαίδευσης, επικεντρώνονται στην προσπάθειά της να συμβάλει στην ενίσχυση του παιδοκεντρικού χαρακτήρα και τον περαιτέρω εκδημοκρατισμό του κυπριακού σχολείου. Σε συνέχεια της δράσης της,[1] η Επίτροπος, έδωσε έμφαση στην πρακτική εφαρμογή του δικαιώματος του παιδιού στη συμμετοχή, στο πεδίο του σχολείου.

1 *Για περισσότερα βλέπε Ετήσια Έκθεση 2014 (σελ. 70-83), www.childcom.org.cy στον σύνδεσμο Ετήσιες Εκθέσεις.*

Συγκεκριμένα, η Επίτροπος συνέχισε, μέσα από εξατομικευμένες παρεμβάσεις στη βάση παραπόνων που έλαβε, να μελετά τα ακόλουθα:

i) Τις διαδικασίες που ακολουθούνται, από πλευράς σχολικής μονάδας και ΥΠΠ, κατά τη διερεύνηση ισχυρισμών που αφορούν καταπάτηση των δικαιωμάτων των παιδιών στο πλαίσιο του σχολείου.

ii) Τον τρόπο με τον οποίο υλοποιείται στην πράξη το δικαίωμα του παιδιού για συμμετοχή κατά τη διαδικασία κατάρτισης, από τις σχολικές μονάδες, εσωτερικών κανονισμών.

iii) Τις διαδικασίες που ακολουθούνται από πλευράς σχολικής μονάδας όταν παιδί παραβαίνει σχολικούς κανονισμούς και το βαθμό στον οποίο αυτές συνάδουν με τις πρόνοιες της Σύμβασης.

7.1. Διαδικασίες που ακολουθούνται, από πλευράς σχολικής μονάδας και ΥΠΠ, κατά τη διερεύνηση ισχυρισμών που αφορούν καταπάτηση των δικαιωμάτων των παιδιών στο πλαίσιο του σχολείου.

Το 2015, η Επίτροπος, δέχτηκε αριθμό παραπόνων αναφορικά με τον τρόπο που οι σχολικές μονάδες αλλά και το ΥΠΠ ανταποκρίνονται σε παράπονα που λαμβάνουν από παιδιά/γονείς, ακόμη και όταν αυτά αφορούν άσκηση βίας κατά των παιδιών. Η Επίτροπος, σε εξατομικευμένες παρεμβάσεις της προς το ΥΠΠ έθεσε συγκεκριμένα ερωτήματα ώστε να μπορέσει να αξιολογήσει κατά πόσο οι διαδικασίες που ακολουθούνται πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της διερεύνησης ενός παραπόνου είναι φιλικές προς το παιδί και διασφαλίζουν τα δικαιώματα του παιδιού. Η Επίτροπος έχει στόχο να δημοσιοποιήσει Θέση, αναφορικά με το θέμα, στην οποία θα καταθέτει τις διαπιστώσεις και τις εισηγήσεις της για καλύτερη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού.

7.2. Το δικαίωμα του παιδιού για συμμετοχή στη διαδικασία κατάρτισης εσωτερικών κανονισμών.

Καθόσον αφορά το βαθμό συμμετοχής των μαθητών στη λειτουργία του σχολείου, η Επίτροπος, με αφορμή παράπονο που έλαβε από τον Πρόεδρο Κεντρικού Μαθητικού Σχολείου (ΚΜΣ) Δημόσιου Σχολείου Μέσης Εκπαίδευσης, διερεύνησε τη διαδικασία μέσα από την οποία καταρτίζονται οι εσωτερικοί κανονισμοί των Δημόσιων Σχολείων Μέσης Εκπαίδευ-

σης, αλλά και τις διαδικασίες που ακολουθούνται στη σχολική μονάδα, σε περίπτωση που το ΚΜΣ διαφωνεί ή φέρει ένσταση στους κανονισμούς αυτούς. Καθότι από τη διερεύνηση του παραπόνου προέκυψαν σοβαρά θέματα τα οποία προκάλεσαν έντονο προβληματισμό στην Επίτροπο, αποφάσισε όπως συζητήσει το θέμα με την ΟΕΣ, τις απόψεις της οποίας θα συμπεριλάβει σε Θέση που θα δημοσιοποιήσει το 2016, αναφορικά με το θέμα.

7.3. Διαδικασία επιβολής παιδαγωγικών μέτρων στο πλαίσιο του σχολείου.

Η Επίτροπος έχει διαπιστώσει, μέσα από διαχρονική μελέτη του θέματος, ότι η διαδικασία μέσα από την οποία λαμβάνονται παιδαγωγικά μέτρα εμφανίζει πολλά προβλήματα. Το 2015, η Επίτροπος, συνέχισε να διερευνά το θέμα, μέσα από εξατομικευμένες παρεμβάσεις που αφορούσαν παράπονα που έλαβε, με στόχο την ολοκλήρωση της μελέτης του θέματος και τη δημοσιοποίηση Θέσης, η οποία θα περιλαμβάνει τις διαπιστώσεις και τις εισηγήσεις της, εντός του 2016.

Αντί επιλόγου

Η εκπαίδευση, ως ο κατεξοχήν θεσμός κοινωνικοποίησης των παιδιών, αναδεικνύεται σε προνομιακό πεδίο εφαρμογής των δικαιωμάτων του παιδιού. Ευθύνη της πολιτείας είναι να διασφαλίζει, σε κάθε παιδί, πρόσβαση σε ένα σχολείο που να θεμελιώνεται στα δικαιώματα του παιδιού.

Η Επίτροπος θα συνεχίσει να επικεντρώνει τις προσπάθειές της για μια δημοκρατική και συνάμα παιδοκεντρική εκπαίδευση η οποία θεμελιώνεται στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου, οι παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες της στο χώρο της εκπαίδευσης θα συνεχίσουν να εστιάζουν στον σκοπό αυτό.

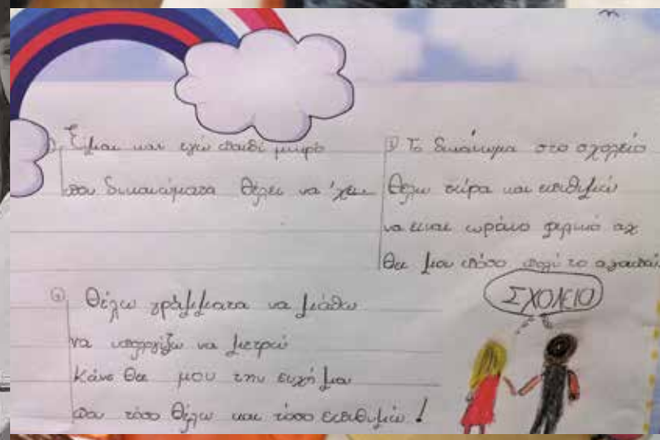

Η παρούσα έκδοση είναι
η όγδοη Ετήσια Έκθεση της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού
και αφορά το έτος 2015.

Για τη συγγραφή της Ετήσιας Έκθεσης 2015 συμμετείχαν όλοι οι Λειτουργοί του
Γραφείου της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ:
Επιστημονική Εργασία:

Μαρία Ρωσσίδου, Κυριάκος Παχουλίδης, Χριστιάνα Πασά, Αικατερίνη Συμεού,
Χριστίνα Χατζησάββα, Κυριάκος Μιχαήλ,

Εύη Παναγή, Τώνια Σιαμπτάνη, Ελένη Κοτζιαμάνη, Χριστιάνα Κουφέττα,
Λεύκιος Νεοφύτου

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Αικατερίνη Συμεού

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
Τώνια Σιαμπτάνη

Τα σκίτσα που πλαισιώνουν το κείμενο της Έκθεσης είναι δημιουργίες
της εικονογράφου Λυδίας Κυπριανού.

Οι φωτογραφίες που πλαισιώνουν το κείμενο της Έκθεσης έχουν ληφθεί
στα πλαίσια επισκέψεων της Επιτρόπου σε σχολεία και άλλων της δράσεων.

Όσον αφορά παιδιά που εμφανίζονται σε αυτές, υπάρχει συναίνεση.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ:
Λυδία Κυπριανού

Τυπώθηκε στο Κυβερνητικό Τυπογραφείο Λευκωσίας

©Copyright: 2015 Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού.
Αναδημοσίευση επιτρέπεται με την προϋπόθεση ότι θ' αναφέρεται η πηγή.

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Γωνία Απελλή και Παύλου Νιρβάνα, 5ος όροφος, 1496, Λευκωσία

Τηλ: 22873200, Φαξ: 22872365
E-mail: childcom@ccr.gov.cy
Website: www.childcom.org.cy

ISSN: 1986-1702 (print)
1986-1710 (online)

ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Γωνία Απέλλη και Παύλου Νιρβάνα,
5ος όροφος, 1496, Λευκωσία

Τηλ: 22873200, Φαξ: 22872365

E-mail: childcom@ccr.gov.cy
Website: www.childcom.org.cy